

У 2500
Ф 1181 / 90

ВОЕННАЯ
АКАДЕМИЯ
ТЕОРИСТОЙКОВ
РАКОВСКИ
ИСТОРИЧЕСКИ
ОЧЕРК

ВОЕННО ИЗДАТЕЛЬСТВО

ВОЕННА
АКАДЕМИЯ
"ГЕОРГИ СТОЙКОВ
РАКОВСКИ"

Исторически очерк

РЕДАКЦИОННА КОМИСИЯ:

генерал-майор доц. Нешо В. Нешев, к. в. н. (председател); генерал-майор Стоян Сейменов, полковник проф. Митко Кузманов, к. в. н., полковник проф. Атанас Пейчев, д. и. н., полковник проф. Върбан Янчев Иванов, д. и. н., полковник доц. Георги Златков, к. в. н., полковник доцент Димитър Зафиров, к. и. н., полковник доц. Игнат Криворов, к. и. н.

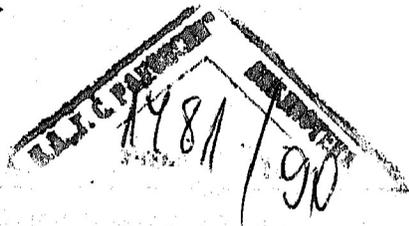
АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ:

генерал-майор доц. Нешо Нешев, к. в. н. (увод и заключение), полковник проф. Атанас Пейчев, д. и. н. — ръководител на колектива (глава I и III), полковник доц. Димитър Зафиров, к. и. н. (глава I и II), полковник доц. Игнат Криворов, к. и. н. (глава III и IV), подполковник Петко Йотов, к. в. н. (приложение № 1, 2, 3), подполковник Васил Крачунов (приложение б), капитан Благой Миленов (приложение № 4, 7, 8 и 9).

Илюстрираният материал подготви полковник доц. Димитър Зафиров, к. и. н.

Справки и материали за катедрите предоставиха:

полковник проф. Спас Спасов, д. в. н., Георги Митков, о. з. полковник доц. Петър Богданов, к. в. н., о. з. полковник доц. Димо Ангелов, к. в. н., о. з. полковник Атанас Райков, о. з. полковник доц. Стефан Петров, к. и. н. полковник доц. Васил Йорданов, к. в. н.

Военната академия „Г. С. Раковски“ е висше военно учебно заведение за подготовка на висококвалифицирани изградени офицери с военно академично образование и научни кадри за нуждите на БНА. В нея се обучават офицери, завършили ВВУЗ на видовете въоръжени сили, родовете и специалните войски. Основните задачи на академията са:

— да подготвя офицери с изграден военно научен мироглед и командни качества, възпитани в патриотизъм в преданост и вяност към НРБ;
— да изгражда инициативни и дисциплинирани командни, щабни, политически и военнотехнически кадри, въоръжени с теорията и практиката на съветското и българското военно изкуство, умеещи правилно да обучават и възпитават подчинените си, и да ръководят частите и съединенията от БНА, да организират умело бойните действия и да управляват войските в съвременния бой и операция;

— да дава задълбочени знания и умения за най-ефективно бойно изпълняване, съхраняване и експлоатация на съвременното въоръжение и бойна техника;

— да подготвя висококвалифицирани преподавателски и научни кадри и осъществява научноизследователска работа по актуални проблеми на военната теория и практика и учебно-педагогическата дейност, а така също да издава учебници, пособия, методически материали за нуждите на учебния процес;

— да изгражда, непрекъснато да усъвършенствува и обновява учебно-материалната база по всички специалности, които се обучават в академията;

— да изпълнява специални задачи по подготовката на офицерски кадри за армии на други страни.

Основните учебни дисциплини, които изучават слушателите, са: актуални проблеми на философията, политическата икономика, политологията, история и съвременни проблеми на военното изкуство с тежест на тактическата и тактико-специалната подготовка, бойно изпълняване на видовете въоръжени сили, родове и специални войски в операцията и боя; организация, въоръжение, възгледи и военно изкуство на армията на вероятните противници.

Педагогическата и научната дейност на академията се провежда въз основа на решенията и постановленията на Държавния и Министерския съвет на НРБ, уставите и наставленията на БНА, заповедите и указанията на министъра на народната отбрана, Генералния щаб.

При изпълнение на задачите по обучението и възпитанието на слушателите и курсистите ВА „Г. С. Раковски“ черпи научни знания, опит и

методологически препоръки от съветските военни академии и военните академии на другите братски армии; освен това тя взаимодействува тясно с ВВУЗ на БНА граждански висши учебни заведения.

Наред с това академията запазва и известна приемственост на полезни традиции и педагогически опит от старата генералщабна академия, която функционира с прекъсвания от 1911 г. до 1944 г.

Определено влияние на ВА „Г. С. Раковски“ оказват по отношение на преподавателски кадри, опит, традиции и учебно-материална база и функциониращите през петдесетте години Военнотехническа и Военно-политическа академия.

Предтеча на военната академия са Висшите офицерски курсове, които са провеждани след 1904—1905 г. до приемането на закон през април 1912 г. от Народното събрание за създаване на Военна академия. Големият и сложен път, който изминава академията, ѝ позволява успешно да реши задачата за подготовката на хиляди офицерски кадри за БНА и с многостранната си дейност да направи достоен принос за укрепване на отбранителната мощ на НР България.

Кадрите, които след победата на 9 септември 1944 г. подготви ВА „Г. С. Раковски“, бяха свързани дълбоко с трудовия народ и неговата борба. Те получиха солидни военни, политически, военнотехнически и военнотехнически знания, които им позволиха уверено да изпълняват широк спектър от длъжности в БНА. Възпитаниците на академията положили и полагат огромни усилия за издигане боеспособността на войските и поддържането им във висока степен на бойна готовност.

Историята на ВА „Г. С. Раковски“ условно може да се раздели на четири периода, всеки от които има своите отличителни особености.

Първият период (1912—1944 г.) обхваща събитията по създаването, укрепването и развитието на военната академия до победата на 9 септември 1944 г.

Усилията на командването и преподавателския състав през този период са насочени към:

— създаването на единен научен център за войската, осигуряващ на малка част от офицерите в армията, да получат висше военно образование и да формират контингента за избиране на офицери за висшето командване;

— разработване основите на национална военна доктрина, необходима за успешно водене на войната, като се развива българското военно изкуство на своя теоретическа база и боен опит;

— намаляване зависимостта в подготовката на кадри с висше военно образование от чуждите военни академии и школи;

— провеждане линия на комплектуване на академията с висококвалифициран преподавателски състав — привлечени са като хонорувани преподаватели най-видни учени: професор Васил Златарски, професор Милан Марков, доктор Д. Михов, генералите Ст. Славчев и Атанас Христов; по-късно са привлечени професорите Асен Златаров, Стоянов, Беламезов, П. Мутафчиев, Табаков, Караогланов, писателят Ст. Загорчинов и др. Такъв подход в комплектуването на преподавателския състав е определен от стремежа да се изравни подготовката на слушателите с тази на генералщабните офицери, завършили чужди военни академии.

Поради ограниченията на Ньойския договор военната академия

прекъсва своето съществуване и това е попречило да се анализира и оцени големият боен опит, натрупан от българската армия през Първата световна война. Тази празнина и досега остава незапълнена в историята на българското военно изкуство.

През тридесетте години постепенно учебният процес във военната академия се нормализира. Засилва се ролята на полевата и практическата насоченост в обучението на слушателите: окомерни снимки, полеви поездки, командно-щабни учения, изучаване службата и подготовката във видовете въоръжени сили и родовете войски. Широко се практикува изпращането на слушателите на продължителен стаж в чуждестранни военни академии.

В навечерието и в хода на Втората световна война военната академия чувствително изменя своя облик: увеличава се контингентът на слушателите, засилва се участието на академията в разработването на бойни устава, наставления, правилници и ръководства за войските, включват се за изучаване нови учебни дисциплини като тактика на мотомеханизираните войски; международно и военно право; държавно-разузнавателна служба и шифър; политическа история; пропаганда и журналистика; социална психология на българския народ; оперативно изкуство и др.

Вторият период от историята на ВА „Г. С. Раковски“ обхваща времето от 1944 г. до 1955 г. Този период е най-трудният в историята на ВА „Г. С. Раковски“.

Победата на 9 септември 1944 г. постави пред народа важната задача за успешно участие във войната срещу хитлеристка Германия. От това зависеше заздравяването и укрепването на народната власт и бъдещето на страната.

Подготвените във военната академия командни и щабни офицери бяха недостатъчни за попълване на основните командни и щабни длъжности през Отечествената война. Особено силно това се почувствува през втория период, когато се развърнаха корпусни командувания и щабове. Наличните генералщабни офицери имаха предимно немска ориентация във военната си подготовка и това им пречеше да усвоят бързо бойния опит на Червената армия, с която съвместно воюваха. Очерталата се празнина трябваше да се преодолява с участието на опитни съветски офицери, офицери и генерали от запаса и млади офицерски кадри от народоосвободителната въстаническа армия. Слушателите от военната академия вземат дейно участие в първия и втория период на Отечествената война.

Програмно значение за по-нататъшното развитие на ВА „Г. С. Раковски“ има приветствената телеграма на Г. Димитров до командването на Първа българска армия в края на войната: „Използувайки максимално бойния опит на завършената война, нашата армия трябва да се реорганизира, да се превъоръжи, да създаде достатъчно квалифицирани на триотични офицерски кадри, за да бъде в състояние да изпълни достойно своя дълг при всякакви изненади и възможни заплахи срещу свободата и независимостта на родината.“

Промените във Военната академия започват усилено с наименоването ѝ на Г. С. Раковски (5 март 1946 г.). Животът и делото на титана на нашето националноосвободително движение Георги С. Раковски задължава слушателите и командно-преподавателския състав на академията да бъдат верни на революционните завети на своя патрон.

В академията постъпват много офицери, участници в антифашистката борба и Отечествена война. Те вливат нов дух в живота на висшето учебно заведение и спомагат за бързото обезвреждане на участниците в заговорническите организации „Неутрален офицер“, „Военен съюз“ и „Хан Крум“.

Твърде мъчителен е процесът на обновяването на командно-преподавателския състав, който има добра военна и педагогическа подготовка, но проявява политическо колебание и не познава учението за войната и армията и постиженията на съветската военна наука и изкуство.

Високото ниво на лекциите, които изнасят по това време генералите Иван Кинов и Иван Михайлов, утвърждават авторитета на съветската военна наука и военно изкуство. Те насочват към овладяването на проверените в СССР активни форми на обучение: групови занятия и летучки на местността, двустранни командно-щабни учения и др.

Особена роля за повишаване организираността на учебния процес и военнаучните изследвания изиграва разработеният и въведен в действие нов Правилник на ВА „Г. С. Раковски“ (1951 г.). С него се уточнява организационно-щатната структура на академията и се регламентират основните форми на обучение в нея; утвърждават се основите на партийнополитическата работа с командно-преподавателския и слушателския състав. Първите стъпки в тази област са свързани с името на видния революционер и партиен деец Боян Българанов.

За времето от 1949 г. до 1955 г. в нашата армия бяха внедрени съвременни средства за въоръжена борба: автоматично, картечно, артилерийско, танково, зенитноартилерийско, авиационно и корабно въоръжение. Всичко това изостря потребността от подготовка на висококвалифицирани офицерски кадри с академично образование. Налага се да се увеличи контингентът на редовните слушатели, да се приемат на служба чрез кратка преподготовка запасни офицери, да се развърне системата на задочното обучение. Важна роля се отнежда и на създадения Академичен съвет по отношение на усъвършенстването на учебния процес в академията. Голямо внимание се обръща на издигане равнището на методическата работа. Особена заслуга в това отношение има видният военен деец — началник на ВА „Г. С. Раковски“ генерал-полковник проф. Ив. Кинов. Той подготвя и осъществява системното изучаване и внедряване в академията на съветската военна наука и военно изкуство.

Проведените задълбочени изследвания и обобщаване на опита от Великата отечествена война биват широко използвани в учебно-методическата и научноизследователската работа. Това определя необходимостта от разширяване на оперативно-тактическия кръгзор на преподавателите и слушателите и до увеличаване на часовете по изучаване въоръжението и бойната техника, историята на съветското военно изкуство, актуалните политически и икономически проблеми на марксистко-ленинското учение за войната и армията. Този процес на усвояване на знанията на съветската военна наука и военно изкуство получи ускорение с привличането на опитни съветски генерали и офицери за съветници в различните звена на ВА „Г. С. Раковски“ и назначаването на първите офицери, завършили съветски военни академии „М. В. Фрунзе“ и „К. Е. Ворошилов“ (полковниците Трифон Балкански, Ив. Демерджиев, Кузо Деничин,

Кръстан Кръстанов и др.) за преподаватели. През този период ВА „Г. С. Раковски“ започва да организира и провежда научни и юбилейни сесии, които утвърждават нейното име като национален военен учебно-научен център. Голям отзвук има и участието на съветски военни специалисти с лекции и доклади пред професорско-преподавателския състав. Трайно присъствие на съветската военна наука и военно изкуство се постига чрез изпращане в академията на голям обем съветска военна литература — явна и секретна (Полеви устав, бойни устава, военноисторически лекции и пособия). В библиотеката на академията е натрупан и се ползува непрекъснат фонд от 180 хиляди съветски книги и пособия.

Третият период от историята на ВА „Г. С. Раковски“ (1955 г. — 1960 г.) се характеризира с приключване паралелното функциониране на ВА „Г. С. Раковски“ с Военнополитическата и Военотехническата академия и последователното им обединяване с ВА „Г. С. Раковски“, и образуването на единен център за подготовка на командни, политически и инженерно-технически офицерски кадри.

Сливането на трите академии усили педагогическия и научен потенциал на катедрите във ВА „Г. С. Раковски“. Те поеха и отговорната задача по подготовката на военни инженери по ракетноартилерийска, бронетанкова, свързочна и автотракторна техника, по експлоатация на самолети и авиодвигатели. Появиха се учебните програми нови дисциплини: електроника, химия, лазерна техника, приложна математика, физически основи на ядреното оръжие, защита от ОМП. Подготовката на войските за бойни действия с използване на ядрено оръжие налага основна преработка на учебните фондове на оперативно-тактическите и специалните дисциплини. Извършва се преразпределение на учебното време в полза на засилване на относителния дял на военотехническата и общообразователната подготовка. В тази насока определено влияние оказва привличането за преподаватели в академията на видни учени, като академик А. Балевски, професорите Саздо Иванов, Благой Петров, Борис Пенев и др. Бурен растеж отбелязва развитието на лабораторната и кабинетната база по инженерно-техническите дисциплини. Става възможно провеждането на сложни експерименти по тези науки. Разширява се фронтът на военнаучните изследвания, защитават дисертации първите редовни аспиранти към катедрите. Още по-интензивно прониква в учебния процес съветската наука и военно изкуство.

С по-голямо напрежение се провежда командирската подготовка на професорско-преподавателския състав. На него се възлага съставянето на полеви устава на БНА и други регламентиращи документи.

Този период е преломен за партийнополитическата работа във ВА „Г. С. Раковски“. Широк резонанс в академията получават XX конгрес на КПСС, решенията на Априлския (1956 г.) и Октомврийския (1958 г.) пленум на ЦК на БКП. Съдържанието, формите, методите и средствата на ППР се обогатяват и стават по-разнообразни. Паметно остава събраниято на партийната организация, на което с доклад за решенията на Априлския пленум излиза министърът на народната отбрана армейски генерал Петър Панчевски. 64 души задават 177 въпроса на докладчика и се провеждат бурни разисквания. Целенасочена работа провеждат командването и политотделът на академията за организирано изпълнение на решенията на Октомврийския пленум на ЦК на БКП (1958 г.) Повишава се ролята на

първичните партийни организации и се внасят съществени подобрения в преподаването на обществените науки. През декември 1959 г. се провежда общоакадемична отчетна партийна конференция, която дава оценка за изпълнение на решенията на Октомврийския пленум на ЦК на БКП и тяхното благоприятно влияние върху учебно-възпитателната и научноизследователската работа, патриотичното възпитание на личния състав и укрепване на дисциплината. Отчитайки опита в ППР на Китайската народноосвободителна армия, в академията за пръв път се избира партийен комитет в състав от 30 души със секретар на комитета генерал-майор Хр. Каламов.

Четвъртият период от историята на ВА „Г. С. Раковски“ (1960—1988 г.) е свързан с нейното развитие в годините на напредъците в научнотехническия прогрес. Към средата на шестдесетте години започват да постъпват нови поколения съвременни обикновени оръжия. Разширява се внедряването на средства за осигуряване и се появяват автоматизирани системи за управление на оръжията и войските. Този процес в БНА се превръща в непрекъснат и тясно свързан с постиженията на научно-техническия прогрес. Всичко това налага отпечатък върху методическата, научноизследователската и възпитателната работа. Силно влияние върху дейността на академията оказват решенията на пленумите на ЦК на БКП през 1962, 1964 и 1979 г., които определят насоките за развитие на образователното дело в нашата страна.

Повишените изисквания към човека и управлението на войските налагат създаването на катедра „Военна психология и педагогика“ и катедра „Военна кибернетика“, които оказват трайно влияние на учебния процес. Развързва се учебен изчислителен център с ЕИМ.

Навлизането на научно-техническия прогрес в академията предизвиква няколко пъти да се усъвършенствуват учебните планове и програми. При изпълнението на тази задача се спазват изискванията за внедряване на научно-техническия прогрес в учебния процес, усиляване практическата подготовка на слушателите и осигуряване на тяхното творческо участие в учебния процес, изучаване и внедряване на опита на съветските военни академии и щабовете. Значително се подобряват квалификационните характеристики по различните специалности. През този период се извършват бързи изменения в учебно-материалната база на академията. Широко се внедрява микрокомпютърна и видеотехника, кабелна телевизия, техническа база на полевата АСУВ, съвременна свързочна и комуникационна техника. Усъвършенствуват се като комплексни обекти учебните командни пунктове за оперативното и тактическото звено. Разширява се и се модернизират полиграфическата база. Постепенно се внедряват подсистеми от единната автоматизирана система на ВА „Г. С. Раковски“. Изградената УМБ позволява да се премине към по-пълно моделиране условията на съвременния бой и операция и да се въоръжават слушателите с повече знания, умения, навици и качества, които им позволяват по-успешно да изпълняват своите функционални задължения в различни обстановки.

След 1987 г. в живота на академията започва да се проявява като важен фактор приетата отбранителна военна доктрина на държавите, участници във Варшавския договор. Нейното влияние е многопосочно и комплексно върху цялостния живот на академията. Възниква потребност от изменения в тематичните планове, в учебните фондове, в планове за развитие на

УМБ и за военна научна работа. Отбранителната тематика заема почти еднакво място с настъпателната. Появяват се за разработка редица нови оперативни и тактически проблеми.

С особена сила започналият процес на преустройство в нашата страна се отразява върху изучаването на обществените науки и партийнополитическата работа на академията. Необходимостта от сериозна преценка на целите, съдържанието и методите на обучение по обществените дисциплини поставиха сложни задачи пред съответните катедри. Тяхното „превъоръжаване“ ще окаже продължително влияние на цялостния учебен процес в академията. Важни проблеми предстои да се решават в учебния процес във връзка с преодоляване деформациите и извращенията по време на волунтаристичния и „реформаторски“ стил на управление на Тодор Живков и неговото обкръжение.

ОСНОВАВАНЕ НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ И ДЕЙНОСТТА И ДО ПОБЕДАТА НА ДЕВЕТО СЕПТЕМВРИЙСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ (1912—1944 г.)

1. ПРЕДПОСТАВКИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ

В края на XIX и началото на XX век на Балканите се извършват важни социалноикономически, национални и военнополитически промени. Капитализмът в младите буржоазни държави ускорено се развива. Под влияние на нахлуващия западноевропейски капитал той започва да прераства в империализъм, което води до възникване на кризи във взаимоотношенията им. Рязко се изостря стратегико-политическата обстановка, породена от стремежа за териториално разширение или за национално обединение. България обективно се оказва в центъра на възникващите процеси и събития. Движението за присъединяване на Тракия и Македония към отечеството се разраства непрекъснато. Все по-широки слоеве от населението на страната се включва в борбата на останалите под робство българи. Към европейската част на Турция отправят поглед Австро-Унгария, Сърбия и Гърция. Илинденско-Преображенското въстание, обявяването на независимостта и последвалите ги събития още повече нажежават политическата обстановка. За да устоява на външния натиск, на България ѝ е нужна боеспособна армия. По тази причина през последното десетилетие на миналия век се ускорява развитието на българската войска. През 1891 и 1903 г. се приемат Закони за устройство на Въоръжените сили¹, с които се увеличава тяхната численост и се извършват организационни промени. Така за периода от 1878 до 1885 г. мирновременната армия наброява от 16 240 до 18 000 души, която за Сръбско-българската война нараства на 108 000 души². В навечерието на Балканската война мирновременният състав на войската достига от 56 000 до 62 000 души³.

Развитието на въоръжените сили властно налагат да се увеличи кадровият състав на офицерите с висша военна квалификация. Това произтича от организационно-структурните промени, от усложняването на управлението и развърщането на щабовете в различни равнища на организацията. Нуждата от висококвалифицирани военни специалисти се чувства остро след Съединението, когато бил отзован руският военен персонал. Дотогава само 13 български офицери са завършили Николаевската генералщабна, Михайловската артилерийска и Николаевската инженерна академия. Те заемат най-важните ръководни длъжности по време на Сръбско-българската война. От 1886 г. до 1912 г. в чужбина са подготвени около 310 офицери, от които 235 в Русия⁴, но и те са крайно недоста-

¹ Хрусанов, Ив. Систематически сборник на законите, указите, заповедите и циркулярите по военното ведомство. С., 1901, с. 177—189; С., 1908, с. 61—89.

² История на Сръбско-българската война 1885 г., С., 1925, с. 82, 147.

³ Войната между България и Турция 1912—1913 г., Т. 1, С., 1937, с. 95.

⁴ Пейчев, А. и др. Българската военна стратегия през епохата на капитализма. С., 1985, с. 127.

тъчни за многократно разрасналата се армия. Същевременно тези цифри показват ориентацията и отношението на офицерския кадър към военната подготовка в Западна Европа. За недостатъчния авторитет на западните военни академии свидетелствува писмото от 1888 г. на един от първите белгийски възпитаници капитан А. Назлъмов до началника на Генералния щаб Р. Петров. В него той сравнява подготовката си с тази на софийското военно училище и моли да бъде прехвърлен в Русия¹.

Нуждата от щабни офицери нараства особено след създаването на дивизиите според Закона от 1891 г. Недостигът от специалисти се чувства прекалено остро. За да задоволят до известна степен щабовете с такива кадри към военното училище, откриват се двумесечни курсове за строеви офицери. Това са първите начинания към обучение на български щабни работници, които, без да са все още „генералщабни“, запълват празнината. В курса те получават елементарни знания за работа в щабовете, слушат лекции по военна стратегия, организация и администрация, както и по военна география. По най-важните дисциплини занятията се водят от офицери от Генералния щаб. С цел да се улесни изучаването на висшия раздел на военното изкуство още през 1893 и 1894 г. се издават два военни труда: „Планинската война“ на И. Фичев и „Записки по стратегията“ на Н. Иванов.

През 1905 г. отново към военното училище е открит еднократно Висш офицерски курс със срок на обучение три години, който просъществува до 1907 г.² Предназначението му било да подготвя нов контингент офицери с висша квалификация, което се изисквало от разрастването на армията, от увеличаването на дивизионните области от 6 на 9 и от създадените три инспекционни (армейски) области. За да натрупват опит и умения за работа в щаба и за да проучат обучението в чужбина, част от курсистите се командирова в някои западни държави — Австрия, Италия и Германия. На перспективните от тях се гледа като на бъдещи преподаватели в България. Характерен пример в това отношение е командировката на майор Петър Дървингов в Австрия и Германия³. Като съпоставя подготовката на българските курсисти с тази на генералщабните австрийски и германски офицери, той признава, че в практическите умения чужденците са по-подготвени. Що се отнася обаче до общата войскова теоретична и мирогледна подготовка, българските офицери се намирали на завидно равнище. Нещо повече, той смята, че онаследената традиция и руската школа са по-добри, отколкото западноевропейските.

В края на първото десетилетие на XX век обстановката на Балканите и Европа отново се усложнява. Още към 1908 г. завършва формирането на двата империалистически блока — Антантата и Централните сили. Те се стремят към подялба на света и преразпределение на сферите на влияние. Готвят се за война и увеличават въоръжените си сили. На Балканите и около България обстановката става още по-сложна, особено след провъзгласяването на независимостта и анексията на Босна и Херцеговина. Националноосвободителната борба избухва с нова сила. Погромите над българското население в Македония стават постоянна практика на турска-

¹ НБКМ—БНА, ф. 266, а. е. 12, л. 99—102.

² Ганчев, Ал. Военната академия и българският въоръжен народ. Военен журнал, 1912, № 3, с. 368.

³ АБАН, ф. 73 к, оп. 1, а. е. 8, л. 3.

та администрация. Назрява война, която изисква нарастване на отбранителната и военната мощ на България. Армията се нуждае от укрепване и повишаване на квалификацията на командните и щабните кадри. Затова след щателно обсъждане на 12 декември 1911 г. министърът на войната генерал-майор К. Никифоров внася в сесията на XV ОНС „Законопроект за военната академия“¹ с два члена: чл. 1 — придобиване на висше военно образование на офицерите, учили в академията, и чл. 2 — за изработване Наредба за академията².

В мотивировката на Законопроекта особено внимание се отделя на следните съображения:

„1. Да се създаде един научен център за войската и да се даде възможност на по-голяма част от офицерите от армията да се сдобият с висше военно образование и по този начин да се повдигне умственото равнище на българския офицерски корпус.

2. Да се създаде един сериозно подготвен в научно отношение офицерски контингент, от средата на който да може да се прави избор за висшето командване.

3. Да се тури начало на положителна военна наука и литература, като се даде възможност да се формират високообразовани офицери, които да бъдат в състояние да дават тон и направление в това отношение.

4. Да се добие при научната подготовка на нашите офицери единство на доктрината, толкова необходимо за успешното водене на война.

5. Да се национализира българското военно изкуство, като се готвят и нашите бъдещи висши офицери при условията, при които съществува нашата армия.

6. Да не бъдем поставени по отношение на висшето военно образование в зависимост от чуждите военни учебни заведения и ежегодно, както досега е ставало, да бъдем принудени да изпросваме ваканции за нашите офицери.

7. Да не се отдалечават нашите офицери дълго време от войската, понеже това обстоятелство представлява много неудобства в дисциплинарно отношение, защото не се намират под строгия контрол на своите началници.

8. Защото в икономическо отношение ще добием известни преимущества, тъй като при по-малко разходи ще можем да подготвяме по-голямо число офицери с висше военно образование.

9. Защото армиите на съседните нам държави отдавна са учредили подобни висши учебни заведения...“³.

Създаването на военна академия осигурява здрава опора на монархията в лицето на висококвалифицирани военни специалисти, верни на двореца. Така армията като инструмент за потискане на масите се здравява още повече. Управляващата върхушка добре помни преврата от 1886 г., който бил проява на демократизма сред командния състав. Тя не иска да допусне втори такъв случай. Академията се превръща в стожер на класовите ѝ интереси, с помощта на които се изграждат защитници на съществуващия ред.

¹ ЦВА, ф. 1, оп. 5, а. е. 379, л. 90.

² Пак там, л. 91.

³ Пак там, а. е. 204, л. 181; а. е. 379, л. 92.

Законопроектът е предложен за съгласуване и е приет за закон от Народното събрание в заседанието му на 1 март 1912 г., а с Постановление № 61 от 12 юни 1912 г. на Министерския съвет са утвърдени: „1. Правилника за Военната академия; 2. Учебния план и 3. Инструкцията за провеждане на конкурсните изпити“¹.

Правилникът за академията е главният регламентиращ документ, който урежда нейното предназначение и структура, командно-преподавателския състав и този на управлението, постъпването на кадрите, учебния процес, отзоваването или повтарянето на курса.²

Целта, за която се създава военната академия, е „да разпространява висши военни познания и усъвършенстване на големи части и за службата по Генералния щаб“³.

В административно отношение академията е подчинена на началника на учебните заведения, а в учебно — на началника на щаба на армията. Академията се състои от: управление, три курса от слушатели и кавалерийски полускадрон. В управлението се включват: началникът, инспекторът, учебният комитет, преподавателите и асистентите, адютантът на началника на академията, инструкторът по езда и деловодителят.

Предвид количествения състав на академията тази структура утвърждава силна централизация, висока войскова и учебна дисциплина, както и непрекъснат контрол върху подготовката на слушателите.

Началникът е основната организираща и ръководеща фигура, на когото са подчинени всички служещи в академията. За такъв се назначава офицер със звание полковник и той се ползува с права на командир на бригада.

Инспекторът е първи помощник на началника на академията по отношение на учебния процес. На него се възлагат следните по-важни задачи: да разпределя учебното време, да оформя месечните и годишните графици и разписания за занятия; да разработва програмите въз основа на учебния план; да упражнява контрол върху методите на обучение и хода на учебния процес, да следи за вътрешния ред и дисциплина, както и за интелектуалното, физическото и психологическото развитие на курсистите, да контролира успеха им и да подготвя съответните предложения до началника на академията и учебния комитет. Инспекторът задължително трябва да има висша военна квалификация и да бъде от генералщабното ведомство.

Учебният комитет, или първообразът на академичния съвет, е съществителен и помощен колективен орган на началника на академията. Той включва всички щатни и нещатни преподаватели и обсъжда проблемите, свързани с учебния процес, готви предложения за неговото подобряване и усъвършенстване на програмите. Комитетът поставя окончателната оценка на всеки слушател за преминаването му в следващия курс или завършване на академията, която чрез началника на академията се предлага за утвърждаване от началника на щаба на армията.

Преподавателите на военната академия са щатни и нещатни. Щатният състав е крайно ограничен. За преподаватели се назначават подполковници и майори с висша военна квалификация след полагане на кон-

¹ ЦВА, ф. 1, оп. 5, а. е. 378, л. 91.

² Пак там, л. 92—96.

³ Пак там, л. 92.

курсен изпит. Той предполага разработване на важна тема по съответната дисциплина, която се защитава пред комисия, съставена от членове на учебния комитет под ръководството на началника на академията. Преподавателите се назначават за срок от 4 години. Щом като кандидатите не отговарят на изискванията, началникът на щаба на армията назначава на вакантните длъжности подготвени за целта офицери за една година. Назначените с конкурс преподаватели през първата година са асистенти по съответната дисциплина. Те присъствуват на всички занятия и периодично им се възлага да водят някои от тях. За нещатни преподаватели (хонорувано) се назначават професори и специалисти от Софийския университет. Някои военни дисциплини се водят от преподаватели на военното училище. При тяхното комплектуване се обръща голямо внимание на квалификацията им. Привличат се офицери със солидна военнотеоретическа, методическа и практическа подготовка и високоерудирани цивилни преподаватели от гражданските учебни заведения, което подчертава отговорното отношение на висшето военно ръководство към академията.

Постъпването във военната академия е изключително трудно. От кандидатите се изисква да отговарят на редица условия: да са строеви офицери и да имат служба не по-малко от 4 и не повече от 8 години; да имат много добра атестация от командирите си; да са физически здрави и без всякакви недостатъци; да издържат с успех предвидените изпити. Необходимо е „да имат доволно развит аналитичен ум и интелигентност. . . не толкова памет, колкото творчество“¹. Предвид това те полагат предварителен изпит при щабовете на инспекционните области и встъпителен в академията.

Предварителният изпит цели проверка на военната и общата култура и се полага по следните дисциплини: обща тактика, военна история, артилерия, фортификация, всеобща история, география, български език.

Встъпителният изпит има подчертана насоченост към военната квалификация и се полага по: тактика на трите рода войски (пехота, артилерия и кавалерия), устави, администрация, топография и чертане, френски или немски език и езда². Той се провежда в началото на декември след обявяване на заповедта по военното ведомство за допуснатите кандидати. Тя се изготвя въз основа на списъците от всяка инспекционна област и на класирането от предварителния изпит.

Сложният процес на постъпване в академията се обуславя от стремението на военните кръгове да създадат високоавторитетно учебно заведение, подготвящо специалисти, неотстъпващи по знания и умение на офицерите, получили образование в чужбина. От друга страна, личи и стремението да приемат за слушатели само верни на двореца кадри.

Курсът на обучение продължава три години, през които се изучават следните дисциплини: тактика, военна история, българска история, генералщабна служба, организация и администрация, артилерия, фортификация, военни съобщения, топография, военна география, сведения по морската част, сведения по международно, конституционно и граждан-

¹ ЦВА, ф. 1, оп. 5, а. е. 378, л. 94.

² Пак там

ско право, политическа икономия, немски и френски език, румънски и турски език (факултативно)¹.

Знанията на слушателите се оценява по 12-бална система. На отделните дисциплини се придава различно значение, за което са въведени съответни коефициенти, с които се умножават получените оценки. Обща тактика, тактика на родовете войски и генералщабна служба били с коефициент 3; военна история, администрация, действия за отбрана и атака на крепости и военни съобщения — с 2; артилерия, фортификация, военна география, обществените науки, езиците и ездата — с коефициент 1².

Учебната година започва на 1 октомври и завършва на 31 август. Тя се дели на два срока: зимен — от 1 октомври до 31 май и летен — от 1 юни до 31 август, през който се провеждат полски поездки, правят се топографски снимки и се преминава стаж или служба във войските. Последната част от летния срок се води с цел офицерите от различните родове да придобият цялостна представа и практически опит за службата във всички родове и специални войски. Слушателите пехотинци и пионери от I курс преминават стаж в кавалерията, а артилеристите и кавалеристите — в пехотата. Втори курс се разпределя по друг начин — пехотинци, кавалеристи и пионери — в артилерията, а артилеристите — в кавалерията. Випускниците, преди да получат назначението си, участвуват в провежданите големи маневри на различни длъжности в щабовете на съединенията или армиите.

Преминаването в по-горен курс става въз основа на годишния успех. Във втори курс се записват онези от слушателите, които показват средна оценка 9 по всички дисциплини и по практически занятия. По отделни дисциплини се допуска оценка 7. За привеждане в трети курс се изисква средна оценка 10, а по отделни дисциплини — 7. Слушателят се смята за завършил военната академия при условие че по всички дисциплини средната и общата му оценка е 10, а по отделни — не по-малко от 7. При това под внимание се взема не само успехът на випускника, а също така и особените черти на характера, наклонностите му към военната служба, неговата енергия и воля. На специализация в чужбина се изпращат успешно завършилите академията перспективни офицери. Първенецът на випуска има право на избор, а останалите заминават по разпореждане³.

Офицерите слушатели, неотговорящи на горните условия или получили слаба оценка по езда, се откомандировават в частите си. Изключват се и слушатели, които по болест отсъствуват 40 и повече дни, както и тези с нисък морал, разложение или изповядващи възгледи, несъответстващи на буржоазната идеология. Дворецът и управляващата класа не желаят в армията да се допусне свободомислие, противоречащо на монархическия режим.

За приемане на първия випуск излиза Заповед по военното ведомство № 223/9 май 1912 г., с която се обявяват условията за кандидатстване в новооткриващата се военна академия⁴. На предварителните изпити в инспекционните области се явяват 46 офицери, а до встъпителния кон-

¹ ЦВА, ф. 1, оп. 5, а. е. 378, л. 94.

² Пак там, л. 96.

³ Пак там

⁴ В. Военни известия, бр. 2/08. 01. 1915 г.

курс са допуснати 21 от тях. На 6 август с. г. със Заповед № 335 е обявен техният списък, но седмица по-късно започва мобилизацията за Балканската война. По тази причина встъпителните изпити се отлагат и функционирането на академията се отменя за неопределено време.

Войните от 1912 и 1913 г. потвърждават острата нужда от висококвалифицирани командни и щабни кадри.

За да се ускори откриването на академията, през лятото на 1913 г. със Заповед № 138 за първи началник е назначен полковникът от Генералния щаб Асен Пападопов. Но още през същата година е приведен на друга работа. На негово място е назначен полковник от ГЩ Станю Топалов, който започва подготовителната работа, но и той остава на тази длъжност само до края на 1913 г.¹

Цялостната дейност по изграждането на военната академия започва с назначаването на полковника от ГЩ Иван Стойков. Той формира първия екип на командно-преподавателски състав, подготвил материално-техническата база, и при него се извършва приемането на първите слушатели. На 24 декември 1913 г. е проведен встъпителен конкурс, на който се явяват допуснатите през 1912 г. 21 офицери. Със Заповед № 6 от 21 май 1914 г. е обявен списъкът на първите 20 слушатели, между които са поручиците Никифор Никифоров² и Иван Азманов³.

За преподаватели са назначени: полковник Атанас Каишев по тактика; майор Александър Димитров по военна география; майор Александър Ганчев — военна организация и администрация и майор Стефан Нойков — военна история (той е бил и инспектор). Като хонорувани преподаватели занятия в академията водят: проф. д-р Васил Н. Златарски — българска история; проф. Милан Марков — социални науки: доктор Д. Михов — френски и немски език; Димитър Гаджанов — турски език; доктор В. Михайлов — гръцки език и ротмистър Берон — езда⁴. Привличането на такива изтъкнати учени от Софийския университет и БАН, като професор д-р В. Златарски и д-р Д. Михов е показател за отношението на командването на академията към квалификацията на педагогическите кадри и подготовката на слушателите за високия критерий, който се поставя пред личния състав и завоюване на авторитет сред обществеността.

Истинското функциониране на академията като висше военно учебно заведение започва в началото на 1915 г. На 4 януари тържествено е открита първата учебна година⁵. В присъствието на най-отговорните държавни и военни ръководители началникът на академията открива тържество с експозе, а майор А. Ганчев изнася лекция на тема: „Военната академия и българският въоръжен народ“. В нея той обръща внимание на усилията за създаването ѝ и необходимостта от изучаване на военното изкуство в дълбочина. Същевременно прави и паралел между военните академии в Германия, Франция, Италия и Русия. В произнесените слова и в лекцията на майор Ганчев се подчертава, че военната академия ще осигурява конкретни знания по военно изкуство за българските и балканските ус-

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 1, л. 11.

² Поручик Никифор Никифоров, впоследствие ген.-майор, завеждащ военносъдебната част, член на групата на Александър Пеев (Боевой) с псевдоним Журин.

³ Поручик Ив. Азманов, впоследствие главен редактор на сп. „Военен журнал“ и на редица военноисторически трудове.

⁴ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 1, л. 34.

⁵ В. Военни известия, бр. 2/08. 01. 1915 г.

2. ДЕЙНОСТТА НА АКАДЕМИЯТА В УСЛОВИЯТА НА ОГРАНИЧЕНИЯТА, НАЛОЖЕНИ ОТ НЬОЙСКИЯ ДОГОВОР

ловия. Още същия ден започват и учебните занятия, което става в ъгловата сграда на ул. „Сан Стефано“ и „Георги Г. Деж“. В нея тя се помещава до прекратяване на дейността ѝ през есента на 1915 г. Това е частна къща, дадена на Военното министерство под наем. Тук се водят теоретичните занятия и на първо време те удовлетворяват изискванията, защото се обучава само първи курс, който се състои от 20 слушатели. Ездата и някои от занятията, изискващи пространство и специално оборудване, се провеждат в района на военното училище.

Ограниченият състав на академията не изисква обемиста отчетност. В нея се водят три дела: учебно, строево и домакинско. Освен тях: входящ и изходящ журнал; книги — за белови заповеди, служебни списъци, библиотечна, архивна, вещева и разносна. Още при създаването на академията е обзаведена библиотека, в която тематично се обособяват: военна история, стратегия и тактика, организация и администрация, артилерия и стрелба, фортификация и съобщения, военна география и топография, всеобща и българска история, социални науки, устави, периодика, атласи и карти. За кратко време постъпленията достигат 620 тома. От тях български — 199, руски 209 и западни — 212.

За разширяване на дейността и увеличаване състава на слушателите със Заповед № 248/4 май 1915 г. е обявен списъкът на допуснатите 37 офицери на предварителния изпит в инспекционните области. От тях за встъпителния конкурс удовлетворяват изискванията 25 офицери, от които следва да се формира първият курс за учебна 1915—1916 година. Участието на България в Първата световна война на страната на Централните сили попречило да се проведе конкурсът. Във връзка с това нови офицери не са приети. Постъпилите в първи курс слушатели завършили „досрочно“, след което академията преустановява дейността си. Личният състав заминава във войските на фронта съгласно предписанията на щаба на Действащата армия на командни и щабни длъжности. Така създадената с големи усилия военна академия престава да съществува около 10 години.

По време на Първата световна война контингентът от офицери изпълнява различни длъжности във войските: адютанти, началници на оперативни секции в щабовете на дивизии, командири на дружини и полкове и преподаватели във военното училище. През тригодишното участие на българската армия във военните действия те натрупват богат боен опит. Същевременно този първи випуск на академията не успява да се утвърди и заеме подходящо място между офицерите от генералщабното ведомство. Генералщабните офицери, които са учили в чужбина, както и тези от тригодишния висш офицерски курс, всячески ги игнорират и не допускат в своите среди, намират ги за недостатъчно подготвени. Отново преобладават възгледите против българска военна академия. В крайна сметка обаче войната показва несъстоятелността на тези схващания. Първите възпитаници на военната академия успешно се справят със служебните си задължения като командири и щабни офицери.

При осъществяване на идеята за създаване на висше военно учебно заведение се възприемат редица положителни страни от опита на големите европейски държави и особено на Русия. Класовият характер на академията съвсем не намалява стойността на стремежа да се създаде високоавторитетен учебен и научен военен център. Независимо, че в това начинание не се отива докрай, полученният опит става основа за развиване на военно-учебната дейност в буржоазна България.

С участието си в Първата световна война България за втори път след Освобождението претърпява национална катастрофа. Нейната армия, без да изпита поражение в боевете и операциите на фронта, е принудена да капитулира. Ньойският договор наред с всички други клаузи налага и големи ограничения върху числения състав на българската войска, въоръжението ѝ и военноучебните заведения, подготвящи кадри за армията.

Въз основа на доклад № 360 от 17. 12. 1920 г. на министъра на войната и с Указ № 96 от 29. 12. 1920 г. военната академия била разформирана¹. Остава да функционира с намален състав военното училище.

Ограниченията, наложени на армията, не удовлетворяват буржоазната управляваща върхушка, която се плаши от разгръщащата се борба на трудещите се. За да господства и провежда класовата си политика, тя създава мощен полицейски апарат, който не успява да се справя със засилващата се съпротива. Големи надежди се възлагат на войската. Затова започват да се търсят форми за заместване на закритите военно-учебни заведения и особено на разформираната военна академия.

Подходяща и законна форма на подготовка на висококвалифицирани офицерски кадри и преподаватели за военното училище е намерена в т. нар. Преподавателски курс. Той се явява естествено продължение и наследник на военната академия, открит в района на военното училище, но със свой статут, командване и преподавателски кадри. За него остава в сила „Правилникът за военната академия“, в който са внесени съществени изменения. Разформированието на инспекционните области, както и преустройството на дивизиите и полковете, рязко намалява командния състав. Отпада необходимостта от широкото разгласяване на конкурса. Премахването на инспекционните области и ограничения контингент довежда до съкращаване на предварителните изпити. Остава само встъпителният конкурс. Освен това в курса направо се зачисляват първите двама по успех офицери, завършили Школата за дружинни командири. Още в извечернето на войната с Указ № 77 от 31. IX. 1915 г.² встъпителните изпити са намалени. Те се провеждат по тактика (решаване на тактическа задача), военна история, езда и западни езици.

Преподавателският курс има продължителност три години, а випуските се приемат през година. Въпреки че функционира полулегално, той остава като авторитетно учебно заведение, а в някои отношения дори надраства първообраза на военната академия. От него по-късно излизат едни от изтъкнатите ръководители на буржоазната армия и крепители на монархията. Освен като форма за подготовка на офицери с висше образование той се превръща в център за военна научна работа и за развиване на българската военнотеоретична мисъл. Преподаватели в него са известни буржоазни военни теоретици. Началници на курса последователно стават полковниците от ГЩ: Никола Нягулов, Тодор Радев, Юрдан Пеев, Иван Тодоров, Светослав Попов, Никола Хаджипетков, Асен Краев и

¹ Държавен вестник, бр. 221, 29. 12. 1920, г. XII, с. 3, 4.

² ЦВА, ф. 1, оп. 5, а. е. 538, л. 1—26.

Кирил Янчулев¹. Преди това те са преподаватели или началници във военното училище, а впоследствие издигнати за командири на дивизии и на по-отговорни длъжности. Щатни преподаватели в курса са: ген. Ст. Славчев, ген. Ат. Христов, полк. Бакърджиев, подполковниците В. Бойдев, Драганов, Ганев, Кр. Маринов и др.² По общообразователните, социалните и специалните дисциплини като хонорувани се привличат изтъкнатите български учени: проф. д-р Цонев, професорите: Иванов, Стоянов, Ас. Златаров, Беламезов, П. Мутафчиев, Йонков, Табаков, Йоцев и Караогланов, докторите на науките: Байданов, Загорев, Чаушев, Николов, Алексиев, писателят Ст. Загорчинов³ и др.

Учебно-материалната база е крайно недостатъчно. Липсват елементарни условия за водене на ползотворен интензивен учебен процес. Преподавателският курс се помещава в района на военното училище и поспециално в северния флигел на централната сграда на управлението. Занятията по военните дисциплини се водят в определените помещения, а тези по общообразователните, обществените и други — науки в Държавния и Свободния университет. Тъй като в България се намира Контролна комисия на държавите победителки, която често внезапно проверява различните поделения и учреждения на армията в столицата и провинцията, курсът се пази в тайна. Затова писмени заповеди и документи първоначално не се издават. За първи път официалното му название се среща в заповед № 144-В от 16 юли 1927 г., в която се обявява списъкът на офицерите кандидати, допуснати до въстъпителния конкурсен изпит. С цел да не се предизвиква излишна заинтересованост на членовете на Контролната комисия слушателите водят занятия в цивилно облекло. Щатният командно-преподавателски състав е крайно ограничен — началник на курса, адютант, деловодител и няколко офицери преподаватели.

Преподавателският курс започва работа през 1923 г. и през 1925 г. завършват 11 офицери, между които майорите Светослав Попов и Васил Бойдев (по-късно преподаватели в Преподавателския курс).

Първият официален випуск на този курс постъпва през 1925 г. и продължава обучението си до 1928 г., чийто състав има 12 слушатели. В него се учат полковник Асен Краев (той е началник на Преподавателския курс от 01. 05. 1935 г. до 12. 10. 1936 г.), капитаните Асен Кръстев (началник на академията от 01. 06. 1948 г.) и Асен Сираков (командуващ 4А през Отечествената война), както и поручик Петър Хадживанов (началник на щаба на Първа българска армия и началник на академията от 1946 г. до 1948 г.)⁴. Вторият випуск следва през периода 1927—1930 г. Той има състав от 23 слушатели, между които бъдещите генерали и участници в Отечествената война: подполковник Боян Урумов, майорите Владимир Стойчев и Владимир Кецкаров, капитаните Иван Маринов и Георги Дилчовски, както и поручиците Стоян Трендафилов и Тодор Тошев⁵.

През 1929 г. с министерска заповед № 126/01. 08. 1929 г. към Преподавателския курс се открива тримесечна висша артилерийска инженерна школа⁶. Съществуването ѝ се налага от все още ограничения състав;

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 3, л. 2, 32, 37, 48; а. е. 5, л. 22, 23, 112, 113; а. е. 6, л. 9, 17, 53, 196.

² Пак там, л. 45, 95.

³ Пак там.

⁴ Пак там, л. 19.

⁵ Пак там, л. 18.

⁶ Пак там, л. 32.

получаващ висше военно образование. В същото време средствата за воюване са модернизираны. Тази школа е открита, за да се отговори на нарастващите нужди от високоподготвени офицери оръжейници. В нея артилерийските инженери трябва да получат освен специални знания за новите оръжия и висока оперативно-тактическа подготовка. В школата те изучават в рамките на 30 часа теорията на общата тактика, 30 часа тактика на артилерията, по 20 часа тактика на инженерните и свързочните войски, по 10 часа дълговременна фортификация, тактика на въздушните войски и 10 часа държавна отбрана. Най-голямо внимание обаче е отделено на щабната и практическата командно-организаторска дейност. За целта 110 часа са заделени за решаване на тактически задачи, в които школниците се учели да изпълняват различни функции.

От средата на двадесетте години започва усилена военноизследователска дейност, като се изучава и обобщава опитът от Първата световна война. Развитие на средствата за воюване и военната наука върви с ускорени темпове. От началото на тридесетте години контингентите на Преподавателския курс също се увеличават. Въвежда се ежегоден прием на слушатели. Така през 1931 г. се приемат 30 офицери, през 1932 г. и 1933 г. — по 29¹, а през учебната 1933/1934 г. в курса се обучават 88 слушатели.

Общото развитие властно налага да се премине към по-диференцирано обучение, което намира израз в министерска заповед № 134/1931 г.² С нея в Преподавателския курс се обособяват два отдела: генералщабен и интендантски, които започват дейността си от 1. 10. 1931 г. според официалния правилник. Това по същество са първите стъпки към специализирана подготовка на офицерите с висока военна квалификация. Тежестта обаче се придава на генералщабния отдел. Съотношението на слушателите е 3 — 4:1 в негова полза. То се обуславя и от броя на щатните длъжности по тези специалности във войските.

Учебният процес е насочен към повишаване на теоретичната и особено на практическата подготовка на слушателите. От 1925 до 1935 г. учебният процес започва от 15 октомври до 1 ноември и продължава до средата или края на септември следващата година. Той протича в два срока: зимен — от началото на учебната година до края на юни (общо 7 месеца) и летен — от 1 юли до края на учебните занятия (3 месеца).

През зимния период обучението се води в академията като теоретични и практически занятия. Слушателите самостоятелно разработват теми по военното изкуство и полагат изпити. Общо за генералщабния отдел се определя учебен ресурс от 820 часа, от които 374 за теоретични занятия и 446 за практически упражнения³. За интендантския отдел — общо 948 ч., като за теоретични занятия 531 часа и за практика 417 часа⁴. В този ресурс от часове се изучават следните дисциплини: а) в генералщабния отдел: стратегия, оперативно изкуство, тактически задачи, обща тактика и тактика на родовете войски, военна история, генералщабна служба, организация на тила и снабдяването, дълговременна фортификация и военноинженерна отбрана, театри на войната, морско дело, стрелба с

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 5, л. 53—57.

² Пак там, а. е. 3, л. 89.

³ Пак там, а. е. 5, л. 50.

⁴ Пак там, л. 51.

артилерийско оръжие, западни и съседни езици и езда; б) в интендантския отдел: тактически задачи, организация на тила и снабдяването, интендантска служба и отчетност, интендантска техника, западни езици, касова служба, аналитична химия, органична технология, химия на хранителните вещества, статистика, политическа икономия, търговска история, финансова наука, счетоводство, стопанска география, българска търговска кореспонденция, стокосъзнание, стопанска политика¹.

В учебното съдържание на основните дисциплини главно внимание се отделя на опита от Първата световна война и следвоенното развитие на теорията за водене на боя, операцията и войната. От 1 януари 1925 г. в българската войска се въвеждат нови правилници за бойната служба. Широко място в тях се отделя на изследванията и новите теоретични трудове и разработки в чужбина. Особено значение се придава на отбраната и нейната инженерна организация като следствие от опита на завършилата Първа световна война. Наред с нея в учебното съдържание намират място нарасналите бойни възможности на родовете войски и тяхното бойно използване, мястото и ролята на новите средства в боя, операцията и войната. По-нататъшно развитие получава и теорията на войсковия тил, която също се изследва в учебния фонд на академията.

Ръководството на Преподавателския курс проявява стремеж обучението непрекъснато да се актуализира съобразно развитието на военната наука. Така например първоначално не се изучават оперативно изкуство, военна история, военнотехническа отбрана, театри на войната, морско дело и стрелба с артилерийско оръжие. Вместо тях в единния курс се преподава история на военното изкуство, военна организация, устройство на оръжието, военна география и топография, държавни науки, стопански науки, стенография, журналистика и др. От 1931 г. в курса се включва и военна педагогика².

При изучаване на теоретичните дисциплини ясно се очертава стремежът за усвояване на най-новите и напредничави възгледи от военното изкуство. По тази причина се изменят и изучаваните дисциплини. В първите години военна стратегия като отделна дисциплина не се изучава. Смята се, че курсът по военна история е неразделна част от нея, което прави излишно нейното преподаване³. Затова първоначално и часовете за лекции по военна история са твърде много (540 за трите години). Като самостоятелна дисциплина военната стратегия в академията трайно започва да се изучава в края на 20-те години. Това се налага от усилията да се обобщат опитът от войните и от общото развитие на военнотехническата мисъл. За пръв път тя е включена в програмата на академията през учебната 1925—1928 г. Преподавател по тази дисциплина е началникът на щаба на войската генерал Бакърджиев, а впоследствие — генерал Тодор Георгиев и полковник Ю. Пеев⁴, който преподава още обща тактика и история на военното изкуство.

Курсът по военна стратегия е сравнително пълен. В него намират място най-важните проблеми на стратегията, като: мястото на стратегията във военното изкуство, същността, предмета, съдържанието и принципи

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 5 л. 95.

² Пак там, а. е. 3, л. 45, 76.

³ Наредби за Военната академия, С., 1914 г., с. 46.

⁴ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 5, л. 51.

тите на стратегията, нейната методология и общите понятия и категории. Голямо значение в курса се придава на определяне характера и подготовката на войните; диалектиката между политика и стратегия. Значително място се отделя на класификацията на войните, организирането, воденето и управлението на военните действия. Освен това в курса се изясняват характерните черти на различните стратегически школи и системи, подготовката на ТВД, резервите и тяхното използване във военните действия, стратегическото ръководство и осигуряване. При изучаване на стратегията преподавателите се основават на трудовете на Леер, Незнамов, Фощ, Кюлман, Свечин и опита от Освободителната, Сръбско-българската, Руско-японската, Балканската и Първата световна война.

Една година след това започва изучаването и на дисциплината оперативно изкуство, което става под влиянието на съветската военнотехническа мисъл. Близостта на езика и големият контингент от възпитаници на руските академии са предпоставка за проникване на съветската военнотехническа мисъл в България. По това време по различни канали у нас се доставят съветски устава¹.

Първите преподаватели по оперативно изкуство са полк. Михаил Йовов и Светослав Попов. Често изнася лекции и началникът на оперативния отдел на ГЩ. Появяват се статии и теоретични трудове в тази насока. Първата статия по оперативно изкуство е на Тр. Трифонов на тема: „Оперативни въпроси“, отпечатана в сп. „Военен журнал“, кн. 14 през 1933 г. Цялостно разработен труд, озаглавен „Оперативно изкуство“ от полк. Светослав Попов, излиза през 1934 г. В рецензията си в сп. „Военен журнал“ А. Димитров пише: „Ново е за нас понятието оперативно изкуство, защото досега ние знаехме за военно изкуство, стратегическо изкуство и тактическо изкуство“².

Оперативно изкуство преподават и Ив. Попов, В. Силяновски, Ив. Тодоров и др., като ползват богатата съветска литература. Най-широка популярност по това време у нас имат трудовете на В. К. Триандафилов („Характер операции современных армии“, М., 1929 г.), А. Коленковский („О наступательных операции армии входящей в состав фронта“, М., 1929 г.) и на М. Галатников „Темпы операции“ и др.

Офицерите от царската армия следят новостите и постиженията на съветското военно изкуство, което наистина се отличава по редица проблеми от схващанията на западните военни теоретици. Те ползват тези постижения в желанието си да внесат оригиналност в преподаването на военните дисциплини. Обаче неумението да се прилага диалектическият метод на мислене и изследване не им позволява да вникнат дълбоко в същността на съветското военно изкуство и в неговите съставни части. Затова и лекциите, които изнасят, трудовете, които пишат, имат еkleктичен характер.

Летният период е подчинен на изискването за получаване на практически умения по управление на подразделенията, по изпълнение на шабни длъжности, по изучаване и описване на местността и ТВД, за запознаване със службата в частите и подразделенията на родовете войски,

¹ Боевой устав пехоты Р.К.К.А. — 1927, ч. I и II, М., 1933; Полевой устав Р.К.К.А. — 1929, М., 1935; Боевой устав конницы, ч. I и II, М., 1933 и др.

² Сп. Военен журнал, С., 1935, № 30.

както и за получаване на знания от стопанските предприятия, свързани с армията. Във връзка с това в определените 4 месеца за първи курс се включват 36 дни, за втори — 122 дни, а за трети — 107 дни. Първи курс от генералщабния отдел провежда 6 дни окомерни снимки на местността, 20 дни полска поездка, изучава черноморското крайбрежие и решава задача за десантна операция в продължение на 5 дни, запознава с военната фабрика 3 дни, 12-дневен стаж в пехотната школа във Велико Търново и 25-дневен стаж в частите¹.

Втори курс през летните занятия решава важни практически задачи, необходими на Генералния щаб. В продължение на 16 дни съставя монография (военногеографско и статистическо проучване) на важен приграничен или вътрешен район; провежда полски поездки — 20 дни и 40-дневен стаж в частите с участие в артилерийски стрелби².

Трети курс от същата специалност води 6-дневни занятия във въздушния полк, 5 дни в 1-ви инженерен полк, 10 дни в автомобилната дружина, 10 дни в Дунавската и Черноморската флотилия, 20-дневен стаж в полковите окръжия и 28 дни в щабовете на дивизиите³. През това време първи интендантски клас стажува по 18—20 дни при полковите ковчежници, при завеждащите прехраната, домакините на полкове и води практически упражнения по аналитична химия в университета. Трети интендантски клас стажува 30 дни в различните индустриални, кожарски и текстилни фабрики, 34 дни в Главното интенданство и 25 дни провежда упражнения по технология. Всички класове от различните специалности по средата на летните занятия ползват по 14 дни служебен отпуск.

Особено внимание се придава на старателната и многостранна подготовка на практическите занятия, за което в началото се отделят 6 дни⁴. На тях се придава особено значение. Така за изготвяне на окомерната снимка пред слушателите се поставя целта: „Привикване към бързо изобразяване местността за нуждите на щабовете, за илюстриране на доклади, заповеди, донесения и др.“⁵, като от тях се изисква попълване на карта от аерофотоснимка; нанасяне на обекти и цели чрез лично наблюдение; изготвяне на хоризонтална скица в мащаб 1:10 000 на участък от 2 кв. км и перспективна скица. За поездките и стажа целите са още по-сложни и комплексни. Така целта на поездките е: „Да се приложат на местността познанията, добити през годината по елементарна тактика относно управлението, командването и употреблението на пехотните, конните и артилерийските части.“⁶, а за стажовете „Чрез непосредствен контакт и служба в своя род войска офицерите курсисти да проверят и утвърдят на практика усвоената теория по тактическите и технически особености на войските“⁷. За повишаване интензивността на летните занятия, за изучаване на военната история и особеностите на районите, в които те се водят, както и за разработване на нови проблеми, на слушателите се поставят теми в обем на 10—15 страници. Те се докладват на място и в академия-

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 5, л. 25.

² Пак там, а. е. 5, л. 76, 77.

³ Пак там, л. 25.

⁴ Пак там, оп. 5, а. е. 5, л. 25.

⁵ Пак там, л. 26.

⁶ Пак там.

⁷ Пак там, л. 27 и 28.

та заедно с отчета, който всеки стажуващ е длъжен да направи след прибирането си в София¹.

Особено място в летните занятия заемат монографиите, съставяни от слушателите във втори курс. По същество те провеждат самостоятелни изследвания на потенциални за военни действия райони и решават задачи по поръчка на Генералния щаб. Така се спестяват време и кадри. Използува се слушателски състав, който едновременно се тренира, проверява и натрупва умения, като решава практически задачи, за които са необходими значителни сили и средства.

За летните занятия се отдава заповед, в която се определят: видът и разпределението на занятията по курсове и специалности; начинът, времето за подготовка и тяхното провеждане; районите за изпълнение на задачите; квартируването, ръководството; списъкът на стажантите и частите, в които ще се провежда стажът; храненето, транспортът и др. важни въпроси, свързани с организацията на занятията. Като приложение към заповедта се съставят списъци на темите за самостоятелно разработваните реферати за всеки курс. Паралелно с нея се изготвя специален документ („Упътване“)² за изпълнение на най-важните занятия: окомерни снимки, монографии, поездки, стаж, занятия във флота и във въздухоплавателните части и др.

Наред с практико-приложната насоченост на летните занятия важно значение се придава на самостоятелността и приучването към по-голяма решителност при изпълнение на задачите. Така всяка монография се подготвя от двама слушатели за участък 60—80 кв. км в райони с важно значение за отбраната. От слушателите се изискват подробни статистически данни за: „най-големите денонощни температурни колебания, валежите и мъгливите дни, ветровете, броя на населението в участъка, етническият му състав (в абсолютни величини и проценти), религиозна принадлежност, разпределение в села и градове, количество от храни и фураж, преобладаващ поминък, брой на мелниците, добитъка и превозните средства“³. По такъв начин се постигат няколко цели: слушателите получавали практически умения по разработване на документи с реално предназначение, създават контакти с различни научни учреждения, институти и лица; придобиват по-голяма самостоятелност, решителност и самочувствие.

Оценяването на слушателите и преминаването им в по-горен курс продължава да се извършва по 12-балната система. Въведена е оценка по „военни качества“ (първообраз на съвременната квалификационна характеристика). Промени настъпват и в коефициентите, определящи значението на различните дисциплини. Така оценките по „военните качества“, стратегията, общата тактика, тактическите задачи (военните игри) се умножават с коефициент 4; оценките за темите по военно изкуство, военна история и оперативно изкуство — с коефициент 3; оценките по останалите военни дисциплини се умножавали с коефициент 2, а общообразователните и специалните науки се оставяли без коефициент⁴.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 5, л. 29 и 31; а. е. 3, л. 4, 8, 82.

² Пак там, а. е. 3, л. 168—172.

³ Пак там, оп. 1, а. е. 5, л. 90—100.

⁴ Пак там, л. 53, 54, 55 и 56.

Годишните изпити започват да се полагат от април до края на юни по дисциплините, които са изучени, без да се определя специална изпитна сесия. За всеки изпит се предоставят няколко дни за подготовка. Така при започване на летните занятия слушателите имат годишна оценка по теоретичните дисциплини. В края на летния срок се оценяват окомерните снимки, монографиите, рефератите и стажът. Така се оформя общият годишен бал на слушателите, въз основа на който със специална заповед на началника на Преподавателския курс се преминава в по-горен клас или се завършва обучението.

В новия правилник за академията от 1930 г. се предвижда успешно завършилите слушатели да се командирова на стаж за срок от една година в чужди академии. Причина за това е ограниченият състав на армията и липсата на модерни и усъвършенствувани средства за воюване. Въпреки стремежа за практическо обучение стеснените рамки на армията не позволяват офицерите да придобият умения за работа в масови и развърнати въоръжени сили, да видят и да работят в мащаби, близки до военновременните. За да компенсират тези недостатъци, буржоазното командване ги изпраща на стаж в Германия, Франция и Италия, където вече назряват предстоящите конфликти.

В периода 1927—1934 г. академията става и център на спортна дейност. От нейния състав са излъчени олимпийските състезатели на България по конен спорт. Олимпийците майор Вл. Стойчев и капитан Кр. Лекарски участвуват в редица международни състезания, на които показват завидно жокейско умение. Не по-малко значение в академията се придава и на другите спортове: стрелба, гимнастика и атлетика.

Военната академия и нейното продължение—Преподавателският курс—за времето от своето създаване до средата на 30-те години прави първите си крачки. Първоначалната решителност от 1912 и 1915 г. поради Първата световна война много скоро загасва. В условията на ограничената българска армия първото висше военно учебно заведение подновява функционирането си. То е трудно и мъчително. Без материална база и постоянен преподавателски състав с ограничен контингент от слушатели академията не е в състояние да осъществи първоначалната си идея. Независимо от това съществуването ѝ оправдава надеждите. На първо място е създадена национална българска школа при подготовката на висококвалифицирани офицерски кадри за командна и щабна дейност, която дава преди всичко практико-приложна насоченост и полева подготовка. Академията (Преподавателският курс) се превръща в център за развитие на военнотеоретичната мисъл, като освен тясна военна квалификация на слушателите се осигурява висока и многостранна обща култура и др. Буржоазната класа цени подготовения команден състав, като му отрежда ролята на стълба, на който тя може да се опре при кризисна обстановка.

3. ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ В УСЛОВИЯТА НА РАЗРАСТВАЩАТА СЕ АРМИЯ И НАСТЪПЛЕНИЕТО НА ФАШИЗМА (1935 — 1944)

След 1935 г. във връзка с процесите, които се развиват в Европа и на Балканите, управляващите среди търсят пътища и форми за отхвърляне на ограниченията, наложени от Ньойския договор. Още тогава постоян-

ната армия на България достига личен състав 57 262 души, от които 2615 офицери¹, почти толкова, колкото в навечерието на Балканската война. През следващите години във връзка с Втората световна война тя непрекъснато се увеличава. Така през 1939 г. във въоръжените сили са се числят 72 350, които по военновременни разчети следва да се развърнат до 641 390, които до 1944 г. се предвижда да нараснат до 812 560 души². Разрастващата се армия и сложната военнополитическа обстановка изискват увеличаване на контингента от офицери с висока професионална квалификация. Това дава отражение върху развитието на военната академия (названието преподавателски курс продължава да съществува до 1939 г.).

Бавно, но непрекъснато се обогатява учебно-материалната база. В северната част от района на военното училище е построена масивна и красива сграда. Тя се изгражда от 1938 до 1942 година по архитектурен проект на арх. Александър Дубовик. Със своите скулптури на воини и архитектурни групи с крепостно-образни мотиви тя напълно хармонизира на сградата на тогавашното военно училище (сега учебен корпус на академията), строена от известния чешки архитект Антонин Колар от 1888 до 1892 г. Сега и двете сгради са обявени за паметници на културата.

Щабът на армията отделя технически средства специално за академията. За изпълнение на различни учебни и практически задачи и важни поръчки на ГЩ на академията се предоставят автомобили от армейските артилерийски полкове и от преносимия (механизирания) полк в Сливен³. Независимо че не всичко се използва по предназначение, получената материална част е показател за цялостния процес на осъвременяване на българската армия и привиждането ѝ към стандартите на въоръжените сили на развитите държави. Слабите икономически възможности на страната обаче не позволяват на монархофашистката власт да реализира тези си амбиции. По тази причина те остават само начинания и пожелания.

Въпреки стремежа на управляващата върхушка да изолира слушатели те от вътрешнодържавния и обществен живот, да ги превърне в най-вярно оръдие на двореца, различните движения не отминават академията. Значителна част от командния състав и някои от офицерите слушатели стават членове на „Военната лига“. В тази по същество реакционна организация се очертават дворцовото крило начело с ген. Ив. Вълков и антимонархическото на Д. Велчев, което клони към политическия кръг „Звено“. Както в цялата организация, така и в академията офицерите се поляризират към тези две крила, което довежда до вътрешни котерийни борби. Това обстоятелство обаче не придава прогресивен, а обратно — запазва се предишният характер на академията.

В резултат на изостряне на противоречията през април 1935 г. антимонархическото крило на Д. Велчев организира преврат, който остава в историята само като осуетен опит.

По отношение на структурата съществени промени в академията не се извършват. Тя се дели на два отдела: общ (вместо генералща-

¹ Спасов, Л. Дейността на българските правителства за въоръжаване на войската (1919—1939 г.). ВИС, 1984, № 6, с. 53.

² Петров, Л. Комплектуване на българската армия с личен състав (1939—9 септември 1944 г.), ВИС, 1982, № 5, с. 78.

³ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 13, л. 67.

бен) и интендантски. В общия отдел се обучават офицери от всички родове войски и специалности с изключение на тиловите, с които се попълва интендантският. Приемът на слушателите става ежегодно. Увеличава се контингентът на офицерите. Обикновено той варира между 30 и 35 души. До началото на Втората световна война продължава практиката да се изпращат на стаж в чужбина офицери, завършили академията, а също така и други офицери да следват генералщабните академии във Франция, Германия, Белгия и Италия. В тези държави през 1938 г. са изпратени да се учат 8 офицери. С избухване на войната ориентирането към Германия се засилва, поради което обучението и стажуването в следващите години става само в хитлеристката армия. Увеличеният състав на армията и развъртането на нови дивизии налага спешни мерки за подготовка на допълнителен контингент от щабни офицери. С тази цел през учебната 1936/1937 г. към академията се открива „специален“ курс за началници на щабове. Въсщност това е опреснителен курс за офицери с академично образование и служба над 20 години, които са потенциални командири и началници на щабове на части и съединения. Той се сформира с оглед допълване на знанията и изработване у тях на практически навици, методи и критерии за управление и дейност в щабове и войските, както и създаване на способност за самостоятелна, творческа и оперативна работа¹. Курсът продължава 10 месеца — от 10 октомври 1936 г. до 12 август 1937 г.² От тях за теоретични занятия се заделят 8 месеца, за полагане на изпити — 10 дни и за летен практически стаж — един месец и 20 дни.

В курса за началници на щабове се изучават: стратегия, оперативно изкуство, обща тактика, тактика на родовете войски, техника на командване на армия и дивизия (генералщабна служба), снабдяване на дивизията и армията, оперативно-тактически задачи, командна дейност в мирно време, подготовка на държавата за война и мобилизация, театри на войната, укрепване и маскировка и история на военното изкуство.³ Ръководители на занятията и преподаватели на курса са началникът на Генералния щаб, както и генерали и офицери от него. Характерна особеност на подготовката е голямата натовареност. Само за теоретични занятия са заделени 880 часа, без в тях да се включват щабните игри и отчетните работи (зачотите).

От 1942 г. курсът на обучение в академията е намален на две години. Авторитетът на българската военна академия расте. Логичен резултат от това е постъпването на чужденци за обучение в България. От 5 октомври 1942 г. в академията са записани четирима хърватски офицери в общия отдел⁴. През следващата година постъпват още шестима хървати, от които 4 в общия и 2 в интендантския отдел⁵.

От 1942 г., когато началник на академията е немският възпитаник генерал Ив. Попов, настъпват важни промени в организацията на учебния процес. Учебната година започва от 10 октомври и продължава до 31 август. Независимо че срокът на обучение е намален, интензивността в подготовката чувствително се увеличава.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 6, л. 55.

² Пак там, л. 56, 67.

³ Пак там, л. 58.

⁴ Пак там, а. е. 11, л. 185.

⁵ Пак там, а. е. 13, л. 2 и 112.

Съществена промяна в организацията на учебния процес е увеличаването на тактическите задачи (груповите занятия на местността през зимния период на обучение). Теоретичното обучение през зимния период е изоставено. Преподавателите по обща тактика и тактика на родовете войски са задължени „през месеците октомври, ноември и декември да преминат практическите упражнения на полето“¹.

Във връзка с повишаване на напрежението в обучението и намаляване на срока на следването настъпват промени и в изучаваните дисциплини. Освен по обща тактика слушателите започват да решават тактически задачи (групови занятия) по всички родове войски: пехота, артилерия, конница, мотомеханизирани, въздушни, инженерни и свързочни войски². Във втори курс се решават задачи и по оперативно изкуство. Всички занятия се провеждат на местността в околностите на София.

Под влияние и дори за евентуално участие на България във Втората световна война обучението се актуализира. По образец на хитлеристката армия във военната академия са въведени нови практико-приложни и теоретични дисциплини: тактика на мотомеханизираните войски, междудържавно право и право на войната, държавно-разузнавателна служба и шифър, политическа история (Източния въпрос), пропаганда и журналистика, психология на българския народ.

В учебното съдържание намират място най-новите проблеми на военното изкуство, разработвани в България и чужбина. Наред с традиционните теми широко са застъпени темите за порасналата моторизация и механизация на войските, ролята на авиацията, противовъздушната отбрана, използването на химическото и бактериологичното оръжие. Особено значение се придава на темите за организиране и водене на настъплението и отбраната от пехотните, моторизирани и бронетанковите съединения, методиката за организиране на боя; подготовката и провеждането на маневри. Важна роля се определя на инженерната организация, укрепването на отбраната и фортификацията на местността. С началото на Втората световна война в учебните материали намират място и опитът от действията на хитлеристите на Западния и Източния фронт.

През 1937, 1938 и 1940 г. летните практически занятия със слушателите се провеждат под формата на общовойсковия учения („царските маневри“). Една част от командния състав на академията е привлечена в тяхното разработване и в ръководството ѝ, а друга — в посредническия апарат. Слушателите стажанти реално изпълняват функциите на титлярни командири и щабни офицери от частите и съединенията, в които са командирани. Така те действително получават не само представа, а и опит по дейностите за предстоящата им служба.

Друго направление, в което най-пълно се използват потенциалните възможности на академията, е военна научната и теоретичната дейност. По това време в нея не съществува орган или служба, която да се занимава с военна научна работа. Твърде често щабът на войската поставя задачи на преподаватели или ги привлича в свои колективи за написване на теоретични трудове, учебници, различни регламентиращи документи. С такова участие са разработени „Правилникът за бойната

¹ ЦВА, ф. 1517 оп. 1, а. е. 11, л. 190.

² Пак там, л. 191, 192.

служба“ (1935 г.), „Проектоправилникът за действие на големите войскови единици“ (1937 г.), „Правилниците за обучение и действие на пехотата“, доклади и реферати за научни конференции, организирани от щаба на войската и др.

В етапа на усилено увеличаване на армията (1935—1944 г.) академията продължава да е единственото висше военно учебно заведение. Само за 5 години от 1939 г. до народната победа на 9 септември 1944 г. от 200 офицери, получили академично образование, 150 са възпитаници на българската военна академия¹.

Тяхната подготовка е насочена към вяност на двореца и монархофашистката управляваща върхушка. В съзнанието на слушателите се насаждават кастови настроения и надменност. Някои от тях стават проводници на фашизма, национализма и шовинизма; умело прикривани под формата на патриотизма. Това качество се превръща в мотив за повишаване на военноспециалната подготовка и за изграждане на офицерите като квалифицирани командири и шабни специалисти. Ръководството на академията се стреми да въвежда всички новости от военната теория и практика. В това отношение обаче то не успява да достигне опита на немскофашистката армия, защото той не е опознат. „Съюзниците“ старателно криели постиженията си в областта на тактиката, оперативното изкуство и бойното използване на новите средства. И въпреки високата за времето си военна квалификация на офицерите, завършили академията, тя остава далеч от тогавашните изисквания. Изводите, до които стигат теоретиките на воюващите държави, остават непознати за българското военно изкуство.

Деветосептемврийската революция заварва академията в Ловеч, където е евакуирана поради бомбардировките над София. По тази причина противонародният режим не успява да се възползува от командно-преподавателския и слушателския състав, който бе верен на двореца и фашизма. Така академията остава извън драматичните събития, свързани с народната победа.

Военната академия на старата буржоазна армия поначало е истинска крепост на двореца. В нея условията за политическа дейност са стеснени до крайност. Дотолкова, доколкото съществува, тя се свежда главно до участие на офицерите във вътрешните котерийни борби на кастовия и нелегален „Военен съюз“. В периода на антифашистката съпротива и по-специално 1943—1944 г. чрез капитан Петър Илиев партията прави опит да проникне в академията, което не дава резултат. Създадена е само малка група от прогресивни офицери-съчувственици на Отечествения фронт: капитаните Марин Вълков, Боню Марков, Левчо Савов, Асен Сурдулов, Антон Цанев, Златанов и Виделов. Поради обстановката и духа в академията членовете на групата обикновено на всеослушание апострофират или се надсмиват на немскофашистките „комюникета“ за събития на Източния фронт. Повече от това обаче групата на ОФ не успява да направи².

От създаването си до народната победа на 9 септември 1944 г. акаде-

¹ Петров, Л. Комплектуване на българската армия с личен състав, (1939—9 септември 1944 г.), ВИС, 1982, № 5, с. 74.

² Илиев, П. В леговището на вълците, С., 1983, с. 225.

мията е надежден крепител и защитник на буржоазната власт. Не случайно офицери от командния и слушателския състав преминават от военна на държавно-административна работа. Наред с това не може да се отминат проявите на антимонархизъм. Някои членове от либералното крило на Военния съюз, преподаватели и бивши слушатели стават членове на Отечествения фронт и участвуват във въоръженото въстание и Отечественията война. От тях трябва да отбележим имената на генерал-майор Христо Стойков, генерал-полковник Владимир Стойчев, генерал-майор Асен Кръстев, Кирил Станчев, Асен Сираков, Крум Лекарски, Владимир Кецкаров, Иван Маринов, Стоян Трендафилов, Тодор Тошев, Боян Урумов и др., както и полковниците Петър Хаджинванов, Георги Дилчовски, Стефан Василев и др.

Характерна особеност в подготовката на офицерите е практико-приложната насоченост, както и предоставянето на голяма самостоятелност в подготовката на слушателите и изграждане на навици за творческа работа.

Академията продължава да се развива и увеличава по числен състав, но въпреки това не удовлетворява нуждите на въоръжените сили. Все пак тя се превръща в център на военна научна работа и решава практико-приложни и теоретични задачи, възлагани от щаба на войската. Преподавателите и масово участвуват в разработването на основните регламентиращи документи за буржоазната армия, на учебници и трудове, с които се обогатява военната теория. Слушателите извършват статистически, топографски и демографски проучвания за районите и направленията на евентуални военни действия, практика, която при наши условия е загубила приложното си значение.

ПОДГОТОВКА НА КОМАНДНО-ЩАБНИ И ТИЛОВИ КАДРИ
ЗА БНА (1944—1955 г.)1. ПЪРВИ СТЪПКИ НА ВОЕННА АКАДЕМИЯ
„Г. С. РАКОВСКИ“

Функционирането на Военна академия „Г. С. Раковски“ в следвоенното развитие е тясно свързано със създаването и укрепването на БНА, в чиято еволюция се очертават два периода. Първият обхваща времето от 1944 до 1954 г., и вторият, който започва от 1955 г., продължава до наши дни. Главното събитие, което служи за граница, е създаването на Обединените въоръжени сили на Варшавския договор през 1955 г. и развитието на теорията за водене на военни действия в условия на употреба на ядрено оръжие. Тази периодизация съвпада с периодите от развитието на БНА, защото академията е изцяло зависима от еволюцията на българските въоръжени сили. Функциите на ковачница на военни специалисти са подчинени на нуждите на войските и всяка промяна в тях предполага и съответни изменения в учебния процес и структурата на академията.

Най-труден за армията, а също така и за академията е първият период. В зависимост от характерните процеси на времето, в което протича, той се дели на два етапа, свързани с първите организационно-структурни промени на въоръжените сили и разгромяване на реакцията, с превъоръжаването и укрепването на армията.

а/Военна академия „Г. С. Раковски“ при укрепване
на народнодемократичната власт и демократизиране
на армията

Със завземането на политическата власт на 9 септември 1944 г. пред народа, Отечествения фронт и БКП възникват множество нови и сложни задачи. С най-голямо значение е задачата за укрепването на новия режим, за което е необходим силен и верен въоръжен инструмент. Една от формите за заздравяване и утвърждаване на народните завоевания се оказва победоносното участие на страната във войната срещу хитлеристка Германия.

За изпълнението на тази отговорна задача партията и правителството подхождат творчески. В съвсем кратък срок те формират Българската народна армия, която рамо до рамо със Съветската армия и ЮНОВ трябва да грои хитлеристките войски на Балканите. В тази обстановка възниква нужда от подготвени и висококвалифицирани, верни на делото на революцията военни кадри. За решаване на тази задача партията и правителството на Отечествения фронт проявяват творчески подход и настойчивост. След първоначалната чистка на фашизираната се буржоазен команден състав за попълване на частите и съединенията за фронта

в действащата армия са привлечени ръководният състав на НОВА, основната част от командно-преподавателския състав и част от слушателите на академията, както и от извършената допълнителна мобилизация на стари военни специалисти.

Свой дял в победата на нашия народ над хитлеристите има и военната академия. На 18 септември 1944 г., когато започва развърщането на БНА за участие във войната, тя се завръща от Ловеч в София. Започналите военни действия и ограниченият състав на командните кадри във въоръжените сили не позволяват приемането на нов контингент слушатели. Функционирането ѝ временно се преустановява, като офицерите от командно-преподавателския състав и слушателите от втори и трети курс получават назначения на различни длъжности във войските. Едни от тях замивават на фронта, други остават в щабовете на съединенията на територията на страната, трети попълват вакантни длъжности в щаба на действащата армия (генералния щаб)¹. Няколко от слушателите дори получават назначение във формираната у нас т. н. Македонска народноосвободителна бригада от състава на ЮНОВ². Личният състав на академията, участвувал в бойните действия през първия период на войната и натрупал добър боен опит, последователно се завръща в София. На 22 февруари 1945 г. учебните занятия са подновени, но усложнената обстановка през март 1945 г. в Унгария принуждава Главното командуване отново да изпрати слушателите на фронта, откъдето след приключване на военните действия до средата на юли 1945 г. те се завръщат.

Важна роля за по-нататъшното развитие и функциониране на военната академия изиграва приветствената телеграма на Г. Димитров до командуването на Първа българска армия по повод победоносното завършване на войната. В нея се казва: „Използувайки максимално бойния опит на завършената война, нашата армия трябва да се реорганизира, да се превъоръжи, да създаде достатъчно квалифицирани патриотични офицерски кадри, за да бъде в състояние да изпълни достойно своя дълг при всякакви изненади и възможни заплахи срещу свободата и независимостта на родината“³. В духа на тази телеграма партията, правителството на ОФ и военното ръководство вземат отношение и към подготовката на висококвалифицирани офицерски кадри. Органът на военното министерство вестник „Народна войска“ помества статията „За кадрите“. В нея се изтъква необходимостта от идеологическото възпитание на офицерите и следване на отечественофронттовската политическа линия; запазване на квалифицираните кадри и използване на възможностите им, повишаване на тяхната подготовка чрез подобряване дейността на военноучебните заведения, от които военната академия има водеща роля; многоплановост на обучението; издигане и правилно насочване на специалистите и съчетаване опита на старите с енергията и инициативата на младите кадри⁴.

Изпълнение на тези указания и мерки специално за военната академия намираме в следващата статия „Наука и война“, публикувана във вест-

¹ ЦВА, ф. 28, оп. 1, а. е. 81, л. 838.

² Пак там, л. 751 и 751а.

³ В. Народна войска, бр. 207/16. 05. 1945 г.

⁴ Пак там.

ника. В нея се прави най-подробна характеристика на обучението в академията и към командването на академията се предявяват редица изисквания; от които най-съществено значение имат: скъсване със заблудите на миналото; изгонване на мракобесните, създадено от двореца в академията; поставяне на обучението на здрава научна основа; изграждане у слушателите на верен научен мироглед и прилагане на правилна методика на подготовка¹.

Учебната 1945 г. завършва през октомври с випускните изпити за трети курс и годишните за втори. Новият контингент от слушатели, който е приет, се комплектува както преди — от стари монархически офицери, някои от които много бързо се включват в реакционна дейност. Така половин година след завършване на Отечествена война и една година след Девети септември 1944 г. в академията продължава да царят старият дух и порядък. Военният министър Дамян Велчев се стреми тя да не бъде под влиянието на БКП и не допуска съществени революционни промени.

За академията решителни се оказват революционните мерки на правителството след Отечествена война за превръщане на БНА в защитник на народните завоевания. Още на 18. 02. 1946 г. е внесен докладът проект² за изхвърляне на монархическия патронаж на военните учебни заведения, на частите и съединенията. Практическият резултат от него е подписването на Указ № 6 от 5 март 1946 г., с който на военната академия се дава за патрон името на Георги Стойков Раковски. Нови наименования получават и другите военни учебни заведения, части и съединения. Мотивът за избора на патрона е ролята и мястото на академията в живота и функциите на БНА и историческото наследство на Г. С. Раковски в националноосвободителната борба.

В националнореволуционното движение, което започва нов етап в развитието на борбата за освобождението на българския народ, се издигват имената и делото на Раковски, Каравелов, Левски и Ботев. Между тези титани на освободителното дело Георги Стойков Раковски има заслугата на патрарх. Като самобитен талантив военен теоретик и стратег той не само определя политическата цел на революцията, но и способа за нейното постигане — въоръжената борба. Той изяснява въпроса за организацията, стратегията и тактиката на въоръжените сили на националноосвободителната революция. Богатата му обща и военна култура, талантът му на военен теоретик, революционният му опит и практика са му дали възможност да реши важни стратегически проблеми на борбата.

Огромното революционно дело на Г. С. Раковски получава истинско признание в годините на народната власт. Една малка частица от това признание е, че единственото учебно заведение за подготовка на специалисти с висше военно образование за нуждите на Българската народна армия носи неговото име.

Името на Георги Стойков Раковски задължава слушателите и командно-преподавателския състав на академията да бъдат верни на революционните завети на своя патрон, да служат предано и верно на народа.

Нова крачка към революционните преобразования е полагането

¹ В. Народна войска., бр. 210/Д. 05. 1945.

² ЦВА, ф. 1, оп. 1, а. е. 566, л. 1, 2.

на клетва за вяност към Народна република България и отечественофронтското правителство. С този акт слушателите окончателно скъсват с монархията. Военна академия „Г. С. Раковски“ се превръща в учебно заведение на републиката и поема задължението да готви специалисти за нея. В тържествена обстановка на 4 ноември 1946 г. със Заповед № 30 слушателите и преподавателите с личните си подписи скрепват своята вяност към народ и родина.

Важно значение за постепенната промяна на духа в академията има постъпването на офицери, участвували в антифашистката борба и Степчествената война. През 1946 г. за слушател е приет капитан Кунчо Патов¹, а през следващата година (1947 г.) постъпват на обучение 24 офицери, участници в съпротивата, между които са капитаните Хр. Радонов, Ал. Алексиев, П. Дудов, Ил. Кръстев, Ив. Узунов, Д. Димитров² и други борци срещу монархофашизма. Заедно с тях в академията е записан и майор Александър Димитров Илиев³ — преведен от Съветската армия, участник във Великата отечествена война. Така обликът на постъпващите випуски започва коренно да се изменя в посока към средите на трудещите се слоеве и участници в антифашистката съпротива. Разчулена е барьерата, поставяна от реакционния военен министър Дамян Велчев. Процесът се ускорява след приемане от Народното събрание на „Закон за контрол и ръководство на войската“⁴. С него се отнемат неограничените пълномощия на военния министър и цялостната дейност по изграждане на БНА се извършва от правителството на ОФ. Въз основа на него Дамян Велчев е освободен от заеманата длъжност и за военен министър е назначен участникът в Септемврийското въстание, изпитаният комунист и офицер от Съветската армия генерал-лейтенант Георги Дамянов.

Върху атмосферата във Военната академия „Г. С. Раковски“ благоприятно влияние оказва разгромяването на реакцията от редовете на БНА. В първите години след революцията свалената от власт буржоазия продължава да оказва съпротива. В своите планове тя разчита твърде много на офицерите от старата царска армия. Част от тях наистина се поддават на курса, провеждан от Д. Велчев. Някои тръгват по пътя на заговора и участвуват активно в организациите „Неутрален офицер“, „Военен съюз“ и „Хан Крум“. През 1947 г. са уволнени и дадени под съд четирима слушатели, активни участници в организацията „Неутрален офицер“, а през 1948 г. от академията се извеждат и осъждат за участие във Военния съюз 8 души. Така класовата борба и чистката на старите царски офицерски кадри не отминават и академията.

Чистката продължава до 1950 г. включително, което се обуславя от спецификата на службата и необходимостта от изпълнението на ленинските указания за старите кадри, за използване на техните знания и опит при подготовката на народни командири. През 1949 г. за груби фашистки прояви е уволнен командирът на учебния ескадрон капитан Елефтер Ил-

¹ Партизански командир, командир на 9-а гвардейска дружина, преподавател във ВА „Г. С. Раковски“, командир на съединение и началник на факултет в академията, генерал-майор.

² Генерали на ръководна работа в ГЩ и МНО.

³ Това е името на Александър Александров Карастоянов, с което е бил гражданин на СССР. Истинското си име възстановява официално през 1948 г.

⁴ Държавен вестник, бр. 153/09. 07. 1946.

чев и един слушател — трудов офицер. През февруари 1950 г. е освободен от длъжност и началникът на тила на академията заради противонародната му дейност в 15-и ломски полк¹.

Революционните мерки на отечественофронтовската власт и очистването на армията от реакционните офицери дава възможност ВА „Г. С. Раковски“ да стане наистина ковачница на висококвалифицирани офицерски кадри с нова идейна закалка. Но това са революционери, по-голяма част от които нямат необходимата общообразователна и марксистка подготовка. Командно-преподавателският и старшият слушателски състав, който изцяло е от стари кадри, също не познава марксисткото учение, неговата методологическа същност. По тази причина в началото на учебната 1946—1947 г. в академията се въвежда дисциплината морално-политическа дейност. В заповед № 32/6. 11. 1946 г. на началника на академията се казва: „... Генералщабните офицери, които утре ще заемат отговорни места в нашата народна войска, безспорно следва наред със своите военни знания да се въоръжат и с абсолютно необходимите им политико-морални такива, за да бъдат истински организатори на победата...“² Новият предмет се усвоява в три форми: политическа информация, общи политически беседи и посещения на културни мероприятия. Политическата информация се провежда в началото на учебните занятия всеки вторник и събота с продължителност 25 мин. Тя се изнася от офицера, завеждащ политическото възпитание в академията (майор Григоров), или от назначен от него слушател, но под негово ръководство. През учебната 1946/1947 г. пред слушателите са прочетени 55 политинформации по международните и вътрешните събития. Общите политически беседи се провеждат ежемесечно по специално съставен план и най-често в дните, определени за политинформация. Продължителността на беседите е 1—2 часа. Те се ръководят от офицера по политическото възпитание, но се изнасят от щатни и нещатни преподаватели, както и от слушателите. През тази учебна година офицерите изслушват 22 политически беседи³. Тематиката им обхваща най-разнообразни проблеми, като: характеристика на съветската държава и нейната армия, същността на съветската военна наука и изкуство, дружбата и единството на славянските народи, стопанското възстановяване на България същността и произхода на войните, ролята на личността и масите в историята, националният проблем и други. На този етап морално-политическата дейност се насочва към обща информираност на офицерите от всички области на общественото с цел те да придобият верен кръгозор за извършващите се процеси и явления в страната и света.

б/ Състояние на учебния процес и вътрешния ред в академията

Принципни изменения в общата структура на академията и в организацията на учебния процес не настъпват. Въвеждат се редица допълнения към вътрешния ред и постепенно подготовката изменя в известна степен

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 28, л. 42, 111.

² Пак там, а. е. 19, л. 118.

³ Пак там, л. 119.

курса на учебно-възпитателната работа. В състава на командването последователно се въвеждат три нови длъжности: офицер, завеждащ политическото възпитание (заместник по политическата част), заместник по учебната част и началник на щаба.

Увеличава се щатният преподавателски състав. Обособяват се и курсовете, като се назначават и техни началници¹. В известна степен се променят и целите на обучението в академията. Така според заповед №37/15. 10. 1947 г. като основна цел се поставя: предаване на слушателите на знания и умения за управление на боя на частите и съединенията, изграждане у тях на висока щабна култура, изграждане на високо политическо съзнание в духа на идеите на новото време и създаване на познания и навици за самостоятелна творческа работа².

Отново учебното време се разделя на два срока: зимен — от 22 октомври до края на юни, и летен — от началото на юли до 20 септември. Поради сложната вътрешна и международна обстановка и във връзка с чистката на реакционните офицери, поддали се на вражеска опозиция, със заповед № 53/26. 12. 1947 г. трети курс завършва предсрочно през февруари 1948 г.³

В края на 40-те години международната обстановка рязко се изостря. Поставя се началото на изграждане на система от агресивни блокове. Към нашата страна започват да предявяват претенции съседите от юг и запад. Обстановката изисква рязко повишаване отбранителната способност на страната, което налага мерки за развърщане на въоръжените сили. Тази обективна потребност закономерно предизвиква интензифициране на дейността на академията по подготовка на командния кадър за нуждите на войските. Във връзка с това от началото на учебната 1948/1949 г. рязко се увеличава слушателският състав. Така в първи курс се формират 6 учебни групи. Постепенно се слага началото на катедрите. Създават се катедрите: „Обща тактика“ с началник бившият командир на 2-ра пехотна тракийска дивизия — полк. Димитър Братанов и преподаватели: подп. Венелин Караиванов, о. з. подп. Асен Бунджулов и о. з. подп. Никола Колев; „Тактика на пехотата“ (дружината и полка) с началник о. з. полк. Петър Тончев и преподавателите полк. Георги Събев, подп. Веселин Вълков, запасните полковници Илия Петков, Георги Чуков, Александър Бояджиев и запасния майор Димитър Савов, а майор Крум Янев преподава щабна служба; „Тактика на артилерията“ с началник — полк. Цочо Маджаров и преподаватели: майор Младен Силвестриев и запасния майор Рачев и кап. Михаил Табаков; „Тактика на БТ войски“ с началник — полк. Асен Сурдулов и преподаватели: запасния полковник А. Близнаков и подполковниците Веселин Иванчев и Димитър Кожухаров; „Оперативно изкуство“ с началник — полк. Петър Хаджииванов, а след неговото издигане за заместник на началника на академията по учебната част тази длъжност се изпълнявала от полк. Асен Сурдулов; „Тил“ с началник о. з. полк. Георги Дилчовски и преподаватели запасните: полк. Франц Калицин, Константин Илиев, подполковници Д. Кутев и Добри Донеvски; „Тактика на конницата“ с началник — о. з. полковник Димитър Же-

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 23, л. 307—309.

² Пак там, а. е. 21, л. 128.

³ Пак там, л. 180—183.

лязков и преподавател майор Никола Пазителов; „Основи на марксизма-ленинизма“ с началник — полковник Ламби Данаилов. По останалите дисциплини се назначават отделни преподаватели, които се водят към различните катедри, по-голямата част от които към „Обща тактика“ и „Тактика на пехотата“¹.

Важна особеност в живота на академията е курсът на обучение, в който се възличат офицери от командването, преподаватели и слушатели. С МЗ № 430/18. 12. 1946 г. и в допълнение на учебния план през учебната 1946/1947 г. с целия офицерски състав се организират и провеждат занятия по тактическа, стрелкова и политическа подготовка².

Тактическата подготовка се насочва в две направления: методика и усвояване на формите за разработване на планове и провеждане на командно-щабни учения; придобиване на умения за използване на различните родове войски в практиката на Съветската армия през Великата отечествена война.

Стрелковата подготовка цели овладяване на новопостъпващата съветска материална част и главно на личното, индивидуално и колективно оръжие; придобиване на умения за точна стрелба с личното оръжие и повишаване подготовката на слушателите по управление огъня на пехотните подразделения и придадените средства.

Занятията по морално-политическа подготовка се организират и провеждат по създадения план, допълнен и обогатен с програма, спусната от политическия отдел на военното министерство.

Съществено значение за подобряване организацията на учебния процес има въвеждането на оперативно-тактическата подготовка на офицерите от кадъра. Тя бе насочена към рязко повишаване на тактическата, политическата и военната култура на командно-преподавателския състав, към усвояване на методиката за подготовка, организиране и провеждане на обучението във всичките му форми, както и научноизследователския и диалектически подход в работата; към изучаване на опита от войните, новопостъпилите полеви и бойни устава, възможностите на всички родове войски и особено на бронетанковите и механизирани войски, авиацията, артилерията и техническите (осигуряващи) родове. За целта се формират две групи на началника на академията: първа — за командния състав; и втора — за запасните офицери-преподаватели. Тази на командването включва заместник-началниците на академията и началниците на катедри, които изучават армейска тематика. Преподавателите се обучават по теми от бойните действия на дивизията. Занятията по командирска оперативно-тактическа подготовка продължават през двата периода по 5 месеца с 96 часа. За оперативно-тактическа подготовка се заделят 48 часа (за чужди армии — 8 часа, за родовете войски — 16 часа и за политзанятия³ — 24 часа).

Комплексният подход в учебния процес дава своите положителни резултати. Започва усвояването на новопостъпилите регламентиращи документи, в които намира отражение българският и в известна степен и чуждият опит. Подобрява се още повече методиката на преподаване на теорията и уменията да се провеждат груповите занятия на местността.

Усвояването на този нов за българските условия подход в обучението се благоприятствува от директното участие на бившите съветски офицери генерал полк. Иван Кинов и генерал-майор Иван Михайлов. Те редовно водят занятия в академията и предават своя опит (единият — като началник на Генералния щаб, а другият — като началник а артилерията на БНА). На техните лекции присъствуват не само слушателите, но и преподавателите.

През първите няколко години от съществуването на Военна академия „Г. С. Раковски“ учебното съдържание се основава на постановките, залегнали в регламентиращите документи преди Отечествена война. От него са изхвърлени само тематиката и учебният материал, застъпени при засиленото хитлеристко влияние. На тяхно място започнал да се усвоява опитът на БНА в Отечествена война. Все още обаче в учебния фонд преобладава съдържанието, останало от буржоазната военна академия. Силното влияние на миналото и значителният контингент от стария командно-преподавателски състав не позволяват да се извършват радикални промени в учебния материал. Известни крачки в това отношение са направени през 1948—1950 г., когато социалистическата методология започва да се прилага в академията по-широко. За това способствуват и новосъздадените регламентиращи бойни документи на БНА, в които намират място елементи от съветската военна наука.

Цялостната подготовка на слушателите протича теоретично и практически. Тактическата подготовка има характер на самостоятелна работа — изготвят се реферати по актуални теми или методически разработки. По специален график те се докладват пред целия офицерски състав. В края на зимния семестър слушателите от първи и втори курс провеждат групови занятия на местността по разработените теми. При завършване на учебната година в академията се провежда командно-щабно учение, в което участва командно-преподавателският и слушателският състав от втори курс.

Груповите занятия по тактическа подготовка на слушателите се провежда по тема „Настъпление на усилена дружина и полк срещу подготвена отбрана на противника в различни условия, техният отбранителен бой, щурмови групи в състава на дружината и полка, действия на минохвъргачните подразделения в различните видове бой“. От подобен характер са темите и за действията на артилерийските части и подразделения. Разработват се малко познатите теми за действията на бронетанковите подразделения при придаването им на пехотата и други¹. Командно-щабните учения са двустепенни на дивизионна, комплексна или полукон-плексна тематика.

След Отечествена война продължава традицията да се придава голямо значение на историческите знания. Независимо от краткотрайността на обучението на трети курс в него особено силно се проявява тенденцията за изучаване на близкия боен опит. В началото на учебната година слушателите випускници разработват военноисторически теми. Те имат предвид всичко оперативно-тактически характер. Освеж изучаване на миналото и бойните традиции от слушателите се изисква за 50—60 мин. да

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 23, л. 310—314.

² Пак там, л. 13.

³ Пак там, л. 277—287.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 21, л. 15 и 16.

подготвят доклад по темата, да я изложат „свободно, сточно и системно пред началниците, старшите и другарите си“.

Загрижеността за придобиване на умения за изпълнение на командно-организаторска и щабна работа намира проявление в проведеното в края на май 1947 г. двудневно, двустепенно, двустранно командно-щабно учение с първи и втори курс¹. Целта, която се поставя пред участниците, предполага проверка на това, доколко са усвоени теорията и практиката на щабната служба и уменията за сглобяване на два дивизионни щаба за водене на настъпателен и отбранителен бой. В изводите от него се констатира, че увеличената натовареност и уплътнената програма са дали задоволителни резултати. Слушателите показват знания и умения да организират боя на местността и да подготвят необходимите планиращи документи, а ръководството на учението е придобило опит при разработването.

След това първо двустранно двустепенно командно-щабно учение и след изпитната сесия през юни слушателите от академията провеждат летните занятия. Военните ограничения, наложени на България от Парижкия мирен договор, дават отражение и върху летния стаж на офицерите. За първи път се въвежда академичен летен лагер, който продължава три месеца. Така е променена практиката на командироване на личния състав по войските и щабовете. От лятото на 1948 г. академията се извежда на лагер в района на Елхово за придобиване на полева тренираност и закалка. Водят се главно групови занятия по тактика на родовете войски². Като правило лагерът завършва също с командно-щабно учение на местността. Характерна за лятната подготовка е високата напрегнатост на обучението. Задължителна почивка има само между 24,00—05,00 ч. и в неделя. Останалото време се ползува за групови занятия и в подготовката за тях. С този начин на провеждане на летните занятия от обучените академията рязко скъсва с аристократизма. Командуването и началниците на курсове и катедри отблизо следят провеждането на занятията. В случаи на различия общият ръководител (началникът на катедра) пред слушатели и преподаватели разяснява теорията, което се внася единство в знанията³. По такъв начин е била поставена основата на съвременната методика за провеждане на груповите занятия на местността, които се организират и на днешните летни поездки.

Първите стъпки на Военна академия „Г. С. Раковски“ са свързани с редица инициативи. Още през 1947 г. започва разработване на проект за „Правилник на Военна академия „Г. С. Раковски“, който да регламентира структурата и реда след подготвящата се реорганизация. С тази цел се разработва и нов щат на академията и рязко се увеличава командно-преподавателският и слушателският състав. Нараства нуждата от сграден фонд. Военното училище предоставя сградите на нестроевата (домакинската)⁴ и свързочната рота⁵, в които се намират артилерийският парк и свързочният склад⁶.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 21, л. 21, 53.

² Пак там, а. е. 23, л. 140—142.

³ Пак там, а. е. 23, л. 142.

⁴ Сградата на днешната лечебница, общежитието и тила на академията.

⁵ Складовата постройка в най-югоизточната част на района.

⁶ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 23, л. 250.

Първите си крачки Военна академия „Г. С. Раковски“ прави в изключително сложна обстановка. Под ръководството на БКП са преодолени редица трудности, произтичащи от обновителния процес и изборния курс на развитие. Поставя се здрава основа за възприемане на новостите във военната област и за създаване на значителен квалифициран офицерски контингент за нарасналите нужди на БНА.

2. ПРЕВЪОРЪЖАВАНЕТО НА БНА И ЗАДАЧИТЕ НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ

Постъпването на съветско въоръжение и техника от образците на Великата отечествена война на Съветския съюз в БНА не стана изведнъж и еднократно. Това е процес, който започва в хода на Отечествената война и продължава през целия първи период от следвоенното развитие¹. Решителен етап в подмяната на морално остарялото, физически износено и многообразно въоръжение настъпва след подписването на първия „Договор за дружба, сътрудничество и взаимопомощ между НР България и Съветския съюз“ и различните съглашения. За времето от 1949 до 1951 г. в нашата армия навлизат модерните средства за воюване. От въоръжените сили е изхвърлено остарялото немско, френско, белгийско, чешко и италианско пехотно, артилерийско и бронетанково оръжие. То е било закупено след 1935 г., когато се денонсират клаузите на Ньойския договор и започва ускорено увеличаване на въоръжените сили. Върху качествените характеристики на въоръжението оказват влияние машинациите на доставчиците. Една значителна част от това въоръжение дори не е използвано през Отечествената война. Усложняването на политикостратегическата обстановка на Балканите в края на 40-те години изисква повишаване на бойната мощ и отбранителната способност на страната. Възниква необходимостта от пълно превъоръжаване на БНА с проверена във войната материална част. Благодарение на настойчивостта на правителството в нея постъпва модерно въоръжение и техника с високи тактико-технически характеристики. Сухопътните войски се снабдяват с винтовки и пушки, калибър 7,62 мм, автомати „Шпагин“ и „Судаев“, картечници „Дегтярьов“ и „Горюнов“. Танковите части и съединения се попълват с модернизирания танк Т-34 и самоходните артилерийски установки САУ-74 и САУ-100. Артилерията се снабдява с изпитаните системи: 76-мм полково оръдие ЗИС-2, 76-мм дивизионно оръдие Д-44, 122-мм оръдие, 122-мм гаубица М-30; 152-мм гаубица МЛ-20; 82, 120 и 160-мм минохвъргачки, както и 45-мм противотанково оръдие².

Във ВВС постъпват на въоръжение бойни и транспортни витломо-торни и реактивни самолети: Як-3, Як-9п, Як-23, МиГ-15 и МиГ-15бис, Ил-2, Ил-10, Ту-2, Пе-2.

Войските на противовъздушната отбрана се попълват с автоматичните зенитни оръдия 37-мм, полуавтоматичните 82-мм зенитни оръдия и 12,7-мм ДШК зенитни картечници. За управление на зенитния огън в

¹ ЦВА, ф. 22, оп. 1, а. е. 322, л. 17—20; Зараждане народных армий стран-участниц Варшавского договора.

² Пак там.

частите за ПВО навлизат станциите ПУАЗО-3 и шест типа радиолокационни станции за разузнаване. Новопостъпилата зенитноартилерийска материална част се придава изцяло на войските за ПВО на територията, а 12,7-мм картечници и старите зенитни оръдия попълват новосъздаваните зенитни части и подразделения в сухопътните войски.

Още по-бързо се осъществява превъоръжаването на флота със съветска материална част. Той се обогатява с модерни кораби от различен тип и клас, торпедни катери, малки противолодъчни преследвачи, есминци и дизелови подводни лодки.

Важно направление в обновяването на войските със средства за воюване е подмяната на техниката за осигуряване на бойните действия. Особено силно то се проявява в областта на свързките, фортификацията и транспорта. Тактическите и оперативните звена се насыщат с различни по мощност и характеристика радиостанции и проводни средства. В инженерните подразделения и части навлизат различни земекопни, пътнотроителни и преправъчни машини, минноподдривни и разузнавателни средства. Тиловите подразделения започват да получават автотранспортни машини.

Нарасналата опасност от война, породена от промяната в курса на империалистическата политика след Втората световна война, налага освен превъоръжаване да се извърши решителна реорганизация и реструктуриране на БНА¹. Военновъздушните сили и войските за ПВО получават статут на видове въоръжени сили със свои командувания. В тях се обособяват родове авиация, групировка на зенитната артилерия и въздушно-предупредителна служба. Вътрешноструктурни промени се извършват и в сухопътните войски. Превъоръжаването и попълването на БНА с нови средства за воюване закономерно предизвиква по-нататъшно организационно-структурно укрепване. Създава се нова обстановка за БНА.

Ускорено се разрастват въоръжените сили. От тях се извеждат повече от 2100 „стари“ офицери. Създават се нови командувания и се развърщат щабове на частите и съединенията. Като се прибави към това и изострената международна обстановка, става ясно, че се налага в съкратени срокове да се обучи значително по-голям контингент от команден кадър.

Новите задачи пред БНА изискват количествени и структурни промени на академията. Така за учебната 1948/1949 г. в първи курс се приемат 6 групи със 72 слушатели, за 1949/1950 г. — 7 групи с 87 слушатели, а през 1951/1952 г. — 10 учебни групи със 159 офицери². Недостигът на офицери във войските, които да повишат своята квалификация, принуждава командването на БНА да приеме отново на служба запасни офицери. Те преминават в академията едномесечен курс за щабни работници³. Все във връзка с уплътняване на войските с подготвени командни кадри със заповед № 183/29. 08. 1950 г. слушателите танкисти от трети курс завършват обучението си преждевременно. Още през декември с. г. те полагат випускните си изпити по съкратена програма и в началото на следващата 1951 г. са назначени на различни длъжности във войските и щабове⁴ на развърщащите се танкови части и съединения.

Главно условие за интензифициране дейността на висшето учебно заведение на БНА става въвеждането на новия Правилник на Военната академия „Г. С. Раковски“. Той се утвърждава с МЗ № 114/13. 03. 1951 г.¹ и става основен регламентиращ документ. Въз основа на него и определените през 1950 и 1951 г. щатове тя напълно укрепва в организационно-структурно отношение. Оформя се съвременната организация, която включва: I — Командуване: началник на академията, заместник-началник по политическата част (той и началник на политотдела), заместник-началник по учебната и научната работа, помощник-началник по тила и адютант; II — Политотдел: двама инструктори и началник на клуб, към Политотдела се отнася и катедра „Основи на марксизма-ленинизма“ в състав от 3-ма преподаватели по история на ВКП (б), един по история на БКП, един по политическа икономика и един по диалектически материализъм); III — Учебна част: с учебен отдел и катедри по: Оперативно изкуство, която се състои от началник и 4-ма преподаватели; Обща тактика — началник и 7 преподаватели; Артилерия — началник и двама преподаватели; Тил — от 4 преподаватели; Свързки — началник и 2 преподаватели. Към учебната част се числят преподаватели по бронетанкови и механизирани войски, ВВС, ВМС, инженерно осигуряване и фортификация, Щабна служба и двама преподаватели по разузнаване, история на военното изкуство и войните, организация и мобилизация, военна география и топография, чужди езици и физическа подготовка; IV — Факултети: Основен факултет с началник и началници на курсове съответно на първи, втори и трети курс (при двугодишно обучение първи и втори курс); Задочен факултет с началник, заместник-началник и началник на курс; V — Висш академичен курс с началник; VI — Група за контрол; VII — Строеви отдел със строево отделение, строева секция; секретно отделение, строево-секретна секция; VIII — Тил².

През следващата година се оформят нови катедри, с което структурата на академията се обогатява и утвърждава — този извод е направен в заповед № 67/27. 02. 1952 г. по повод на извършена проверка от МНО на 28 и 29 януари с. г.³ За учебната 1951/1952 г. се обособяват катедрите „Щабна служба“, „История на военното изкуство и войните“ и „Чужди езици“. Катедра „История на военното изкуство и войните“ с началник о. з. генерал-майор Владимир Кецкаров има важно значение за професионалната подготовка на обучаемите офицери и академията като цяло. Слушателите първи курс изучават дисциплината „История на военното изкуство“, а втори курс — „Военна история“. В тях те получават не само военноисторически знания, но и знания по стратегия. Не случайно тези дисциплини се преподават в различно време от главнокомандувания БНА през Отечествената война генерал-лейтенант Иван Маринов, началник-щабът на Първа българска армия и заместник-началник на академията полковник Петър Хадживанов, както и генерал Кецкаров — участник в Балканската, Първата световна и Отечествената война.

Важна роля при решаване на задачата за бързо натрупване на голям контингент от подготвени кадри се придава на задочния факултет. Той е

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 29, л. 1; а. е. 30, л. 2—5; а. е. 56, л. 106—108.

² Пак там, а. е. 30, л. 2—5; а. е. 56, л. 106—108.

³ Пак там, а. е. 30, л. 25.

⁴ Пак там, л. 24.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 667, л. 156.

² Пак там, а. е. 40, л. 1, 2.

³ Пак там, а. е. 66, л. 1—3.

създаден със заповед № 16 от 4 март 1949 г. За пръв началник е назначен полковник Тодор Рошавелов, който е сменен от полковник Стоян Заимов, а след него длъжността поема полковник Христо Фурнов. В структурно отношение той се състои от три курса, всеки с по 2—4 учебни групи, състоящи се от по 12 до 17 офицери. До голяма степен той се ползувал с повече самостоятелност в сравнение с Основния факултет. Тази автономност се налага от спецификата в дейността му, поради което в неговата структура има отделно деловодство за водене на преписката. Подготовката на задочниците се осъществява по програмите на редовните слушатели¹.

Важно място в развитието на академията заема сформиранието през 1953 г. на първия Академичен съвет. Той има сериозни функции и става най-отговорният орган за усъвършенстване на учебния процес и цялостния живот. Съставът му включва общо 35 души от командването, преподавателския състав, представители на тила и администрацията². Създаването на този учебно-методически и научен орган оказва положително влияние върху по-нататъшното развитие и укрепване на академията.

Грижите за повишаване на квалификацията на новия команден състав налага въвеждането на специален тригодишен партизански курс към академията. Според заповедта за неговото създаване (№ 082 от 1. 02. 1955 г.³) съставът му включва 5 групи — две за общообразователна и три за военна подготовка. Това са кадри, минали през огъня на антифашистката съпротива, Отечествена война и през революционното преустройство на БНА в следвоенното развитие. Верни на партията, тяхната подготовка страда от редица пропуски, което не съответствува на сложните задачи, стоящи пред войските. Вземайки предвид тези особености, ръководството на МНО полага големи усилия за тяхното професионално израстване и развитие, като организира този тригодишен курс. От своя страна академията с максимални грижи ги подготвя всеотдайно и от тях израстват командири, които способствуват за издигане на отбранителната способност на страната.

За повишаване на предварителната подготовка на офицерите, кандидати за слушатели, към ЦДВ (Централен дом на войската) са организирани курсове и консултации. Те се водят по всички дисциплини и за всички кандидати, за което се публикува съобщение в армейския ежедневник „Народна войска“. Тази инициатива по-късно става постоянна практика в живота на академията.

За компенсиране на недостига от специалисти с академично образование се формира Висшият академичен курс. Той е създаден въз основа на Постановление на МС № П-181/9. 08. 1950 г. и Указ № 45/14. 08. 1950 г. За началник на първия ВАК е назначен опитният партизански командир и отличен организатор генерал-майор Борис Диков Копчев⁴. Курсът се оказва особено полезен поради нарасналите нужди на армията. В него се подготвят голям брой офицери, които след завършването му квалифицирано изпълняват задълженията си на отговорни щабни длъжности. Усилията, положени от академията за ускорена подготовка на кадри,

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 40; а. е. 41, л. 15—16.

² Пак там, а. е. 72, л. 235, 249, 259.

³ Пак там, оп. 1, а. е. 123, л. 105.

⁴ Пак там, а. е. 30, л. 27.

са оценени по достойнство от ръководството на МНО. С МЗ № 212/3. 05. 1951 г. и № 181/30. 04. 1952 г. се изказва благодарност на командно-преподавателския състав и академията като цяло за непосредственото ръководство и подготовката на випуски 1950/1951 г. и 1951/1952 г. от ВАК. Лична благодарност е изказана на генерал-майор Борис Копчев, полковник Георги Дилчовски, полковник Венелин Караиванов, подполковник Александър Бояджиев, подп. Станю Кочанов, подп. С. Вълков, подп. П. Георгиев, подп. Й. Кунчев, о. з. полк. Д. Желязков, о. з. полк. С. Иванов, о. з. полк. Х. Петков, о. з. подп. Т. Балеvски.¹

Важен момент в живота на академията и свидетелство за значението и доверието, което ѝ се гласува от партията и правителството, е връчването на бойното знаме. Този най-скъп символ се предава с Указ № 215/1952 г. на Народното събрание. За знаменосец е определен старши лейтенант Стефан Симеонов Георгиев, а за асистенти майор Захари Петров Христанков и капитан Димитър Христов Савов. Учредява се също така знаменен взвод от 16 души и трисменен пост в централната сграда.²

Въпреки мерките на партията, правителството и ръководството на МНО за натрупване на достатъчен контингент от висококвалифицирани кадри БНА все още чувства недостиг от специалисти с академична подготовка. Това налага към академията да се открият още Курс за усъвършенстване на командния състав извън ВАК, Курс за усъвършенстване на организационно-мобилизационни работници и 45-дневен курс за запасни офицери.³ За да отговори на нарасналите потребности на команден състав, още от началото на учебната 1949/1950 г. академията преминава на двегодишен курс на обучение. Въпреки подобренията в организацията на учебния процес пред командването, преподавателския и слушателския състав възникват нови, по-трудни задачи, свързани с усвояване на по-голям обем от знания за по-кратко време.

Настъпват промени в учебния процес. Той включва подготовка, организиране и провеждане на различните форми на обучение. Най-разпространени са лекциите, груповите занятия и тактическите задачи в клас, беседите и информацията. С въвеждане на идеологическите дисциплини започва провеждането на семинари. Разнообразяват се формите за проверка на знанията. През 1949 г. е отдадена специална заповед № 29/22.03. 1949 г. относно изпитите и тяхната организация. Тя е разработена въз основа на на указанията на началника на ГЩ със служебно писмо № 138/27. 01. 1949 г. Според нея слушателите полагат конкурсен изпит: контролни (зачоти), годишни (преводни), випускни (зрелостни) и държавни изпити. Конкурсите се провеждат по 9 дисциплини и по установената практика. Новото в тях са изпитите по политическа икономика, руски език и нова история. От 1950 г. в академията се въвежда 5-балната оценъчна система.

Зачотите се полагат от курсовете по всички дисциплини. По основните—обща тактика, оперативно изкуство, тил, диалектически материализъм, политическа икономика и нова политическа история на България и по глав-

¹ ЦВА, ф. 1, оп. 1, а. е. 667, л. 462—464; ф. 1517, оп. 1, а. е. 41, л. 14; а. е. 66, л. 811.

² Пак там, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 69—72; ф. 1, оп. 1, а. е. 643, л. 403.

³ Пак там, ф. 1517, оп. 1, а. е. 66, л. 92, 93.

ните раздели, се полагат писмен или устен изпит, или и двете форми заедно. Годишните изпити се провеждат 15—20 дни преди началото или в края на летните занятия (според годишното планиране). Академията може да се завърши, но без дипломиране, ако се положат випускните изпити. Те се полагат в края на трети курс. Тогава се счита, че академията е само прослушана. За тях се назначава випускна (годишна) и предметна изпитна комисия. Дипломирането става след полагане на Държавен изпит по специални указания от началника на ГЩ. От 1951 г. се въвежда практиката за разработване и на дипломна работа в три екземпляра. Защитата ѝ има публичен характер. С въвеждане на 5-балната оценъчна система се премахват коефициентите на различните дисциплини¹.

В учебното съдържание през първата половина на 50-те години настъпват съществени качествени изменения. То е насочено към усвояване основите на съветското военно изкуство. В различните учебни дисциплини широко се застъпва опитът на Великата отечествена война и главно неговото осмисляне и теоретично обобщение. Това особено се отнася до организирането, подготовката, воденето и управлението на военните действия и бойното използване на различните родове войски и видове въоръжени сили. Цялото съдържание на учебните дисциплини обаче е съобразено със специфичните балкански и български условия.

От 1949 г. във ВА „Г. С. Раковски“ е въведена практиката за периодичен анализ на учебния процес. В него се посочват успехите, но по-голямо внимание се обръща на слабостите, пропуските и недостатъците. Така за учебната 1949/1950 г. се отчита подобро планиране на учебния процес, повишено качество на разработените учебни материали и на методиката за провежданите занятия. Същевременно се акцентира върху целите и задачите на всеки курс, върху подобряването на дисциплината и срочното разработване на лекциите и учебните материали. В отчета се подчертава недостатъчното прилагане на диалектикоматериалистическия подход към военните проблеми, допускането на шаблона в занятията и неумението да се подхожда избирателно към задачите, тяхното степенуване.

Предвид тези констатации пред целия състав на академията се поставят с голяма тревога и отговорност задачите за разгръщане на инициативата във всички страни и направления на учебния процес. Това с особена сила се отнася до попълване на катедрите с личен състав и тяхното укрепване, подобряване на учебната дисциплина, качеството на учебните материали и общата теоретична подготовка по оперативно-тактическите въпроси, до настойчивата работа по усвояване на съветската военна наука². Наред с това се изисква да се отделя още по-голямо внимание на методическата дейност и практика на преподавателите и катедрите; да се засилват контролът и помощта от катедрите, от заместник-началниците и учебния отдел, от началниците на курсове и факултети; да се подобряват успехът на слушателите, отчетливостта на занятията и подготовката на офицерите, планирането в катедрите, самоподготовката на обучаемите; да се усъвършенствуват организацията на изпитите, секретността и други важни дейности.³

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 83.

² Пак там, ф. 1518, оп. 1, а. е. 30, л. 28—39.

³ Пак там, а. е. 41, л. 149—153; 204—207; 263—269.

Като резултат от този регламентиращ документ в практиката на академията се въвеждат „съвместните производствени съвещания“. Те се провеждат на 1—2 месеца и на тях присъствуват всички слушатели от съответния курс, ръководният състав на факултета и на курса и преподавателите. Въз основа на анализа, който се прави, се вземат решения и мерки, свързани с нарушенията на учебния процес, със слабостите в битовото устройване на слушателите и в реда на академията, с наболелите въпроси за консултациите и оказваната им помощ¹.

Положителните резултати от цялостната организаторска работа не закъсняват. Подобрява се планирането на учебния процес, дисциплината и секретността. В катедрите рязко намаляват разместванията на занятията, изготвят се графици за разработване на лекционния фонд, които внимателно и колективно се обсъждат. С въвеждането на нови регламентиращи документи като проектите за „Наставление за противоатомна защита“ лекционният фонд се преработва с новите възгледи за водене на боя.

Чувствува се рязко подобряване и в работата на слушателите. За това допринася разграничаването на задълженията на тактическите и класните ръководители при обучението и възпитанието. В края на учебната година се подлагат на задълбочен анализ резултатите от работата. Голяма тревога предизвикват някои негативни оценки в Основния и Задочния факултет. Така от 20 випускника на Основния факултет на двама се анулират дипломните работи, а от 156 слушатели от първи курс 16 завършват със слаба оценка. При Задочния факултет от 103 слушатели в по-горен курс преминават 81, а от тях 17 имат по една слаба оценка. Тези резултати предизвикват намесата на командването, което със заповед № 174 4. 12. 1952 г. набелязва мерки за подобряване на работата².

От началото на учебната 1950/1951 г. в академията започват да се провеждат 10-дневни методически сборове. Главен ръководител е заместник-началникът по учебната и научната работа. На тях присъствува целият състав на катедрите и слушателите. Сборовете имали предимно теоретичен характер. На тях се утвърждава марксистко-ленинската методология при преподаване на военните дисциплини, уеднаквява се методиката на различните видове занятия и се изгражда единство на методическите похвати. Преподавателите се запознават и усвояват най-напредничавите методи за разработване на лекции и задачи. На сборовете се проверявала цялостната им пригодност и подготовка. Началото на практиката да се провеждат методически сборове е свързано с името на полковник Петър Хаджииванов, който положил изключително големи усилия за първия сбор. Неговият труд не отишъл напразно. Резултатите са много насърчаващи и с всяка измината година се усъвършенствува организацията на методическите сборове. С тях още в началото на годината се предявяват високи изисквания към командно-преподавателския и слушателския състав и през учебната година се следи за тяхното изпълнение³.

С настъпването на 1951 г. системните усилия за подобряване на учеб-

¹ ЦВА, ф. 1518, оп. 1, а. е. 40, л. 70—73; 101—107; 126—128; а. е. 41, л. 158—159.

² Пак там, ф. 1517, оп. 1, а. е. 56, л. 40*, 92—94, 122, 123, 131.

³ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 30, л. 28—29.

ната работа и главно на методиката се повишават. През 1951/1952 г. излизат редица заповеди, в които обект на внимание са контролът на учебния процес, методическите занятия в катедрите, груповите занятия, контролните задачи, лекциите, зачетите и изпитите. В някои от тях се отчитат резултатите от етапите на подготовката и се подлагат на задълбочен анализ. Академичното ръководство и командно-преподавателският състав изискват лекциите да се изнасят, вместо безлично да се четат. Груповите занятия да се активизират, вместо да се провеждат като показни, да се повиши резултатността от практическите учебни форми, водени на местността. Предаването на основите на съветското военно изкуство да се превърне от догма в творчески процес, а катедрите напълно да си пояснят редица нови теоретични положения и постановки, заложени в излизащите регламентиращи документи¹. Обобщение на всички документи по подобряване на методическата дейност става заповед № 33/14. 02. 1952 г. Особено внимание в нея се обръща на организацията на занятията, на екипировката и снабдяването на слушателите с прибори за работа на полето. Изисква се окончателно скъсване с терминологията, останала от миналото, и възприемане на термините от новите регламентиращи документи.

За по-нататъшното подобряване на учебната и методическа дейност в академията важна роля изиграва проверката на академията, извършена от МНО на 28 и 29 януари 1951 г. В специалната заповед № 67/27. 02. 1952 г. на министъра на народната отбрана² наред с констатираните успехи се препоръчват важни мерки за отстраняване на допуснатите слабости. Прави се извод, че по новостите в методиката и възгледите за водене на въоръжената борба подготовката на преподавателите има значително изоставане спрямо кадрите, завършили в Съветския съюз. Обръща се сериозно внимание на недостатъчно задълбочения анализ и оценка на усвояване на материала, на уменията на слушателите да обосновават и доказват своите решения, нормите и способите за водене на боя. На сериозна критика се подлага шаблонът при оценка на противника, липсата на творчество и диалектично мислене, недостатъчната съгласуваност между катедрите и други важни слабости. Прави се сериозната констатация, че научният съвет не е станал център за военнотеоретична мисъл и не е даден отговор на важни теоретични въпроси, поставени от преподаватели и слушатели.

Проблемите на методическата дейност, в това число и на сборовете, се превръщат в център на внимание през учебната 1954/1955 г. Тази криза произтича от решителната подмяна на старите преподаватели през 1954 г. По инициатива на началника на академията генерал-лейтенант Иван Кинов за преподаватели се назначават 17 офицери, току-що завършили академията. Тяхната теоретична подготовка и практически опит са крайно недостатъчни. Липсват им и методически умения, но той вижда тяхното перспективно развитие. Като ерудиран педагог той разбира, че старите кадри, макар и добри методисти, трудно възприемат положенията на съветската военна наука. Генерал-лейтенант Ив. Кинов е убеден, че младите преподавателски кадри ще натрупат знания и опит и ще станат гръбнак на академията. Овладели марксистката методология и усвоили

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 66, л. 4—6.

² Пак там, л. 1—7.

основите на най-прогресивните военни знания, те действително се превръщат в подготвени авторитетни преподаватели.

Генерал-лейтенант Ив. Кинов добре познава историческия опит по изграждане на социалистическите въоръжени сили. От ленински, принципи позици той води борба с голото отричане на всичко старо. Той ясно съзнава, че механичното ликвидиране на старите елементи не позволява да се извършва естествената еволюция и приемственост. По различни поводи разяснява ленинските положения за използване на опита, уменията и знанията на старите специалисти. На общоакадемичната партийна конференция през 1950 г. той дава много ценни примери от развитието на съветските военни академии.

Следата и наследството, което оставя този забележителен военен деец, десетилетия след това дават своите богати плодове в академията и БНА. От него води началото си традицията в катедрите да имат приемственост, едновременно да работят специалисти от различни поколения: преподаватели с богат методически опит и голям обем от общи и специални знания; преподаватели на средното поколение, с висока ерудиция, изградени като методисти и внасящи нови елементи в учебния процес, както и млади, дръзновени преподаватели, носители на нестандартното мислене, на които обаче липсва опит в прилагането на методическите похвати. Това съчетание на опита с дръзвеността даде възможност в последните две десетилетия академията да се издигне на завидна висота по отношение методиката на обучение. И след назначаването му на друга длъжност генерал-лейтенант Кинов продължава да се грижи за развитието на академията.

По лична инициатива и указания на вече първия заместник-министър на народната отбрана генерал-лейтенант Ив. Кинов* през 1954 г. се провеждат два методически сбора през май и септември, а през март 1955 г. — нов тридневен учебно-методически сбор. На тях новият началник на академията — генерал-майор Славчо Трънски дава указания на катедрите внимателно и подробно да изучат материалите, да продължават работата по уеднаквяване на методиката, да набелязват мерки за отстраняване на слабостите и за израстването на младите преподаватели¹.

За усъвършенстване на организацията на учебния процес допринася твърдото уточняване на тематичните и обемни програми за всяка категория обучаеми, които се сочат от МНО за образец. В тях за оперативно-тактическия цикъл е отделено 57 % от учебното време. От него 75 % се заделя за основните видове бойни и военни действия, а 25 % за особените случаи, като 5 % специално са посветени на действията в планинско-гориста местност². Ръководството на академията полага грижи и оказва помощ на факултетите и катедрите. Това особено се отнася до подготовката на слушателите задочници, за което е потърсена помощта и на МНО.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 123, л. 2 и 34.

* С Разпореждане на МС № 391/22. 03. 1954 г. и Указ № 99 на Президиума на Народното събрание ген.-лейтенант Иван А. Кинов се освобождава от длъжността началник на военната академия. За такъв се назначава първият заместник-началник на академията — генерал-майор Славчо Трънски.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 83, л. 124 и 147.

По настояване на академичното ръководство излиза специална заповед, според която отговорност за подготовката на задочниците ще се търси от командирите на части и съединения. На академията се препоръчва да подготви цялостен и пълен анализ за дейността на Задочния факултет и да набележи мерки за отстраняване на слабостите и недостатъците в работата¹. За да засили отговорността на по-широк кръг от армейската общественост за подготовката на задочниците, началникът на академията генерал-майор Сл. Трънски излиза със статията „Работата със задочниците във военните академии“ във в. „Народна армия“. Тя оказва благотворно влияние върху задочниците и техните командири.

Много често командуването обръща внимание на състоянието на катедрите. За поддържане на воински ред и дисциплина в тях то оказва помощ и подлага на проверка различни катедри: обща тактика, военна география и топография, чужди езици и военна администрация, тактика на артилерията, основи на марксизма-ленинизма, тактика на инженерните войски и др.²

Големи усилия се полагат за създаване на учебно-материална база. Те са продиктувани от стремежа за практическа насоченост на учебния процес и за самостоятелен характер на подготовката. Продължава практиката да се възлагат на слушателите оперативно-географски проучвания, да се съставят тактически задачи и се разработват реферати по проблеми от военната област. От лятото на 1953 г. се възвръщат петдневните практически занятия по форсиране и отбрана на р. Дунав, както и провеждането на 8-дневна поездка по крайбрежието на Черно море (от Варна до Бургас)³. С оглед повишаване командно-организаторските качества на слушателите и получаване практически умения през 1952 г. Основният факултет под ръководството на катедра „Обща тактика“ провежда командно-щабно учение на местността със свързочни средства. Тази практика става ежегодна за всички курсове, като се усложнява организацията и тематиката. Ако това първо учение е било на полкова тематика в планинско-гориста местност, то в следващите години се отработват по-сложни въпроси. Така например от 6 до 14 юли 1955 г. с втори курс на Основния факултет се провежда командно-щабно учение със свързочни средства на местността на дивизионна тематика. С първи курс, командно-преподавателския състав и с временния разузнавателен курс се провеждат подобни учения на тема „Настъпление на стрелковия полк срещу подготвена отбрана на противника“. Постепенно на тези учения започват да се привличат слушателите от всички факултети, курсове и специалности. Повишават се изискванията към участниците, усложняват се тематиката и обстановката и те се превръщат в солидна практическа школовка.

Важно направление в подобряването на учебния процес заема личната марксистко-ленинска, оперативна и тактико-специална подготовка на командно-преподавателския кадър. Тя се организира ежегодно с непрекъснатото увеличаваща се интензивност въз основа на министерските заповеди. За повишаване на политическите знания се сформират три групи. В първите две се включват командуването, началниците на катедри и офицерите с академично образование, а третата — офицерите от кадъра без

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1,

² Пак там, а. е. 55, л. 291; а. е. 56, л. 121; а. е. 83, л. 102—123.

³ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 90—92, 193, 197; а. е. 72, л. 168, 170.

завършена академия. За оперативно-тактическата подготовка се сформират също три групи. Първата, с ръководител началника на академията, включва неговите заместници, началниците на катедри и преподавателите по оперативно изкуство. Втората, с ръководител полковник Тодор Рошавелов, за преподавателите, обучаващи дивизионна тематика, и третата — ръководена от полковник Иван Кирчев, е предназначена за преподавателите, обучаващи се по полковата тематика. Занятия по щабна служба се водят във всички групи под ръководството на заместник-началника по учебната част полковник Петър Хаджинванов. За политическата подготовка годишно се заделят 64 ч., а за командирската — 177—185 ч. От 1949 г. се въвежда практиката за полагане на изпити от преподавателите по нововъведените дисциплини, въоръженieto и бойната техника¹.

През пролетта на 1955 г. се прави нова решителна крачка в усъвършенстване на командно-организаторските и практически умения на офицерите от преподавателския и слушателския състав. За първи път в рамките на академията се организира и провежда командно-щабно учение на тема: „Организация и водене на армейската настъпателна операция с пробив на подготвена отбрана в условията на използване на атомно и химическо оръжие“. Това по същество е експеримент и за усвояване на най-новите възгледи по водене на въоръжената борба в сложните условия на използването на оръжие за масово поразяване. При това то отчита реалностите, когато тези поразяващи средства се намират у противника, а нашата армия трябва да търси пътища главно за защита. За това крупно академично мероприятие е извършена голяма подготовка. Общ ръководител той и командуващ армията, е началникът на академията — генерал-майор Славчо Трънски, началник на щаба е генерал-майор Стамен Стоянов (от ВТА), началник на оперативния отдел — полковник Иван Тучев и началник на разузнаването — полковник Ангел Цанев. Документите за учението са подготвени още през април. До края на месеца в различните групи са проведени семинари за функционалните задължения на всяка длъжност. На 4 май 1955 г. пред целния личен състав на академията са изнесени редица лекции по най-новите и актуални проблеми.

Това първо по рода си учение в академията завършва с резултати, от които са направени важни изводи за насоките на обучението и учебния процес. За тях началникът на академията изказва благодарност на всички участници и специално на професорско-преподавателския състав², който е разработил документите за учението.

За подобряване на практическата подготовка на преподаватели и слушатели значителна роля изиграват ученията с войски, организирани от МНО. Преподавателите са привличани в ръководството на ученията или за тяхното разработване. Слушателите от първи и втори курс участвуват в ученията като посредници или дубльори на командирски и щабни длъжности в частите и съединенията. Генералният щаб няколко пъти дава положителна оценка на работата и изказва благодарност на редица слушатели. Най-високо е оценена дейността на старши лейтенантите Вълко Маринов Вълков, Георги Тригоров Занев, Любен Ат. Тончев, Илия Балев Шишков, Георги Андреев Гетов³. За добра работа се изказва благодарност от

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 605—606; а. е. 40, л. 158—160.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 123, л. 157, 192.

³ Пак там, а. е. 56, л. 144, 145.

различни инстанции и на редица членове на командуването и преподавателския състав на академията: генерал-майор Димитър Попов, полковниците Петър Хаджинванов, Трифон Балкански, Венелин Караиванов, Асен Велев, както и на подполковниците Т. Балеви, Александър Бояджиев, Йордан Кунчев и Георги Семерджиев¹.

Появата на новите средства за воюване и главно на оръжията за масово поразяване и произтичащите от тях и сложната международна политико-стратегическа обстановка довеждат до решителна промяна във военната теория. Това изисква от българската военна наука да се преориентира към научни изследвания. Подобаващо място в тази задача се възлага на академията. Възниква необходимостта от превръщането ѝ в център на военноразследователска работа. Началото на научните изследвания е поставено още в буржоазната военна академия, когато се изследвали военноразследователските проблеми. След победата на 9-и септември тази дейност продължава. Резултат от нея е разработването от полковник Ламби Данаилов и издаването на „Политическа икономия“ през 1947 г., за което се формира специален комитет². Сега пред академията се поставя изискването да стане център на нови научни знания.

Ръководен орган на учебната и научната дейност в академията става формиращият през 1951 г. Научен съвет³. Той обсъжда, анализира и предлага програмите, плановете и другите регламентиращи учебния процес документи. Обсъжда методиките, най-важните лекции и доклади; анализира резултатите от изпитите, хода на слушателската подготовка и предлага мерки за тяхното подобряване; разработва насоките и ръководи научноизследователската работа и издаването на „Трудове на академията“. Съставът на Научния съвет включва 23 души и се състои от председателя (началникът на академията), секретар (началникът на научноизследователския отдел) и членове (заместник-началниците на академията и началниците на факултетите, ВАК, заместник-началника на основния факултет, началника на Учебния отдел, и началниците на катедри). Със съвещателен глас, без да са членове на съвета, в работата му участвуват и тримата заместници на началника на катедра „Обща тактика“⁴. Съветът провежда едно-две заседания месечно. Решенията му имат задължителен характер, които се вземат обикновено с мнозинство⁵.

Курсът към военноразследователска работа в академията много скоро получава практически резултат. През 1951 и 1953 г. с разпореждане и по поръка на Генералния щаб на БНА колективи от академията под ръководството на генерал-майор Димитър Попов разработват проекти за „Наставление за службата на щабове“ и „Полеви устав на БНА“. За „Наставлението“ колективът включва 12, а за устава — 17 преподаватели от всички катедри⁶. В резултат на ускорено развиващата се научна дейност по това време катедрите разработват особено необходими учебници и пособия по обща тактика, оперативно изкуство и администрация. Тяхното съставяне е също изпълнение на задачи, поставени с министерска заповед № 585/1950 г. и въз основа на плана за научната работа в академията⁷.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 56, л. 106—108.

² Пак там, а. е. 21, л. 108.

³ Пак там, а. е. 40, л. 33.

⁴ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 40, л. 33.

⁵ Пак там, л. 34.

⁶ Пак там, а. е. 41, л. 101; а. е. 72, л. 159.

⁷ Пак там, а. е. 55, л. 290; а. е. 56, л. 115.

Освен в рамките на командирската подготовка по плана за НИР индивидуални научни теми разработват голяма част от командно-преподавателския състав. Според заповед № 8/13. 01. 1951 г. и № 9/8. 01. 1952 г. такива частни задачи получават главно офицерите от командуването на академията, началниците на катедри и техните заместници. Тематиката е най-разнообразна — от областта на стратегията, опита на Великата отечествена война и възгледите за водене на боя и операцията в началото на 50-те години, чуждите армии и оперативно-географски въпроси.

Като резултат от развитието на военноразследователската работа възниква идеята за прилагане на изпитаната в съветската армия форма — научната конференция. За първи път през 1953 г. във Военна академия „Г. С. Раковски“ от 27 до 29 май се провежда една научна конференция, в която се ангажират другите военноразследователски заведения МНО и ГЩ. Тя има изключително важно значение, тъй като темата е от принципиен характер: „Обективните закони на социалистическата военна наука и изкуство“. В изказването си на нея първият заместник-министър на народната отбрана — генерал-лейтенант Асен Греков прави анализ на научната дейност в академията и БНА. Той дава насоки и указания за бъдещата научна работа, като особено акцентира на дискуссионните теми.

От голямо значение е научната конференция, проведена през 1955 г. На 15 и 16 април обект на задълбочено обсъждане е „Настъпление на стрелковата дивизия в условия на употреба на атомно и химическо оръжие“¹. Оттогава до наши дни става редовна практика новите проблеми във военната област да се осмислят на широки форуми, с което се допринася за развитието на военноразследователската мисъл в БНА.

За да отговори на сложните задачи, научната дейност не се ограничава само сред преподавателския състав. Налага се да се обхванат целия личен състав. Подходяща форма за повсеместна научна работа става слушателското научно дружество. Първоначално то се създава на 29. 04. 1952 г. като военноразследователски кръжок на слушателите от Основния (редовния) факултет². Впоследствие се разраства до военноразследователско дружество с различни направления на изследване³. Неговото учредяване е продиктувано от необходимостта да се активизират творческите способности на слушателите, произтичащи от големите задачи по преустройството на военната наука. За успешното му функциониране голяма заслуга имат първите научни консултанти и ръководители, преподавателите — офицери Крум Янев, Васил Сахийски, Антон Цанев и Милко Тошев.

Развитието на военноразследователската работа и необходимостта от създаване на научни кадри и курса за подмяна на старите специалисти, съчетани с инициативата на генерал-полковник Ив. Кинов, довежда до въвеждането в академията на адюнктурата (аспирантурата). Тя става подходяща форма за подготовка на висококвалифицирани педагогически специалисти и научни кадри. Още през 1953 г. са определени условията за следване и обучение на адюнктите. На 28. 07. с. г. чрез в. „Народна армия“ се публикува съобщението за обявяване на конкурс и за условията за неговото провеждане.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 83, л. 208—210; а. е. 123, л. 176.

² Пак там, а. е. 55, л. 203.

³ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 123, л. 76.

От 6 до 9. 11. 1953 г. първите кандидати полагат конкурсни изпити. Практическият резултат от тях е приемането на четирима адюнкти: капитан Константин Ив. Абаджиев, капитан Иван Т. Иванов, капитан Вълко М. Вълков и капитан Димитър Хр. Савов. Към тях бяха причислени завършилите с отличие ВА „Г. С. Раковски“ през януари 1954 г., капитаните Атанас Г. Пейчев и Любен Тасков. Така бе оформена групата на първите адюнкти (аспиранти) към ВА „Г. С. Раковски“. До края на 1954 г. чрез конкурс в аспирантура постъпиха офицерите Иван К. Иванов и Милко М. Тошев.¹

Първите научни звания във Военна академия „Г. С. Раковски“ се присъждат през 1954 г. За значителна по обем и достойнство научна продукция началникът на академията генерал-лейтенант Ив. Кинов и генерал-майор Щерю Атанасов са избрани за професори.

В резултат на многостранната научна работа през първия следвоенен етап академията завоюва значителни постижения. Военнонаучната работа се поставя на планово начало. Увеличава се основният лекционен фонд, в който е отразена съветската военна наука. Изградена е библиотеката с повече от 500 заглавия на научни разработки и над 500 дипломи работи, плод на военноразследователската и проучвателска дейност. Излизат първите два тома от „Трудове на академията“. Преведени са над 50 публикации с обем повече от 1500 страници, а в ГЩ са предадени научни разработки на 10 теми. Подготвен е проект на правилник за присъждане на научни степени и звания и за адюнктурата. Създадени са редица ръководства, методички свитъци с образци документи и редица други учебноизследователски материали. Само за учебната 1951/1952 г., когато се подлагат регламентираните основи на научната работа, продукцията достига повече от 7500 страници². Само за четири години, от 1952 до края на 1955 г., са разработени още няколко важни научни труда, в които намират място най-новите възгледи за въоръжената борба: „Стрелковият полк в позиционна отбрана на нормален фронт“ — 1952 г.; „Стрелковият полк в настъпателния бой“ — 1953 г.; „Отбрана на стрелковата дивизия на нормален фронт“ — 1954 г.; „Настъпление и отбрана на стрелковата дивизия в условия на употреба на атомно и химическо оръжие“ — 1955 г.³

Командно-преподавателският състав активно се включва в списването на военнопериодичния печат. Само през 1952 г. списание „Военна мисъл“ публикува 30 статии на офицери от академията. Военнонаучната работа става една от най-важните дейности на катедрите. При частични или комплексни проверки на нея се обръща особено голямо внимание. Обсъждат се планирането на научната работа, състоянието на кандидатския минимум на адюнктите, работата с тях и със слушателското научно дружество (кръжок), обмяната на опита, отразяването на новостите и други въпроси. За ликвидиране на слабостите се набелязват редица мерки. От тях най-съществено значение имат: повишаване възкрателността към разработките на преподавателите и сроковете за тяхното изпълнение. За образцова или висококачествена научна продукция се връщат различни награ-

¹ Пак там, а. е. 72, л. 215, 234; в. Народна армия, бр. 1517/28. 07. 1953 г.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 56, л. 147—149.

³ Пак там.

⁴ Пак там, а. е. 181, л. 140.

ди. На различни нива в академията се организират семинари и дискусии по полемичните и неразработени проблеми, теми и въпроси¹.

Един от пътищата за разгръщане на творческата инициатива на личния състав на академията става популярната вече в страната рационализаторска дейност. В академични условия нейното начало се поставя със заповед № 158/4. Об. 1951 г., като се назначава рационализаторска комисиия в състав от трима души, постоянен технически комитет от 7 души и отговорници по рационализациите в катедрите. В резултат на тяхната популяризаторска и творческа дейност се раждат и първите подобрения в учебно-материалната база. Така през учебната 1951/1952 г. за внедрени рационализации са наградени трима, а през следващата година — четирима служещи в академията, като техният брой впоследствие не намалява. Първите академични рационализатори са полковниците Веселин Й. Иванчев и Веселин Вълков, както и волнонаемният служител Петър Бранков².

Решително се развива и спортът. На 3 май 1951 г. се създава физкультурен комитет, който да организира и ръководи физическата подготовка и спортната самодейност на офицерите. Комитетът се състои от 7 души. Първият председател е полковник Иван К. Кирчев. В академията с формират секции по различните спортове и се изграждат представителни отбори по футбол, волейбол, баскетбол, ски и шах³. Благодарение на техните усилия академията заема призови места в общоармейските състезания, а през 1953 г. тя става първенец в състезанията по ски и шахмат и се класира на второ място по стрелба измежду 19 отбора на военноучебните заведения и войските⁴.

През първия следвоенен период — 1945—1955 г. във Военна академия „Г. С. Раковски“ се извършват редица структурни и организационни промени. Новият правилник напълно отговаря на повишените изисквания и на задачите, които МНО поставя пред нея. Учебният процес и цялостният ред в академията значително се изменят и в тях широко навлизат съветските методи на обучение и възпитание. Научноизследователската работа е поставена на планова основа. По този начин новите задачи, стоящи пред БНА и пред академията, както и огромната работа, която се извършва, довеждат до нейното по-нататъшно развитие и привечдането ѝ в съответствие с голямата отговорост и доверие, които ѝ гласуват партията и правителството.

3. СЪВЕТСКАТА ВОЕННА НАУКА — ОСНОВА НА ОБУЧЕНИЕТО И ВЪЗПИТАНИЕТО В АКАДЕМИЯТА

Към края на 40-те години завършва най-трудният етап от живота и дейността на Военна академия „Г. С. Раковски“. По-голяма част от преподавателския състав и част от слушателите са възпитаници от старата армия. Усвоили буржоазната военна наука, метафизичните и идеалистични философски възгледи, те трудно възприемат съветската военна

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 123, л. 225, 229—233.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 41, л. 73; а. е. 56, л. 25; а. е. 72, л. 121.

³ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 40, л. 319; а. е. 56, л. 46.

⁴ Пак там, а. е. 72, л. 23, 88, 97.

наука и нейните философско-методични принципи. За безрезервно използване и прилагане на съветската военнотеоретична мисъл и марксистко-диалектическият метод в академията бе нужно да се измени количественият и най-вече качественият състав на преподавателите и слушателите.

Трудностите, свързани с усвояването на социалистическата военна наука и военно изкуство, произтичат и от липсата на подходяща марксистка литература и съветски регламентиращи документи. Опитите да се изучат най-големите операции във Великата отечествена война и приложеното съветско военно изкуство дават положителни резултати. Но това е крайно недостатъчно. В повечето случаи те имат предимно общообразователен, пропаганден и емоционален характер.

Напълно закономерно крайът на 40-те години се определя като преломен момент в живота на академията и в създаването на обективни условия за използване на съветската военна теория и практика при обучението и възпитанието на слушателите. Те са подготвени в целия предшествуваш период. През него във войските постъпиха масово нови образци стрелково оръжие, усъвършенствувани танкове, оръдия и минохвъргачки, използвани от Съветската армия. Още през 1947 г. в СССР е изпитан първият ядрен, а в 1953 г. и първият термоядрен боеприпас. Конструират се и се внедряват във войските различни видове ракети, реактивна авиация и артилерия, ядрено оръжие, нова радио- и радиоелектронна апаратура. Тези новостройства довеждат до по-нататъшно развитие на съветската военна наука и изкуство.

В Съветския съюз се извършва задълбочено изследване, обобщаване и осмисляне на опита от Великата отечествена война съобразно с новосъздадените средства за воюване. Разработват се нови теоретични постановки за подготовката и воденето на въоръжената борба.

В учебно-методическата и научноизследователската дейност на Военната академия „Г. С. Раковски“ също трябва да се внедрят съветската военна наука и изкуство, разработени не само върху опита от войната, но и на следвоенното развитие. Това предизвиква нови затруднения в учебния процес, но същевременно довежда до разширяване на оперативнотактическият кръгозор на слушателите и преподавателите. Налага се увеличаване на часовете за изучаване на въоръжеността и техниката, историята на съветското военно изкуство, промените в оперативнотактическите възгледи, актуалните политически и икономически проблеми, марксистко-ленинското учение за войната и армията. Предизвикват се изменения в учебните планове и тематичните програми, вземат се мерки за квалификация и преподавателите, попълване на катедрите с различни специалисти и създаване на нова учебно-материална база.

За усвояване на съветското военно изкуство и за преустройство в мисленото на старите преподаватели, които в началото са основни носители на военни знания, трябва да мине дълъг период от време. Затова вторият по-рационален път за качествени промени в командно-преподавателския състав е постепенното заместване на старите преподаватели с млади офицери, произлезли из народните среди, завършили съветски и нашата академия.

Проникването на всестрания съветски военен опит започна още по време на Отечествената война и продължи до края на 40-те години. Това става по инициатива на военните издания. Съветските автори, главно

офицери от мисията на генерал Бирюзов, излизат със статии във вестник „Народна войска“ и списание „Военен журнал“. В тях се споделят практиката и постиженията на Съветската армия и обучението и възпитанието на войските във воденето на боя, операцията и войната. По-непосредствено съветската военна наука започва да се предава в академията от бившите офицери от Съветската армия, заели ръководни места в МНО и ГЩ.

С най-голяма заслуга между тях е генерал-полковник Иван Атанасов Кинов. Бивш преподавател в съветската академия „М. В. Фрунзе“ и участник във Великата отечествена война от 28 декември 1944 г. той като генерал-майор е назначен за началник на българския Генерален щаб.¹ Притежавайки широк поглед, генерал Кинов още тогава схваща трудния процес на преустройство на БНА и на Военната академия. Затова още през 1947 г. в качеството си на най-подготвен военен специалист, той предлага да се изискат от Съветската армия група инструктори², които да подпомагат командирите и да ги консултират в тяхната работа. От 15 декември 1949 г. до 22 март 1954 г. генерал-лейтенант Кинов е началник на академията.³ По неговата инициатива в самостоятелна катедра се обособяват преподавателите по история на войните и военното изкуство. Това е военният деец, който съставя списък на българите офицери в Съветската армия и сключва редица военни съглашения със съветски представители за реорганизирането и превъоръжаването на БНА⁴. С пристигането си в България и с постъпването в БНА той написва първите трудове след 9. 09. 1944 г. за Съветската армия и съветската военна наука. В 1946 г. издава книгата „Военната академия на Червената армия „М. В. Фрунзе“, която спомага на ВА „Г. С. Раковски“ да използва съветския опит по обучението и възпитанието на слушателите. Неговите трудове „Марксистко-ленинското учение за войната и армията“, „Коалиционните войни“, „Кратка история на военното изкуство“ и др., допринасят за усвояване на съветската военна наука и военно изкуство и са принос в развитието на военнотеоретическата мисъл у нас. Големи са заслугите му за повишаване на специалните и марксистко-ленинските знания за войната и армията на старите преподаватели; за издигане на теоретичното и методическото равнище на младите преподаватели; за усвояване от слушателите на съветската военна наука и на съветското военно изкуство; за въвеждането на адюнктурата и научната дейност в армията на планова основа. По инициатива на генерал-лейтенант Кинов се създава ядро от хабилитирани преподаватели и научни кадри⁵.

Към края на 40-те години по инициатива на генерал-полковник Кинов заминават първите офицери от БНА на обучение в съветски академии. Отначало те са малко, но в следващите години броят им рязко се увеличава. След завършването на академичните курсове част от тях са назначени за преподаватели във ВА „Г. С. Раковски“.

Свой дял за усвояване на съветската военна наука и изкуство имат и първите български офицери, учили се в академията на Генералния щаб на Съветския съюз след 9 септември 1944 г. — генерал-майорите Димитър

¹ ЦВА, ф. 28, оп. 1, а. е. 81, л. 862, 863.

² Пак там, ф. 22, оп. 1, а. е. 322, л. 56.

³ Пак там, ф. 7, оп. 1, а. е. 217; л. 541; ф. 1, оп. 2, а. е. 60, л. 87 и 89.

⁴ Пак там, ф. 22, оп. 1, а. е. 322, л. 77, 80.

⁵ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 83, л. 132.

Попов, Стамен Стоянов и Ради Томов. Те са възпитаници на старата българска генералшабна академия, офицери патриоти, застанали на страната на народа и участвували активно в Отечествена война. След завръщането си от Съветския съюз те заемат различни ръководни длъжности във войските, Генералния щаб и академията като началници на катедри и заместник-началници на Военна академия „Г. С. Раковски“ и Военнотехническата академия. Като такива чрез провежданите от тях занятия те предават последните достижения във военната теория и практиката.

Изтъкнати началници и преподаватели в академията в началото на 50-те години, завършили съветската академия „М. В. Фрунзе“, са активните участници в антифашистката борба партизански командири — генерал-майор (по-късно генерал-полковник) Славчо Трънски — заместник, а след това началник на академията; полковник (сега генерал-лейтенант) Трифон Балкански; полковник Иван Демерджиев — участник в Отечествената война, един от първите, завършили академията на ГЩ на Съветската армия, известен партизанин и партиен функционер в Бургаски окръг, назначен през 1952 г. за началник на катедра „Оперативно изкуство“. Той е един от пионерите в преподаването на съветското оперативно изкуство.

От първите възпитаници на Военна академия „М. В. Фрунзе“ е и полковник Кузо Дееничин, заместник-началник на ВА „Г. С. Раковски“. Той има определени заслуги за внедряването на съветското военно изкуство и в частност на тактиката в учебно-методическата и научноизследователската дейност.

Първият преподавател в академията, завършил Бронетанковата академия в СССР, полковник (по-късно генерал-майор) е Кръстан Кръстацов. Като началник на катедра, заместник-началник на академията и дългогодишен началник на факултет, той допринася много за усвояване на съветската теория и практика, за използване на танковите войски и организационното изграждане на академията.

Броят на преподавателите, учили в съветските всички академии, непрекъснато нараства, за да достигне 17 % от командно-преподавателския състав на ВА „Г. С. Раковски“. Между тях са редица началници и зам.-началници на академията, началници на факултети и катедри. Особено трайни следи от тях оставят генерал-майорите Пейчо Пейчев, Димитър Пчелински, доц. Пандо Войнов, доц. Кирил Граменов, полковник проф. Анастас Димитров, к. в. н., полковник проф. Филип Казанджиев, к. т. н., полковник доц. Димитър Григоров, полковник доц. Цоло Младенов, к. в. н., полковник Стефан Хитров, полковник Васил Василев и др. Значителен е приносът и на офицерите от командно-преподавателския състав, завършили различни курсове за подготовка в съветските академии за пренасяне на достиженията на военното изкуство.

Военната академия „Г. С. Раковски“ извършва решителни промени в комплектуването на командно-преподавателския състав с офицери, възпитаници на българските всички академии. От 1951 до 1955 г. се налага практиката командно-преподавателският състав ежегодно да се попълва с млади офицери от завършващите випускници. Това коренно изменя неговия количествен и качествен състав. В живота на академията се включват млади ентузиазирани комунисти, много от които са участвували активно в борбата против фашизма и капитализма. Едни от първите преподава-

тели — партизани и участници в съпротивата, работили във ВА „Г. С. Раковски“ са генерал-майорите Димитър Пчелински и Кръстан Кръстанов, полковник проф. Ф. Христов, полковник Анастас Димитров, к. в. н., полковник доц. Милко М. Тошев, к. в. н., полковник проф. Филип Казанджиев, к. т. н., полковник Кирил Апостолов, к. в. н., полковник Георги Стефанов и др. Дълго време работят като преподаватели в академията и активните борци против фашизма и капитализма полковниците Борис Вълков, проф. Иван Златанов, Георги Ковачки, Георги Братоев, Паисий Кавгаджийски, доцент Недялко Гацов, к. и. н., доцент Емил Антонов, Танчо Танчев, Стефан Цонев, доцент Пано Троплев и др.

Командуването на академията и ръководствата на катедрите извършват огромна работа по подготовката на млади преподаватели. За усвояване на марксистко-ленинското учение за войната и армията и теорията на съветското военно изкуство в академията са използвани различни методи и форми като командирска подготовка, методически сборове и занятия, групно-щабни учения и игри, лекции, самоподготовка, семинари, групови упражнения, курсове и др.

За учебната 1950/1951 г. основните теми за командирската подготовка в академията имат по-общ характер от съветската военна наука и военно изкуство. А в следващата учебна година планът за командирската подготовка с командно-преподавателския състав предвиждаше целенасочено и задълбочено изучаване на съветската военна наука¹. В седем лекции, четени от генерал-лейтенант Кинов, са засегнати най-важните въпроси от нейните теоретични основи, същност, съдържание и задачи. Наред с лекциите се провеждат и практически занятия по тактика и оперативно изкуство. С оглед разкриване ролята и мястото на военната наука в цялостната система на познанието се налага изучаването на актуалните политически и икономически въпроси.

Научните и юбилейните сесии стават една от най-удачните форми за усвояване на социалистическата методология и съветското военно изкуство. За пръв път мащабна юбилейна сесия в академията и БНА се провежда от 23 до 25 февруари 1953 г., посветена на 35-та годишнина на Съветската армия. Под влияние на съществуващата практика и инерция изнесените доклади са свързани с култа към Сталин. Докладът на началника на академията генерал-лейтенант Кинов е на тема „Създаване и развитие на Съветската армия под ръководството на Ленин и Сталин“, на заместник-началника на академията генерал-майор Попов „Зараждане и развитие на сталинското военно изкуство“, на началника на ПО полковник Асен Станоев „Значение на IX конгрес на КПСС за отбраната на СССР“². Въпреки това сесията става верен показател за възприетия в академията курс от началото на 50-те години за повсеместно утвърждаване в нейната практика на съветската военнотелетическа мисъл.

За повишаване на военнотелетическата подготовка на командно-преподавателския състав и за създаване на необходимия фонд от военна литература през 1951 и 1952 г. МНО възлага за разработване от командуването и преподавателите на академията множество теми от съветската военна наука и съветското военно изкуство. По-важните от тях разработва ръководството на академията. Така например: „Характер на бъдещата

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 40, л. 36—40; а. е. 55, л. 13.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 55, л. ...

стратегическа операция“ — генерал-лейтенант Ив. Кинов, „Сталинската военна наука“ — генерал-майор Б. Копчев; „Основи на армейската настъпателна операция“ — генерал-майор Д. Попов; „САЩ — главна опора на международната реакция“ — полковник Л. Данаилов. Голяма тежест и акцент се придава на историческия опит, като „Курската операция“, „Корсун-Шевченковската операция“, „Московската операция“ и др. се разработват и опитни и високоподготвени началници на катедри и преподаватели¹.

Теоретическите знания на преподавателите за съветското военно изкуство се повишават и чрез изнасяне на доклади, лекции, информации, проектиране на филми и др. Лектори и докладчици са изтъкнати наши и особено съветски военни специалисти, командировани към академията.

За изучаване на съветската военна наука и особено на актуалните въпроси се търсят и други форми в катедрите. Основна тяхна задача е да се организират редовно следене на военния печат от своята област и системно и задълбочено да се изучава съветският опит. Става практика в месечните планове да се набелязват за разглеждане по един-два недостатъчно проучени и осветлени въпроса². Със заповед на началника на академията от 6. 03. 1952 г. е назначена специална комисия за изучаване на съветския опит. За всяко съветско военно списание има определен по един информатор, който към 25-о число на месеца докладва в комисията за публикуваните материали. Тя подбира най-важните от тях, които предлага на началника на академията за утвърждаване и ги включва за информация пред командно-преподавателския състав през следващия месец³. Впоследствие, когато преподавателите започват да използват съветските военни списания, тази форма на информация отпада.

Особено важна роля за възприемане и усвояване на съветското военно изкуство изиграват военните съветници. Те идват в академията през учебната 1949—1950 г., когато вече са създадени необходимите условия за повсеместно превръщане на съветската теория в основа на социалистическото военно изкуство и практика за обучението и възпитанието на слушателите. През академията преминават общо 16 съветски военни специалисти и инструктори, като в различно време броят им варира от един до девет.

Съветници към началника на академията са генералите Иван Осипович Щитов — Изогов, Степан Трофимович Рубльов, Павел Дмитриевич Говоруненко и към катедрите: полковниците Андрей Михайлович Щербаков, Николай Бажан, Павел Никитич Зуев, Степан Феодорович Загоруйко, Алексей Г. Батраков, А. Михайлович Смитюшенко, Никита Л. Яковлев, Максим Михайлович Овчинник, Борис Николаевич Золотарьов, Михаил Павлович Спибаков, Ст. Феодорович Захаренко, подполковниците Фьодор Антонович Мамаев, Борис Николаевич Морозов и майор Иван Иванович Трошкин. Ядрото от тях се създава през април 1950 г. и функционира до 1959 г. Основната част от тях пребивават в академията до пролетта на 1954 г. До 1957 г. остават само двама, а до февруари 1959 г. остава само съветникът към началника на академията генерал-лейтенант Говоруненко. В първата група, водена от полковник

¹ Пак там, л. 12; оп. 2, а. е. 30, л. 216.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 42, л. 257.

³ Пак там, а. е. 55, л. 147—149.

Щербаков, са включени полковниците Бажан, Смитюшенко, Зуев и подполковник Морозов. През есента на 1950 г. за инструктор към началника на академията е назначен генерал-майор Щитов — Изогов, който оглавява апарата на съветските специалисти. Поради относително ограничения им състав някои от тях като полковниците Загоруйко, Спибаков и Зуев оказват помощ и в другите две академии — Военнополитическата и Военнотехническата, както и в управленията на МНО¹. Със задълбочените си военни знания, богат боен опит и солидна методическа подготовка оказват голяма помощ на командно-преподавателския състав за внедряване на съветската военна наука и на съветското военно изкуство в учебно-методическата и научноизследователската дейност. Съветниците вземат непосредствено участие в разработването на учебните планове и програми. Съставят или помагат за изготвянето на лекциите, тактическите задачи, пособията и дори проектоуставите за БНА. Присъствуват на катедри заседания при обсъждане на учебния материал и при провеждане на методически занятия. Спомагат за педагогическото израстване на преподавателите, като участвуват в занятията със слушателите и дават целесъобразни напътствия. Инструктират или консултират преподавателите по важни въпроси. Те подпомагат академията при изграждането на учебно-материалната база (кабинети и лаборатории)². С тяхно съдействие по-широко се разгръща научната работа.

Значителна и разностранна е дейността им по организацията, подготовката и провеждането на командно-щабните учения със свързочни средства в академията и на местността с първи и втори курс на слушателите. С личната си помощ и препоръки те способствуват за изграждане у обучаемите на командно организаторски качества. Запознавайки се с географската и районна за учения на местността със слушателите, войските и фортификацията от отбранителното строителство³.

Особено големи заслуги за извеждането на Военна академия „Г. С. Раковски“ на нов път за развитие има главният съветник генерал-майор Щитов — Изогов Иван Осипович. Той допринася за нейното организационно изграждане и укрепване, за усвояване на съветската военна наука и на съветското военно изкуство. Способствува за превръщане на катедрите в методически и научни центрове, за подготовката на преподавателски кадри. Полага големи усилия за разработване на учебния фонд и учебно-материалната база. С негова помощ се полагат основите на тясно взаимодействие между различните катедри и достигане на единен и съгласуван учебен процес⁴.

С големи заслуги са първите съветници: полковниците А. М. Щербаков, П. Н. Зуев, С. Ф. Загоруйко и М. П. Спибаков. Щербаков е инструктор към катедрите „Оперативно изкуство“ и „Обща тактика“ и взема най-активно участие в разработване на „Проекта за полевия устав 1954 г.“ и „Наставлението за полевата служба на щабовете в БНА“ (1952). Зуев спомага за основаване на военноинженерната катедра, за създаване на първия специализиран кабинет, участвува в разработването на

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 322, л. 180; а. е. 107, л. 135 и 136.

² ЦВА, ф. 1, оп. 2, а. е. 107, л. 134—136.

³ Пак там, оп. 1, а. е. 56, л. 77 и 78.

⁴ Пак там, оп. 2, а. е. 60, л. 106.

военноинженерната организация и отбранителното строителство на страната. Загоруйко оказва ценно съдействие не само в катедра „Свързки“, но работи и във Военотехническата академия. Той има принос в разработване свързочната система на БНА. Спобаков освен че подпомага катедра „Тактика на БТ и МВ“, съдействува за развърщане на НИР в катедрата и академията¹.

Съветниците не започват изведнъж с най-сложните задачи, а постепенно, внимателно и с такт подсказват онези слабости в живота на академията, които пречат на развитието ѝ, помагат на ръководството и преподавателите да вземат подходящи решения. С течение на времето намерсатата им става по-решителна и възискателността им нараства, което дава своите положителни резултати. Освен с учебния процес обект на тяхната дейност са цялостният живот — редът и дисциплината, секретността, спорта и културното израстване, битовото устройство и други важни страни.

Важен обективен фактор, който обуславя новия етап в използването на съветската военна теория и богатия боен опит при обучението и възпитанието на слушателите в академията, е широкото постъпление на съветската военна литература. Съветските инструктори съдействуват за нейното набавяне.

Най-напред в академията се доставят преводи на съветските „Полеви устав“, „Боен устав на пехотата“ и „Боен устав на БТ и МВ“, съставени непосредствено след войната. Към края на 1950 г. се получава новият „Полеви устав“, който изиграва съществена роля за възприемане на основите на съветското военно изкуство и се превръща в база за създаване на Проектите на българските регламентиращи документи.

За учебната 1950/1951 г. във ВА „Г. С. Раковски“ постъпва многообразна съветска военна историческа литература. В нея се отразени някои от най-крупните операции на Съветската армия във Великата отечествена война, като Сталинградската битка, отбраната на Одеса, разгромът на немците в Белорусия и др.² Това дава възможност за изучаване историята на военното изкуство през Втората световна война и за използване на съветския боен опит в практиката на оперативно-тактическите катедри.

В следващите години броят на съветската литература непрекъснато се увеличава. Днес във фонда на библиотеката има повече от 180 хиляди съветски книги.

В. И. Ленин сочи, че без революционна теория няма и революционна практика. Революционната теория на съветската военна наука е марксистко-ленинското учение, а практиката са пролетарските революции, класовите битки на пролетариата и борбата на Съветската армия с чуждестранната интервенция и немскофашистката агресия. Съветският опит в Гражданската и Великата отечествена война са най-яркият образец за прилагане на социалистическата военна наука и изкуство.

Механичното пренасяне на съветската военнотеоретична мисъл и практика на наша почва би довело до много сериозни недостатъци в подготовката на военните кадри в БНА. Ето защо в учебно-възпитателната и научноизследователската дейност на академията се налага постановките

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 107, л. 134—136.

² Пак там, а. е. 40, л. 315, 316.

на съветската военна наука да се пречупват и решават съобразно със специфичните политически, икономически, военнотрагегически и географски условия на нашата страна. Тези въпроси намират реален израз в учебните планове и тематичните програми, лекциите и задачите, дипломните работи и дисертациите, пособията и монографиите, разработвани във ВА „Г. С. Раковски“.

Въз основа на съветските ръководни документи през 1952 г. катедра „Обща тактика“ издава „Учебник по обща тактика“ в обем от 700 страници. Той е съставен на базата на опита на Съветската армия и БНА през войната и уставите от края на 40-те и началото на 50-те години. В него са изследвани подробно всички видове бойни действия на дивизията и полка, като особено внимание е отделено на организацията и воденето на боя при специфичните български условия.¹ Като се използва съветският „Полеви устав“ от 1950 г., в академията е съставен „Проект за Полеви устав“ (1954), в който голяма тежест се придава на особените случаи.² Освен това в академичния проект се правят редица уточнения и нови предложения. Някои от категориите допълнително се развиват. Внасят се нови положения съобразно с условията за БНА. От 1952 до 1955 г. се разработват 4 оригинални труда, в които е използвана съветската военнотеоретична мисъл, като: „Стрелковия полк в позиционна отбрана на нормален фронт“, „Стрелковия полк в настъпателния бой“, „Отбрана на стрелковата дивизия на нормален фронт“ и „Настъпление и отбрана на стрелковата дивизия в условия на употреба на атомно оръжие“³. Разработени са също три теми по организация на тила и стрелковата дивизия през 1954 г. по поръчка на МНО и курс лекции по „Оперативно изкуство“ и „Защита от атомно и химическо оръжие“⁴.

Възприетата практика изцяло да се ползува съветската военна наука за обучението и възпитанието на слушателите, но съобразно с нашите условия, извежда на правилния път Военна академия „Г. С. Раковски“. Нещо повече, в нея са разработени важни трудове по оперативно изкуство и тактика в съответствие с новите възгледи за боя и операцията, които допринасят за развитието на българската военнотеоретична мисъл.

Курсът за прилагането на съветската военна наука и военно изкуство в обучението и възпитанието на слушателите във ВА „Г. С. Раковски“ се поема във всички катедри. Особено големи са заслугите в това отношение на катедра „Оперативно изкуство“. В нея се въвежда изучаването на водещите дисциплини от съветското военно изкуство — стратегия, оперативно изкуство, военноморски науки и военна география.

Заслуги за широкото използване на съветската методология при решаване на проблемите от военната област в академията през първия следвоенен период имат още катедрите: „Обща тактика“, „Артилерия“, „История на военното изкуство“, „Философия (ОМЛ)“, „Тил“, „Свързки“ и по-късно създадените оперативно-тактическа, идеологическа и техническа.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 2, а. е. 59, л. 1—350.

² Пак там, оп. 1, а. е. 83, л. 323—333.

³ Пак там, а. е. 181, л. 106, 140.

⁴ Пак там, а. е. 107, л. 50; оп. 2, а. е. 283, л. 1—247; а. е. 282, л. 1—84.

4. ПОЛАГАНЕ НА ОСНОВИТЕ НА ПАРТИЙНОПОЛИТИЧЕСКАТА РАБОТА

Военна академия „Г. С. Раковски“ допринася не само за оперативно-тактическата и инженерно-техническата, но и за политическата подготовка на офицерския състав от народната армия, за формиране у тях на марксистко-ленински мироглед. Един от основните фактори, които съдействат за това, е партийнополитическата работа. Съдържанието, задачите, методите, формите и средствата ѝ се определят от партийната политика, особено във военната област, и от задачите, които решава академията за подготовката на офицерски кадри в различните периоди и етапи.

Бурните социалнополитически сблъсъци и процеси, характерни за развитието на страната след народната победа и укрепване на народната власт, не можаха да не повлияят върху облика и функционирането на академията. Във военната си политика партията подходи много внимателно, което от своя страна се отрази върху задачите, методите и формите на партийнополитическата работа в нея.

Обстановката в академията тогава е сложна, определяща се не само от общата картина в страната и армията, но и вътре в нея. Офицерският състав се дели на стари офицери, възпитани в буржоазната армия, и нови, набирани предимно из средата на активните борци против фашизма. Първият преобладаващ випуск от офицери на брой 64 души, постъпили в армията след 9 септември, е приет през 1947 г. Още по-голям и монолитен в политическо отношение е випускът от 1948 г. — 102 души, като 80—90 % от тях са комунисти.¹

Всред командно-преподавателския състав обаче положението е по-друго. Голямата част от преподавателите са от старата армия, в това число и началникът на академията.

Възникват известни противоречия между старите и новите офицери. Особено важно за обучението е противоречието между новите офицери слушателни и старите офицери от командно-преподавателския състав. Програмно значателно за идейнополитическото изграждане на преподавателите и слушателите имат речите на Георги Димитров пред офицерите и курсантите от военното училище през 1946 г. и 1947 г., на които присъствува и личният състав на академията. Особена роля изиграват указанията му, дадени на 17 февруари 1946 г., когато той прави цялостна оценка на офицерския състав. В нея Г. Димитров посочва: „...тия наши офицери, които са живели в миналото с други идеи, с други разбирания, с други схващания, култивирани от един режим, който по-рано Фердинанд, а след това и Борис най-вulgарно провеждаха в армията, не е така лесно да се преориентират, да усвоят новото. Някои от тия военни хора, честни и предани на нашия народ, все още страдат от съмнения и колебания и преживяват известна вътрешна борба. Те искрено се стараят да обмислят всичко сами, да очистят своите собствени понятия схващания и разбирания, за да усвоят това, което налага новото време“². И по-нататък той посочва: „...офицерският корпус трябва да бъде политически възпитан, да знае, да се интересува от политическите събития, да има правилен критерий, да не се поддава на чужди внушения и съблазни“³. Оттук

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 28, л. 55.

² Димитров, Г. Съч. Т. 12, С., 1954, с. 39.

³ Пак там, с. 43.

възниква една от задачите на партийнополитическата работа — да се постигне доверие и сплотеност между тези две категории офицери. Това е важен политически проблем, който стои пред политическите органи в академията. До Петия конгрес на БКП през 1948 г., а и две-три години след това той не е решен напълно.

Обстановката изисква от политическите органи ежедневна и действена идейнополитическа разяснителна работа и възпитание на офицерския състав. Необходимо е да се отстои правилността на партийната политика за развитието на страната и армията, да се воюва против буржоазната идеология и начина ѝ на мислене, особено срещу буржоазната военна доктрина, и т. н.

Партийнополитическата работа в академията се организира и ръководи отначало от офицерите, завеждащи политическото възпитание. След това — от заместник-началниците по политическата част на академията, подпомагани от няколко сътрудници в политотдела и заместник-началниците по политическата част на факултетите и курсовете. Всред политработниците тогава има голямо текучество. Броят на офицерите по щат на политическия апарат е малък, а при това и не всички места са попълнени.

Заместник-началниците по политическата част на академията са известни партийни дейци с опит в организационно-партийната работа.

Първият офицер, завеждащ политическото възпитание в академията, е полковник Боян Българанов, назначен от 1. 05. 1946 г., едновременно и завеждащ политическото възпитание във военното училище „Васил Левски“. След него от 25. 09. 1946 г. е назначен полковник Иван Иванов Бъчваров. Третият завеждащ политическото възпитание в академията, назначен на 15. 10. 1946 г., е майор Григор Харалампиев Григоров. След него на 14. 03. 1947 г. като заместник-началник по политическата част идва подполковник Петър Иванов Станчев.¹ На 10. 10. 1949 г. той сдава длъжността на капитан Живко Апостолов Живков, който току-що е завършил курс за политическите офицери² и е назначен за временно изпълняващ длъжността ЗКПЧ на академията. Той предава длъжността на подполковник Димитър Угринов, назначен на 6. 02. 1949 г. като временен ЗНПЧ на академията, а от 15. 03. 1950 г. като титуляр ЗНПЧ и началник на политическия отдел с указ № 83 от 11. 02. 1950 г.³

Пъв помощник на заместник-началника по политическата част в идеологическата и организационно-партийната работа е катедра „Основи на марксизма-ленинизма“, в която са назначени подготвени в идейно и теоретично отношение комунисти. Главната ѝ задача е преподаването на обществените науки — история на КПСС, история на БКП, диалектически и исторически материализъм и политическа икономия. Преподавателите вземат дейно участие в партийнополитическата работа. По това време обаче катедрата още не е укрепнала, щатните преподаватели са малко. През 1947 г. за неин началник със заповед на Президиума на МС № 26 от 10. 04. 1947 г. е назначен полковник Ламби Василев Данаилов, заместник-началник на ПУВ, който по-късно е преместен, но през 1951 г. отново я оглавява.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 26, л. 128.

² Пак там, л. 327.

³ Пак там, л. 529.

Дейно участие в преподаването на обществените науки вземат заместник-началниците по политическата част на академията и техните сътрудници, а също и работници от Политическото управление на народната войска. Привличат се хонорувани професори от университета като П. Топалов. Часовете по обществени науки не са достатъчни и затова се изучават само основни положения от тях. Всред преподавателите няма необходимата профилираност и специализация, особено при семинарните занятия. Независимо от слабостите преподаването на обществените науки изиграва важна роля в идейнополитическото възпитание на слушателите.

В партийнополитическата дейност щатните политически работници се опират на комунистите от академията. Работата сред тях отначало е неофициална, под различни форми и по различни пътища. Комунистическата партия в първите години след революцията не създава свои организации в армията, в това число и в академията. Независимо от това комунистите са опора на политотдела в неговата ежедневна практическа дейност.

През май 1948 г. в академията са създадени Войскава организация на Отечествения фронт (ВООФ) и Войскава народна младежка организация на Съюза на народната младеж (ВНМО), които обединяват комунистите и ремсистите. С това се създават по-добри условия за тяхното организиране, ръководене и възпитание, което не може да не се отрази положително върху партийнополитическата работа. ВООФ и ВНМО бързо се разрастват. Те стават ценен помощник на политотдела. В тях полагат и някои офицери и служители, които не отговарят на изискванията, но това не изменя характера и предназначението им.

Идеологическата работа излиза на преден план, особено през първите години от дейността на Военна академия „Г. С. Раковски“. Това е напълно закономерно, тъй като тогава се води борба главно на идейно-политическия фронт в защита на партийната политика, против буржоазната идеология, за социалистическо развитие на страната. Масов политическата работа е по-добре застъпена от организационно-партийната, която до май 1948 г. се води неофициално.

Основни форми на партийнополитическата дейност са събранията, активите, чествуванията, докладите, митингите и срещите с изтъкнати държавни и партийни ръководители и се провежда като политическо възпитание. На събрания на ВООФ и ВНМО се разглеждат въпросите на преподаването и усвояването на учебния материал, набелязват се мерки за отстраняване на допуснатите слабости и др.

От есента на 1946 г. партийнополитическата работа получава по-организиран и планов характер. Със Заповед № 32 от 18 ноември 1946 г. за морално-политическата дейност се поставя въпросът за състоянието на политическата подготовка на офицерите.¹

Като изяснява партийната политика по подготовката на военни кадри, Георги Димитров посочва: „Нашата армия се нуждае от предани на народа командири, които непрестанно да повишават своята военна научна квалификация, авторитетни и любими от войската, която командуват“.² Тази и другите постановки на Георги Димитров по изграждането на народ-

ната армия стават изходно начало за партийнополитическата работа в академията.

През този период върху нея силно влияние оказват решенията на Петия конгрес на Българската комунистическа партия (декември 1948 г.), който разработва програмните задачи на прехода от капитализма към социализма. Той ориентира партията и страната към разгърнато изграждане на социалистическото общество. За първи път цялостно се разработват въпросите на идеологическата работа на партията, набелязват се основните направления в партийната политика по укрепване отбраната на страната и народната армия.

Основните задачи на идейно-политическата работа през първите четири години след победата на 9 септември са насочени към сплотяване на личния състав около партийната политика, към организиране на комунистите и комсомолците във ВООФ и ВНМО, към провеждане на активна, целенасочена разяснителна и идеологическа дейност. Правилно изградените основи на партийнополитическата работа стават предпоставка за по-нататъшни успехи. В това отношение заслугите на първите политработници в академията са безспорни.

В заседанието си от 27 януари 1949 г. Политбюро на ЦК на БКП отчита благоприятните изменения в съотношението на социалните и политическите сили в страната. За успешното осъществяване на своята ръководна роля в целия общественно-политически и държавен живот партията решава Войсковата организация на Отечествения фронт да се преустрои в организация на БКП. Това е важен момент в живота на академията. В партийната организация членуват 46 % от състава на академията. Изградени са три първични партийни организации — една при командването и две при слушателите.¹

През това време е преустроена и Войсковата младежка организация в СНМ.

Комунистическото ядро е особено силно при слушателите — 80—90 % от тях са членове на БКП или СНМ, докато при командно-преподавателския състав то е сравнително по-малко. Всяка година като слушатели постъпват офицери, взели участие в антифашистката борба, които са комунисти или комсомолци. Комунистическото ядро всред командно-преподавателския състав е главно от политработниците и преподавателите от катедра „Основи на марксизма-ленинизма“.

През октомври 1949 г. се провежда първото годишно отчетно събрание на първичната партийна организация на командно-преподавателския състав за времето след май 1948 г.² Отчита се работата на организацията. Анализът на материалите от това събрание показва, че тя още тогава си поставя за цел чрез идейно-политическа работа да се подпомага командването в решаването на задачите за подобряване на учебния процес със слушателите и разширяване на кръгозора и идейния мироглед на своите членове и всички офицери. В резолюцията се изтъква, че „организацията е съдействувала за изпълнението на всички заповеди и распореджания на командването, но то не я е търсело в необходимата степен“.³

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 21, л. 342.

² Пак там, а. е. 1, л. 340.

³ Пак там, оп. 7, а. е. 1, л. 351.

¹ ЦВА, ф. 1517 оп. 1, а. е. 19, л. 118—119.

² Димитров, Г. Съч., Т. 11, с. 405.

Слушателските партийни организации насочват дейността си главно към мобилизиране на силите за усвояване на учебния материал, към провеждане на идеологическата работа сред тях и към организационно укрепване. Те вършат това главно с различни по характер събрания, митинги, общопартийни, общоармейски или общоакадемични културни и просветни мероприятия. Повече от 80 % от партийните събрания на слушателите се занимават с въпросите на обучението, което е успех на организационно-партийната работа сред тях.

В дейността на слушателските първични партийни организации обаче има една особеност. Понякога те излизат извън рамките на своите права, дават оценки и препоръки на командването, в които се проявява известно недоверие към него. Слушателите комунисти все още не са запознати добре с ленинските постановки за използване на старите военни специалисти, които преобладават в командването. Когато академията трябва да се прочиства от фашистки елементи и се вземат мерки против конспиративната дейност (1946—1947 г.), политотделът се опира на слушателите комунисти. Това създава взаимоотношения, които не може да бъдат изменени отведнъж, още повече че единоначалието в армията е отменено временно със „Закон за ръководство и контрол на армията“. По това време всички заповеди по академията се подписват от началника и от заместник-началника по политическата част. С малки прекъсвания това продължава до назначаването на генерал-майор Славчо Трънски за началник в началото на 1951 г. Оттогава заместник-началникът по политическата част подписва само някои заповеди, отнасящи се до партийно-политическата работа, до широката подготовка и преподавателската подготовка на офицерските кадри, включително и на запасни.

Върху партийнополитическата работа и въобще върху живота и дейността на академията силно влияние оказват известните мартенски постановления на ЦК на БКП от 1950 и 1951 г. за развитието на армията и подобряването на партийнополитическата работа в нея. Първото постановление оценява състоянието, обучението и възпитанието на армията. То изисква още през 1951 г. армията да бъде попълнена (100 %) с офицерски кадри по мирновременните щатове.¹

Второто постановление оценява състоянието на партийнополитическата работа в армията и набелязва мерки за нейното подобряване. През 1950 г. ЦК на БКП разработва и спуска „Директива за организационната структура и задачите на политоргани и партийните организации на БКП в Народната войска“.²

За условията на академията постановленията на ЦК на БКП намират израз в ускорения процес на попълване с млади преподавателски кадри, завършили обучението си в Съветския съюз, в усъвършенстването на политическите органи, в укрепването на партийните организации и подобряването на политическата работа със слушателите и кадъра. Особено голямо значение се придава на миогледното изграждане на офицерите и усвояване на основите на марксизма-ленинизма. Главното изискване на постановленията — за обвързване на ППР със задачите на учебния процес става основополагащо за цялостната дейност.

¹ АГЩ, ф. 1, оп. 1, а. е. 114, л. 27, 29.

² Пак там, л. 316, 229.

През 1950 г. партийнополитическата работа се провежда в съответствие с разрастването на академията и увеличаването на задачите, които тя решава. По това време е формиран политотделът. Временният заместник по политическата част полковник Угринов е назначен за титуляр. Попълнени са някои щатни места от политработници, както и свободните места за заместник-началници по политическата част на факултетите и курсовете. Привлечени и назначени са нови сътрудници в политотдела. Към есента на 1951 г. е комплектувана и стабилизирана катедра „Основи на марксизма-ленинизма“.¹ Съставът ѝ достига 7—8 души, които се специализират в преподаването на отделните обществени науки: политическа икономия, история на КПСС, диалектически и исторически материализъм. Увеличава се броят на комунистите в академията. Към 1 март 1953 г. той е три пъти повече в сравнение с април 1949 г. Задържа се, общо взето, на едно равнище до есента на 1955 г.² Комунистите са организирани в 8 първични партийни организации, 17 организации без права на първични и 23 партийни групи. Към политотдела се числят и двете първични партийни организации на тогавашната школа „Вистрел“.³

В състава на академичната партийна организация има значителен брой участници в антифашистката борба. Така например към една трета от всички комунисти са взели участие в антифашистката борба (партизани 81, политзатворници — 35, концлагеристи — 7, ятаци — 26 и др.). Дванадесет процента от всички партийни членове имат стаж отпреди 9 септември 1944 г.

Съотношението между комунисти и безпартийни за командно-преподавателския състав е 42,78:52,20 за 1953 г. в полза на безпартийните, през 1954 г. се изменя на 67:33, само за командването на 89,74:10,26 в полза на комунистите.⁴ Това е ново явление, съвсем различно от това през 1948 и 1949 г.

Партийнополитическата дейност в академията е насочена за решаване на много и разнообразни задачи. Централно място заемат въпросите по подобряване на учебно-методическата работа на преподавателите, учебната база и битовите условия, по усвояването на учебния материал от слушателите и комунистическото възпитание на целия личен състав.

Формите на организационно-партийната и идеологическата работа почти не се различават отпреди 1950 г., но към тях се прибавят още доклади, тържествени събрания и чествувания и др.

Най-важната особеност на партийнополитическата работа са общоакадемичните отчетни партийни конференции, които обсъждат и оценяват цялата политическа дейност и набелязват мерки за нейното подобряване, избират партийни комисии и др.

Партийнополитическата работа се насочва към разясняването и отстояването на партийната политика, към подпомагането на командването при учебно-възпитателната дейност и организационно-партийната работа. В академията се провеждат най-разнообразни партийнополитически мероприятия за изучаване и изпълнение на решенията на Петия конгрес и постановленията от 1950 и 1951 г. В доклада и резолюцията

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 3, л. 26.

² Пак там, л. 65, 81, 98, 322.

³ Пак там, л. 322.

⁴ Пак там, л. 322.

на общоакадемичната отчетна партийна конференция, проведена на 12 януари 1952 г., се отбелязва, че „в центъра на партийнополитическата работа на партийната организация и политотдела са стояли задачите, поставени от постановленията на ЦК на БКП от 1950 и 1951 г. и указанията на Главното политическо управление на народната войска. Политотделът и партийната организация правилно са провеждали политиката на партията... Подобрени се учебният процес в сравнение с миналото...“¹

Партийната организация на командно-преподавателския състав провежда специално събрание, на което разглежда своята дейност по изпълнението на постановлението на ЦК на БКП от март 1951 г. и набелязва мерки за подобряването ѝ в духа на неговите изисквания. По инициатива на Политотдела са организирани съвещания с тактическите ръководители и началниците на катедри за връзките им със слушателите.

Политотделът и партийните организации подпомагат командването за подобряване на партийната и служебната дисциплина и за повишаване на революционната бдителност. Този проблем се обсъжда на всички отчетни събрания и конференции. В решенията се подчертава с голяма острота, че партийната и служебната дисциплина и революционната бдителност не са на необходимата висота и се настоява за незабавното им подобряване. С оглед на това Политотделът провежда събрания с членовете на ДСНМ за изпълнение на уставните задължения и МЗ № 140, с набелязване на мерки за отстраняване на слабостите.²

Партийнополитическата работа има правилно отношение и към проблема за усвояването и внедряването на съветския опит в работата на политоргани. Този въпрос става постоянен в докладите и решенията на отчетните събрания и партийния актив на общоакадемичните конференции.

Политическата работа се насочва към изпълнение на Постановлението на Главния военен състав от 26 декември 1952 г. Политотделът и партийните организации по курсове остро реагират срещу шаблонното прилагане на съветския опит и неблагоприятията в учебния процес. Изнесен е цикъл от лекции за партийността в учебната работа, за критиката и самокритиката, за състоянието на възпитателната работа.³ Комунистите неведнъж изказват своята благодарност към съветниците на академията. Общоакадемичните партийно-отчетни конференции през 1950, 1952 и 1953 г. подчертават признателността на комунистите и на целия личен състав към помощта, която те оказват на командно-преподавателския и слушателския състав в ежедневиата му работа.

Партийнополитическият апарат не изпуска от погледа си както оперативно-тактическата, така и марксистко-ленинската подготовка на офицерите от кадъра. Тези проблеми се обсъждат на събрания и конференции. Особено показателна проява в това отношение става опитът да се изследва военнотеоретичното наследство на Георги Димитров и усилията на ЦК на БКП за повишаване отбранителната способност на страната. За целта се провежда семинар с доклад „Обръщението на Георги Димитров към комунистите от БНА и решенията на ЦК на БКП и правителството за строи-

телството, обучението и възпитанието на народната армия“. На него комунистите подкрепят мерките на партията в духа на заветите на вождя на нашия народ за издигане мощта на въоръжените сили в сложната международна обстановка.¹

След Януарския пленум на ЦК на БКП от 1950 г. партийната комисия засилва своята дейност по проверка на партийните членове.²

Някои комунисти се поддават на настроенния и се отклоняват от изпълнената ленинска политика по отношение на старите военни специалисти. В изказванията си пред партийни събрания те квалифицират едни или други действия на офицерите от старата армия, в това число и на началника на академията, като вражеска дейност и настояват за отстраняването им. Не са пощадени от подозрение и някои партизани и политзатворници.

Политотделът и партийната организация търпеливо разясняват партийната политика по отношение на старите офицери, бдят срещу необосновани обвинения на комунисти и др. В това отношение е интересно изказването на генерал Кинов пред общоакадемичната партийно-отчетна конференция през април 1950 г., на която той присъствува в качеството си на началник на Генералния щаб. В него той разяснява ленинската политика по отношение на старите военни специалисти и посочи като пример опита на съветските военни академици, където се е учил и му е преподавал началникът на щаба в армията на Колчак.

Важно място в партийнополитическата работа на академията заема политико-просветната и културно-масовата дейност. Тя е насочена към идейното израстване на командно-преподавателския, слушателския, сержантския, войнишкия и волнонаемния състав. Нейните основи се полагат още при създаването на Военната академия „Г. С. Раковски“ със заповед № 32/18. 11. 1946 г. Основните форми за идеологическо въздействие, изпълнявани от партийнополитическия и команден състав, са политическите информации, различни по характер беседи, литературни четения, организиране на любителски кръжоци, отбелязване на официални празници и годишнини, посещения на строителни обекти и на различни културни прояви.

Първото честване на патронния празник на академията се провежда на 21 октомври 1948 г. на годишнината от смъртта на Г. С. Раковски.

На празника са поканени представители от всички учебни заведения, които имат за патрон Г. С. Раковски, от ръководството на МНО, от обществени организации и административни учреждения.

Една от впечатляващите прояви на сплотеността на личния състав около ЦК на БКП и резултатна форма на политическа работа става участието във военните паради и тържества, организирани във връзка с официалните празници на страната. За първи път академията е привлечена за участие на Първомайския парад през 1949 г. с две офицерски роти от по 100 човека. Така от 1948 и 1949 г. тези форми на политиковъзпитателна работа се утвърждават в традиция.

С цел подобряване на отношенията между различните категории офицери в академията, както и за тяхното по-тясно сплотяване около партийната политика, културно-просветната и спортната работа рязко се

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 1, л. 87—88, 94.

² П а к т а м, оп. 1, а. е. 167, л. 452, 453.

³ П а к т а м.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 2, а. е. 163, л. 90—105.

² П а к т а м, оп. 7, а. е. 1, л. 281.

масовизират. Организиран се излети и посещения на социалистически обекти, посещения на театрални, оперни и концертни спектакли, кино-прожекции. Провеждат се другарски срещи с трудови и творчески колективи. В това отношение заслужава да се отбележат културните празници, посветени на месеца на българо-съветската дружба през 1953 г., срещата на личния състав на академията с представителите на Съюза на българските писатели и литературните четения през 1954 г., посещението в ДИП „Рила“ и беседите с герои на социалистическия труд, редовните посещения на панаира в Пловдив. Голямо впечатление прави изнесеният пред академията доклад „Партийността в науката и изкуството“ от представители на творческите съюзи. Важен дял за естетическото възпитание заемат организираните изложби и художествената украса, както и редовно организираните концерти.¹ По инициатива на партийните организации и дружествата на ДСН М започва изграждане на спортни площадки², развиване на спортна работа и провеждане на редовни туристически излети.

Независимо от трудностите партийнополитическата работа в академията през първия следвоенен период решава успешно основните задачи. Ако в онази обстановка Политотделът, партийната организация и комунистите не са на своето място, можеше да се допуснат извращения в партийнополитическата работа със сериозни последици. Благодарение на това кризисните 1950—1953 г. преминаха без тежки последици.

През този период от развитието на академията ППР се провежда в съответствие с отговорните задачи. Издигна се политическото съзнание и кръгзор на личния състав. Постави се началото на изучаването на марксистко-ленинското учение. Укрепват и се активизират партийните организации и групи. Изучават се партийните и правителствени решения. Партийнополитическата работа съдействува за подобряване на учебния процес, дисциплината, за усвояване на съветския боен опит и военната наука, оказва помощ в създаването на битовата и учебно-материалната база — тя обхваща цялостния живот на академията.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 2, а. е. 108, л. 72, — 76, 87.

² Пак там, оп. 1, а. е. 107, л. 453.

Глава трета

ЦЕНТЪР ЗА УЧЕБНА И НАУЧНА РАБОТА (1955—1960 г.)

1. ПЕРИОД НА ДИФЕРЕНЦИРАНА ПОДГОТОВКА НА ВИСОКОКВАЛИФИЦИРАНИ КАДРИ ЗА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ

През петдесетте години се откриват още две академии — Военнополитическа и Военнотехническа. Това се налага от факта, че ВА „Г. С. Раковски“ не е в състояние сама да подготвя в кратки срокове кадри за българската армия.

ВОЕННОПОЛИТИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ е създадена върху базата на Народното военнополитическо училище „И. В. Сталин“. То съществува от 1949 г., обучава нисови партийнополитически работници и повишава квалификацията на политическите офицери от БНА. Това обаче не решава въпроса за политическите кадри. Възниква необходимостта от висше военноучебно заведение.

Изхождайки от тази необходимост и от състоянието на подготовката на политработниците в БНА, на 17. 10. 1950 г. Политбюро на ЦК на БКП решава да се формира Военнополитическа академия. Задачата ѝ е да подготвя политработници с висока квалификация: заместник-командири по политическата част на полкове, офицери за политотделите на дивизиите, армията и Политическото управление на войската, пропагандисти на части и съединения, преподаватели по социалноикономическите дисциплини във военноучебните заведения и кадри за военните вестници и списания. На академията се възлага и преподавателска подготовка на партийнополитическите работници от армията.¹

Решението на Политбюро е последвано от постановление на Министерския съвет № П-73/25. 01. 1951 г. Началото на функционирането на Военнополитическата академия се поставя на 01. 02. 1951 г. Народното военнополитическо училище „И. В. Сталин“ остава да съществува в подчинение на академията до април 1952 г., когато е преместено в гр. В. Търново.

Съобразно със съветския опит и нуждите на БНА, в академията са създадени два факултета. В основния се подготвят партийнополитически работници за частите, за политотделите на съединенията и обединенията, и за Политическото управление на войската. Вторият факултет е по-малък по състав и подготвя преподаватели по обществените дисциплини във военните училища, пропагандисти за части и съединения и работници за военния печат². Срокът за обучение на слушателите е две години.

Освен редовните слушателски курсове във Военнополитическата академия са формирани и курсове за преподавателска подготовка на политически офи-

¹ Марков, М. Дейност на БКП за създаване на офицерски кадри за народната армия. Трудове на академията, серия втора. 1971, № 2, с. 108—109.

² ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 277, л. 46.

цери. Тази мярка е навременна и способствува за повишаване на идейно-теоретическото равнище и тактическата подготовка на голям брой партийнополитически работници в армията, които по различни причини дотогава не са обучавани в такива курсове.

В академията се изучават повече от двадесет предмета, предимно са застъпени общественно-политическите дисциплини. Водещи са катедрите по „История на КПСС“, „История на БКП“, „Философия“, „Партийнополитическа работа и основи на воинското възпитание“, „Политикономия“, „История“. Наред с общественно-политическите предмети се изучават и оперативнотактически дисциплини, като обща тактика, история на военното изкуство и др., което способствува за повишаване военната култура на слушателите. Недостатък в учебните програми са малкото часове по оперативнотактическо изкуство и обща теория на военната наука. По-малко внимание се обръща и на техническата подготовка на слушателите.

В началото Военнополитическата академия среща много трудности по набирането на преподавателски кадри. За такива са предназначени част от преподавателите от военнополитическото училище. Приети са също политически офицери от запаса и отделни комунисти със значителна теоретическа подготовка, които получават офицерски звания. По някои дисциплини се привличат лектори от университета.

За началници на катедри са назначени опитни политработници и строеви офицери с висока специална и марксистко-ленинска подготовка, активни участници в борбата срещу капитализма и фашизма, партизани, политзатворници, концлагеристи, ятаци. Такива са полковниците Гаврил Атанасов, Васил Дерменджиев, Димитър Йосифов, Илия Долпачиев, Кирил Граменов и др. През 1952 г. в академията служат 39 партизани, 4 концлагеристи, 44 политзатворници, 5 ятаци и един политемигрант.¹ Това обстоятелство се отразява изключително благоприятно върху обучението и възпитанието на слушателите, съдействува за тяхната активност в учебния процес.

Трудности в работата на Военнополитическата академия възникват и поради недостатъчната учебно-материална база. Липсват кабинети, учебни пособия, нагледни материали и др., което до известна степен снижава първоначално качеството на учебния процес. Ето защо една от първите й основни задачи е да се изградят кабинети към катедрите по „Обща тактика“, „Политикономия“, „История на БКП“ и др.

Наред с учебния процес във Военнополитическата академия се провежда и военна научна работа. Създаден е Научноизследователски отдел, който организира и ръководи дейността на преподавателите и слушателите в това направление. През септември 1953 г. са приети и първите аспиранти в академията. Това са майор Нинко Косашки, майор Марко Марков, кап. Димитър Трифонов и кап. Димитър Тишев. После са зачислени и други аспиранти, част от които в задочна аспирантура. През декември 1954 г. началникът на катедра „История“ полковник Й. Митев става първият доцент във Военнополитическата академия.

По задачи и дейност Военнополитическата академия е мощен идеологически център за подготовка на партийнополитически кадри за БНА. В

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 296, л. 84—85.

нейните аудитории и зали получават солидна подготовка около 600 слушатели. Значителен е и броят на преминалите през различни курсове на академията. Някои от тях впоследствие заемат отговорни длъжности в БНА.

За пръв началник на Военнополитическата академия на 16 май 1951 г. е назначен генерал-майор Янчо Костов със заместник — полковник Симеон Ханъмов и началник на Политотдела полковник Асен Станоев.¹

От 29 декември 1953 г. длъжността началник на Военнополитическата академия е поверена на полковник (от 22 септември 1954 г. генерал-майор) Мишо Мишев. Началници на политотдела последователно са полковниците Евгени Кумбилиев, Димитър Славов, Мирон Литов. Като заместници на началника на академията в различно време работят полковниците Васил Дерменджиев, Кирил Граменов и Димитър Христов.

ВОЕННОТЕХНИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ се основава в отговор на необходимостта от кадри във връзка със завършилото в края на четиридесетте години превъоръжаване на българската армия с нова съветска материална част. Отначало тази задача се решава с командироване на офицери на курсове в съветски военни академии. Това не задоволява нуждите от командни и технически кадри за видовете въоръжени сили, родовете и специалните войски. Ето защо през 1951 г. е създадена Военнотехническата академия. Занятията за основния курс започват на 2 януари 1952 г., а за академичните курсове — на 1 февруари с. г. В първи курс се записват над 200 слушатели от различните специалности, а във втори — преминалите от ВА „Г. С. Раковски“ слушатели от командния профил на ВВС и от общовойсковия тил.

В началото академията има шест факултета: артилерийски, бронетанков, военновъздушен, военноморски, специален (смесен) и тилов.² Впоследствие тиловият и специалният факултет се обединяват.

Командните профили на академията подготвят командири и щабни работници за родовете войски, ВВС и ВМС, а техническите — заместниккомандири по техническата част и офицери за експлоатация и ремонт на въоръжението и бойната техника.

За началници на факултети са назначени опитни и авторитетни офицери като полковниците Димитър Димитров, Иван Аржентински, Христо Бойчев и др., които с неуморна дейност и с помощта на съветските съветници допринасят твърде много за изграждане на факултетите, за организиране на работата в тях и за провеждането на редовен учебен процес.

Значителен войскови опит и теоретична подготовка притежават началниците на основните катедри (полковниците Никола Паскалев, Асен Сурдулов и др.). Тактическите катедри са комплектувани с офицери с висше военно образование, много от които имат преподавателски стаж във ВА „Г. С. Раковски“ или във военните училища.

Първоначално в техническите катедри преподавателите с инженерно образование са малко и в занятията се прилага предимно описателният метод. Това налага за лектори да се използват подготвени преподаватели от гражданските висши технически институти. По-късно за преподаватели

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. , л. 53—63.

² Пак там.

са назначени офицери, завършили съветски военни академии. В това число са полковник Георги Георгиев, подполковник Иван Маринов, майор инженер Филип Казанджиев, майор Яко Молхов, майор Емил Луканов, майор Любен Валивигорски, капитан инженер Георгиев, капитан инженер Минчо Минчев, капитан Аврам Аврамов, капитан Димо Ангелов, капитан Панайот Каравачев, капитан Атанас Бочев, капитан Йордан Петров и др.

Ръководството на Военотехническата академия отделя голямо внимание на разработването на учебния фонд за различните профили на обучение като лекции, задачи, летучки, учебници и учебни пособия. Този процес е поставен на планови начала и се регламентира със заповеди от началника на академията. Постепенно се засилва и вниманието към изграждане на по-богата техническа база от кабинети и лаборатории. Всичко това създава условия за по-високо теоретично равнище на техническата подготовка за преминаване на слушателите от техническия профил към инженерно обучение.

Техническият характер на академията се отразява благоприятно на научната работа. Особено силно се развива рационализаторската и изобретателската дейност. Така ако на общоармейската рационализаторска изложба през 1953 г. експонатите на Военотехническата академия са 20, то през следващата година те са вече 135.¹ В това отношение академията се нарежда на първо място.

Активно участие в научноизследователската и рационализаторската работа взема и слушателският състав, което повлиява положително на учебно-възпитателния процес. Като основна форма се използват научните кръжоци към катедрите. Някои от катедрите възлагат на випускниците си успоредно с дипломната работа да разработват и рационализаторско предложение като практическо приложение.

В процеса на развитие и утвърждаване на академията непрекъснато се засилват грижите за усъвършенстване на системата за създаване и подготовка на научни кадри. През есента на 1953 г. е проведен изпит на офицерите, кандидати за аспирантура. Броят на желаещите да разработят и защитят дисертации през следващата година достига до 36 души. Регламентиран е и редът за зачисляване в задочна аспирантура.

Ръководството на академията и специално научноизследователският отдел полагат системни грижи за планирането, организирането и провеждането на военнонаучната и научноизследователската работа. В годишните планове се предвиждат темите за изследване и разработване, срокът за завършване и представяне в Научноизследователския отдел. Годишните планове на военнонаучната работа на академията се обсъждат и приемат на заседания на Научния съвет.

За времето на своето съществуване Военотехническата академия обучава за нуждите на БНА повече от 1000 високоподготвени офицери. Много от тях като генералите С. Симеонов, Д. Тодоров, Ал. Митев, Р. Минчев, Н. Нешев, М. Мермерски, Ат. Шопов, М. Маринов, Ст. Стефанов и др. заемат отговорни длъжности в нашата армия.

Първият началник на академията е генерал-майор Борис Копчев, а първи началник на Политотдела — полковник Петър Петров. През 1953 г.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 399, л. 253, 350.

началник става генерал-майор Стамен Стоянов. Освен това заместник на академията е и генерал Здравко Георгиев, а началник на Политотдела — полковник Стоян Гърков и полковник Йосиф Аструков. Длъжността заместник-началник по оперативно-тактическата, учебната и научноизследователската работа заемат последователно полковниците Кирил Киров, Паскал Янев и Христо Каламов.¹

2. ПРЕВРЪЩАНЕ НА ВА „Г. С. РАКОВСКИ“ В ЕДИНЕН ЦЕНТЪР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА КАДРИ С АКАДЕМИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА БНА

През втората половина на 50-те години империалистическите държави начело със САЩ наред със засилената идеологическа диверсия поемат курс към завоюване на военно превъзходство над Съветския съюз и цялата социалистическа система. Това налага на страните от новосъздадения Варшавски договор да внедрят във войските качествено ново оръжие и бойна техника и да развият по-нататък военната теория за характера, принципите и способите за водене на боя, операцията и войната. Тези промени очертават началото на втория период от развитието на БНА. Той е свързан с широка реорганизация и дислокация на въоръжените сили, проведени въз основа на Постановление на ПБ на ЦК на БКП от 29. 10. 1954 г., която се извършва от началото на ноември 1954 до началото на май 1955 г.²

Силен тласък върху процеса на превъоръжаването на БНА дава Априлският пленум на ЦК на БКП от 1956 г. Въз основа на повишената ръководна роля на партията Политбюро на заседанието си от 18 юли 1957 г. набелязва конкретни мерки за снабдяването на армията с оръжие и бойна техника и за повишаване на нейната боеспособност и бойна готовност.

В сухопътните войски постъпват нови образци стрелково оръжие, модерна бронетанкова техника и артилерийска материална част. Остарелите пушки, винтовки и автомати са заменени със самозарядната карабина „Симонов“ и автомат „Калашников“. Прославеният в годините на войната танк Т-34 отстъпва място на новия и модерен Т-54.

От 1957 г. започва подмяна на авиационния парк с цяла серия от реактивни самолети от системата МиГ (изстребител-прехващачи, изстребител-бомбардировачи и разузнавачи).

Важно направление в обновяването на БНА е попълването ѝ със средства за осигуряване на бойните действия. Във всички видове и родове войски навлиза нов транспортен парк.

Бързото развитие на науката и техниката довежда до съществени изменения в средствата и схващанията за воденето на въоръжена борба, налага нови методи и форми на обучение и възпитание на офицерските кадри. С известен успех тези изисквания се налагат и в съществуващите до средата на петдесетте години три академии. Те решават успешно задачите си за подготовка на командни, щабни, политически и технически офицери за БНА.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 419; а. е. 471, л. 18.

² Пак там, ф. 1, оп. 2, а. е. 14, л. 22—24.

В новите условия обаче в най-голяма степен се налага на офицерите от командния и политически профил да повишат техническите си знания, а офицерите техници да преминат към инженерно обучение и повишат оперативно-тактическата си подготовка. Нарастват изискванията към марксистко-ленинската подготовка на офицерите от всички профили. Всяка академия сама за себе си не може да реши самостоятелно тези трудни задачи — липсват преподавателски кадри, учебно-материална база, пък и опит. Затова както командният, така и преподавателският състав от академиите се стремят да се подпомагат взаимно и да провеждат съвместни мероприятия. Така например през 1955 и 1956 г. ВА „Г. С. Раковски“ и Военотехническата академия провеждат заедно оперативни командно-щабни учения.¹

Опитът и конкретните условия властно налагат да се премине към последователно обединяване на академиите и към създаване на единен център за подготовка на кадрите за БНА. От есента на 1955 г. ВА „Г. С. Раковски“ включва в своя състав разформиранията Военнополитическа академия. Практиката потвърждава правилността на това решение. Затова три години по-късно във ВА „Г. С. Раковски“ се влива и Военотехническата академия.² Така от новата учебна година, започнала от 1 октомври 1958 г., БНА има единен център за подготовка на квалифицирани командири, политически и инженерно-технически кадри. Това дава възможност за подобряване на планирането на учебно-възпитателната работа, за увеличаване на кадровия и материално-технически потенциал на академията, създава условия за разширяване на научноизследователската работа и подготовката на научни кадри. Втората половина на петдесетте години очертава процеса на постепенното превръщане на ВА „Г. С. Раковски“ в единен център за обучение на офицерски кадри от БНА.

През това време началник на академията е генерал-майор Славчо Трънски. Преминал суровата школа на антифашистката борба, прославен партизански командир, завършил в Москва ВА „Фрунзе“, той става един от известните военачалници в БНА. Значителен е неговият принос за усъвършенстването на учебно-възпитателния процес, за развъртането на партийнополитическата работа, за ускоряване на научноизследователската дейност и за подобряването на материално-техническата база на академията. Генерал Трънски участва активно в разработването на учебния фонд, в контрола на учебния процес, в подготовката и провеждането на методически занятия, научни конференции и юбилейни сесии.

Постепенно през този период се оформя и структурата на академията. От есента на 1958 г. съществуват вече пет факултета: общовойсковия, военнополитически, бронетанков, артилерийски и ВВС. Малко по-късно е създадено специално подразделение, обслужващо учебния процес.

От 1958 г. ВА „Г. С. Раковски“ започва да подготвя офицери от всички профили, което затруднява планирането. В това отношение е използван опитът на Военотехническата академия. Като резултат, въпреки проблемите при планирането на учебните занятия, съществени грешки не са допуснати. Още през първата учебна година се въвежда добро

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 123, л. 151—153; а. е. 151, л. 32.

² Пак там, а. е. 198, л. 183—186.

планово начало, което непрекъснато се усъвършенствува от командуването; от учебния отдел, факултетите и катедрите.

Много важен резултат от сливането на академиите е създаването на катедри с по-големи потенциални възможности за учебно-възпитателната и научноизследователската работа. Съществуващите оперативно-тактически катедри във ВА „Г. С. Раковски“ се попълват с подготвени преподаватели от другите две академии. Основа на обществените катедри стават преподавателите от Военнополитическата академия. Катедрите по оперативно-тактическа подготовка на видовете въоръжени сили, родовете и специални войски, а също така и инженерно-техническите се развърщат въз основа на съществуващите катедри във Военотехническата академия и попълнени с преподаватели от ВА „Г. С. Раковски“.

Количествените и качествените промени, които настъпват в бойната техника и въоръжението, изискват да се подготвят за кратко време офицери с висше инженерно образование. Ето защо през 1957 г. във Военотехническата академия е приет първият випуск офицери за петгодишен инженерен курс на обучение по специалностите артилерийска, бронетанкова и автотракторна техника и експлоатация на самолета и авиодвигателя. Те се запазват и по-късно във ВА „Г. С. Раковски“. При съставяне на учебните планове за общообразователните дисциплини са заделени часове, равни на 80 процента от изучаваните в гражданските висши учебни заведения на страната. Затова с постановление на Министерския съвет от 1959 г. се признава висше образование по специалността на завършилите инженерно-технически профил на военната академия. По такъв начин е поставено началото на инженерното обучение в армията.

Новите средства за водене на въоръжената борба, увеличената техническа наситеност на войските налагат изучаването на нови дисциплини като електроника, математика, химия. Появяват се и нови катедри, които осигуряват по-доброто преподаване и усвояване на защитата от атомното и химическото оръжие и средствата за противовъздушна отбрана¹. Едновременно с това се пристъпва и към окрупняване на някои от катедрите. Така в катедра „Обща тактика“ се вливат някои от сродните ѝ катедри и тя е преименувана в „Оперативно-тактическа подготовка“. Това позволява на този етап по-успешно да се решават новите задачи.

Налагат се съществени промени и в учебните планове и програми. Те стоят непрекъснато на вниманието на командуването, политотдела и катедрите. Академичният съвет обсъжда и приема учебните планове на всеки новопостъпващ випуск. Това позволява своевременно да се коригират разкриваните слабости, но натоварва много катедрите с ежегодно разработване на програми.

Наред със засиленото изучаване на организирането и воденето на боя от частите и съединенията все по-голямо внимание се обръща на техническата подготовка на офицерите от всички профили. Така към края на петдесетте години общото учебно време на слушателите от общовойсковия факултет се разпределя така: 52 процента за изучаване на оперативно-тактическите дисциплини; 10 процента — за обществените; 7 процента — за инженерно-техническите; 6 процента — за общообразователните дисциплини, 25 процента — за изпити, ваканция и самостоятелна работа.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 9, а. е. 13, л. 10—30.

Определеното учебно време за инженерно-техническите дисциплини дава възможност на общовойсковите офицери, завършващи академията, да получат най-необходимите познания по поддържането, съхраняването и експлоатацията на военната техника. Това разпределение на учебното време обаче все още не е свършено. Твърде много време например (1/4 от общото) се отделя за изпити, самостоятелната работа и отпуската на слушателите.

Като отчита, че преподавателите са основна фигура в учебно-възпитателната работа, командването на академията отделя голямо внимание за тяхната оперативнотактическа и специална подготовка. Всяка година се провеждат по един-два командирски сбора с продължителност от няколко денонощия. Обикновено с командно-преподавателския състав се водят двустепенни командно-щабни учения. В отделни години се предвиждат и полеви поедки. Към въпросите на командирската подготовка се подхожда индивидуално. За преподавателите без академично образование се отделя повече време — двудневни сборове на всеки три месеца. Очертава се тенденция да се обръща все по-голямо внимание на инженерно-техническата подготовка, за която през учебната 1959/1960 година се отделят 200 часа¹.

От съществено значение за израстването на преподавателския състав са методическите мероприятия в катедрите и в академията. На методическите сборове, водени от командването, се изнасят лекции и доклади, по които се разисква, провеждат се показни занятия, отделя се време и за някои новости в обучението и възпитанието. Катедрите все повече се превръщат в център на методическа работа с най-голям дял в педагогическото израстване на преподавателите.

Обучението на слушателите от петгодишния инженерен курс налага да се привличат като хонорувани преподаватели утвърдени научни работници и педагози от гражданските висши учебни заведения. През различни години лекции пред слушателите изнасят професорите Ангел Балеви, Саздо Иванов, Борис Попов, Благой Петков и др.

Обединяването на всички академии в една значително обогатява учебно-материалната база и учебния фонд. Военотехническата академия предоставя кабинетите и лабораториите си, които позволяват значително по-добро обучение по инженерно-техническите дисциплини.

Големи грижи са полагат за разработване на учебния фонд, нужен както за преподавателите, така и за подготовката на слушателите. Съставят се необходимите тактически задачи и летучки. За полевата подготовка на голяма част от родовете войски се използва материалната база на дислоцираните в близост до София части и подразделения.

И през този период обаче не се ликвидира противоречието между бързото развитие на средствата и способите за водене на въоръжената борба и наличната учебно-материална база и учебен фонд. Известен прелом се извършва през 1958 г., когато проверката от МНО показва недоброто състояние на кабинетната база, шаблона и схематизма в повечето от тактическите задачи. Много от лекциите се оказват теоретически

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 238, л. 66—70.

остарели и изостанали от съвременните схващания за водене на операцията и боя.¹ Затова се пристъпва към разработването на цялостен единен план за изграждане на необходимата на академията учебно-материална база. Оборудвани са кабинети и лаборатории. Развърнати са учебни КП на съединения и обединения.

Нови и сложни задачи възникват за решаване по отношение на учебно-възпитателния процес. При учебната работа със слушателите намират широко място въпросите, свързани с усвояването, осмислянето и практическото прилагане на най-новите схващания на военотехническата мисъл и постиженията в техническата област. Обръща се голямо внимание на усвояването на марксистко-ленинското учение за войната, развиването на абстрактното, логическото и оперативнотактическото мислене, създаването на умения и навици за работа във всички условия на обстановката, идейното и патриотичното възпитание на слушателите.

При решаването на тези задачи се изхожда от това, че колкото е по-висока идейно-политическата закалка, по-широк политическият кръгзор на офицера и колкото е по-богат неговият опит, толкова по-свободно ще се ориентира той във все по-сложната бойна обстановка, по-обосновано ще определя оперативнотактическите възможности на войските и ще избира най-ефективни способности за водене на бойните действия. Налага се прилагането на такива форми и методи на обучение, които да изградят у слушателите способности за творческа инициатива, самостоятелност, настойчивост, твърда воля за победа при всякакви условия на бойната обстановка. Затова през този период се набляга на извънкабинетните занятия.

Основна форма за повишаване на полевата тренираност са командно-щабните учения, поедките и летните лагери. Зачестяват КЩУ със съвзрочни средства за местността. Разнообразяват се районите за тяхното провеждане — на по-малко или по-голямо отдалечение от столицата. Обикновено КЩУ се води с отделните курсове на оперативнотактическите класни и с участието понякога на слушателите от родовете войски.

Полевите поедки със слушателите се осъществяват ежегодно през летния семестър. Обикновено продължават две седмици, което дава възможност практически да се отработят на местността изучаваните през годината въпроси от оперативнотактическата подготовка. Отделните курсове провеждат поедките по различни направления. Това позволява за три години слушателите да изучат най-важните направления, по които може да им се наложи да действуват. След обединяването на академиите става възможно в поедките да участвуват слушателите от различни профили, да се формират и действуват пълни временни щабове.

Продължава се практиката обучението на слушателите през летните месеци да се осъществява и на лагерни сборове. Обикновено те се провеждат по факултети, при което се осигурява по-добра организираност. Продължителността на сборовете е от 20 до 30 денонощия, най-често в районите на Опицвет, Казанлък, а за артилеристите и Шумен. Занятията са целодневни и включват главно стрелби, кормувания и други, повишаващи практическите умения и навици.

По време на обучението на слушателите се предоставя възможност в действителна обстановка да проверят знанията си. Всяка година те биват

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 12, л. 96; а. е. 198, л. 59.

изпращани на двадесетдневен стаж във войските, където действуват като дубльори на съответни длъжности. Въз основа на съветския опит се очертава тенденция към еднократно стажуване за целия курс на обучение, и то през втората година.

Знанията и опитът на слушателите се обогатяват и чрез множество показни занятия и учения в академията и особено във войските. Съществува стремеж да се осигури наблюдението на такива занятия, на които се демонстрира новата бойна техника или защитата на войските от средствата за масово поразяване.

Подобряването на учебно-възпитателния процес довежда до по-голяма успеваемост на слушателите. За това допринасят и редица други мероприятия. На няколко пъти Академичният съвет разглежда въпроса за степента на усвояване от слушателите на изучавания материал. Много остро през 1958 г. е поставен въпросът за критерия при оценяване на слушателите.¹ Отчита се необходимостта от неговото рязко повишаване. Същата година държавната изпитна комисия начело с генерал-полковник Иван Кинов прави много важен извод — оценките на слушателите випускници трябва да се вписват в дипломите, които те получават при завършване на военната академия. Това неминуемо води до повишаване на тяхната заинтересованост и до по-задълбочено и пълнообемно усвояване на изучаваните дисциплини.

И през този период от развитието си ВА „Г. С. Раковски“ търси и използва опита на съветските военни академии и богатата съветска военна наука. Процесът на доставяне на военна литература, учебници и учебни пособия се засилва най-вече след 1955 г. във връзка с новите средства за водене на въоръжената борба и защитата от тях.

Особено ценен за нас обаче е опитът на съветските военни академии по отношение на организиране и провеждане на учебно-възпитателната работа, научноизследователската дейност и други проблеми, търсещи своето решаване. Носители на този опит са завършилите съветски военни академии наши офицери, назначени след това във ВА „Г. С. Раковски“. Такива са оглавилите отделни катедри през този период генерал-майор Ради Томов, полковник Михаил Паунов, подполковник Илия Карагонов, а също преподавателите майор Цоло Г. Младенов, капитан Васил Влаховски, подполковник Кирил Апостолов, полковник Пандо Войнов, капитан Дешо Младенов, капитан Никола Покровнички.

Особено важен за ВА „Г. С. Раковски“ е преди всичко опитът на академия „М. В. Фрунзе“. Още през 1955 г. на нашата академия са предоставени тематичните програми на академия „М. В. Фрунзе“. Те са изучени подробно и съпоставени с нашите. Академичният съвет на свое специално заседание разгледа налагащите се промени в тематичните програми на ВА „Г. С. Раковски“.² Засилва се изучаването на техниката, уточняват се някои проблеми по ежегодните поездки, настъпват промени в подготовката и провеждането на част от груповите занятия.

Най-добре е изучен съветският опит през 1958 г., когато наша делегация начело с първия зам.-министър на народната отбрана генерал-полковник Иван Кинов посещава съветски военни академии. В доклад делегация-

та споделя своите впечатления, а под формата на изводи и препоръки очертава онези неща, които могат да се приложат в нашите условия¹. Тогава именно се мисли по-сериозно върху структурата на академията, върху обема на изучавания от слушателите материал през целия курс на обучение, върху броя на преподавателите във връзка с броя на слушателите и нуждите на научноизследователската работа, върху подбора на преподавателския и слушателския състав и необходимостта от оперативност в управлението и други проблеми. По-голяма част от тях впоследствие са поставени за разглеждане от академичния съвет и на вниманието на МНО и намират своето целесъобразно решение.

През този период продължава разрастването на военна научната работа. Първите аспиранти защитават дисертации и получават научни степени. Академията започва да натрупва свой научен потенциал. Благоприятно се отразява вливането на другите две академии и особено на Военно-техническата, която има много добри традиции във военна научната работа. Нейното ръководство като цяло и в частност научноизследователският отдел полагат системни грижи за планирането и организирането на научноизследователската и военна научната работа. Както от академията, така и от всяка катедра се изисква план с наименованието и вида на изследването, изпълнителя и срока за представяне на разработката. Планът на академията се приема на специално заседание на Научния съвет.

Ръководството на Военно-техническата академия се стреми да свърже военна научната работа с нуждите на учебния процес. Показателно в това отношение е, че за последната учебна година (1957/1958) пред командно-преподавателския състав се поставя за основна задача на научноизследователската работа разработването и обосноваването на въпросите, свързани с действията на дивизията при атака на подготвена отбрана на противника с подход от дълбочина. Затова се изисква в плановете на катедрите да се предвидят за разработване въпросите за съответния род войска или техническа служба. Особено внимание се отделя за разработване на проблемните въпроси, изпратени от МНО. През същата година се изисква да продължи работата по създаване на учебни пособия, особено за инженерния профил, и да се активизира участието на командно-преподавателския състав в периодичния печат, с което да се оказва реална помощ на офицерите от БНА.

Във военна-техническата академия се работи за развитие на научния потенциал. Този процес се засилва след 1955 г. с увеличаване на броя на редовните и задочните аспиранти. Само през 1955 г. редовните аспиранти са 12 души². Увеличават се непрекъснато и задочните аспиранти, за да достигнат за годините 1956—1958 общо 28 души.³ През това време е разработена и единствената докторска дисертация от полковник доцент Сурдулов на тема: „Система на военните науки“. Този контингент всъщност се влива и усилва значително научния потенциал на ВА „Г. С. Раковски“.

Насоките на научноизследователската работа в академия „Г. С. Раковски“ се дават от МНО, конкретизират се от Академичния съвет и се

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 203, л. 43—47.

² П а к т а м, а. е. 445, л. 19.

³ П а к т а м, а. е. 471, л. 35; а. е. 505, л. 10, 11, 280, 287, 345; а. е. 529, л. 52.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 12, л. 90.

² П а к т а м, оп. 9, а. е. 9, л. 353—360.

планират от отдела. Всяка учебна година Академичният съвет провежда специални заседания за отчитане на работата и за поставяне на новите задачи в областта на военна научните изследвания.

Продължава утвърдената от предишните години практика важни проблеми да се поставят на обсъждане пред целия командно-преподавателски състав. Така през март 1957 г. се провежда двудневна научна конференция.¹ На нея са изнесени доклади за отбранителния и настъпателния бой (операция), които предизвикват оживена дискусия. Усилията са насочени към изясняването на някои важни за условията на 1957 г. въпроси, като: оборудването на отбраната, броя на полосите, противотанковата отбрана, оперативното построение, удара пред предния край, възможностите на войските и др.

Важна за военна научната работа във ВА „Г. С. Раковски“ е 1958 г. Извършената от МНО проверка разкрива някои слабости по отношение на непълното планиране на работата и ниската научна стойност на разработените трудове. Делегацията, която посещава съветски военни академии, обменя опит по отношение на това, как там се организират и водят научни изследвания. Това налага както МНО, така и Академичният съвет да предвидят някои мероприятия за създаване на условия за по-нататъшно разрастване на военна научната работа. За първи път времето за тази работа влиза в разчетите за общата натовареност на преподавателския състав. Така реално се дава възможност на всички да участвуват във военна научната работа. Предлага се на МНО да осигури щатно развъртане на научноизследователския отдел на академията и на редакционно-издателското отделение. Предвижда се академията сама да издава своите трудове и да ги изпраща за ползуване и от войските.

Мощен тласък за разрастване на военна научната работа дава първата партийна конференция на обединените академии, проведена на 25 февруари 1959 г. Тя взема предвид решенията на Октомврийския пленум на ЦК на БКП от 1958 г. Конференцията отделя значително внимание и на военна научната работа. Отчетено е, че академията изостава от изискванията на бързо развиващите се военна наука и техника. Тя не стои на челно място по отношение на изучаването и обобщаването на войсковия и практически опит на нашата армия и особено по внедряването на съветския военен опит. Посочено е, че години наред научноизследователската работа не се дооценява както от ръководството на академията, така и от МНО, не се направлява и ръководи достатъчно конкретно. В резултат на това военна научната мисъл се развива с такива темпове и размах, че изостава от практиката.²

В своето изказване генерал-полковник Иван Кинов набляга върху военна научната работа. Той подчертава, че е минало времето, когато преподавателят може да бъде само преподавател. „... този преподавател, който не се занимава с научна работа, който не е научен работник, не може да бъде добър преподавател и само с една методика няма да отиде далеч. Ето защо всеки един преподавател в една или друга степен ще трябва да бъде в същото време научен работник. Само тогава той ще може да изпълнява своите задачи“.³

През същата година командването на академията подхожда критично и творчески при оценяване на военна научната работа и планиране за учебната 1959/60 г.¹ В тази насока се появяват нови моменти. Предвижда се по разработен от научноизследователския отдел план да се провеждат ежесмесечни научни конференции. Началниците на факултети и катедри се задължават да осигуряват присъствието на всички преподаватели. Осигурява се издаването на академичен бюлетин, в който се помещават материали с военна научен характер, разглеждат се въпроси, свързани с методиката и новостите във военното дело. Голямо внимание се обръща на участието на слушателите в научноизследователската работа, като се предвижда укрепването на техните военна научни дружества. Така през този период постепенно военна научната работа намира своето истинско място. Създават се условия, които ще й позволят през следващите години тя да излезе на широк фронт.

Периодът от 1955 до 1960 г., макар и кратък по време, е много важен за ВА „Г. С. Раковски“. Последователно, приемайки в себе си и другите две академии, тя претърпява качествени и количествени промени. С помощта на ръководните органи от МНО тя постепенно придобива нов облик. Нараства непрекъснато и авторитетът на ВА „Г. С. Раковски“. Още от учебната 1956/1957 г. в оперативния и политическия факултет започват да се обучават офицери за нуждите и на Министерството на вътрешните работи.² Порасналите възможности на академията дават основание на Генералния щаб да й постави допълнителни отговорни задачи. През 1960 г. най-добрите от преподавателите участвуват в разработването на отделни глави от Полевия устав на БНА — дивизия (бригада).³ Така към края на разглеждания период ВА „Г. С. Раковски“ се превръща наистина в единствен и единен център за подготовка на висококвалифицирани командни, политически и инженерни кадри за нуждите на БНА.

3. РАЗГРЪЩАНЕ НА ПАРТИЙНОПОЛИТИЧЕСКАТА РАБОТА

През втората половина на петдесетте години в страната и в ръководещата БКП стават редица важни събития, които се отразяват благоприятно както на обществено-икономическия живот като цяло, така и на въоръжените сили. Не остава настрана и ВА „Г. С. Раковски“. Още повече че наред с промените в национален мащаб тя се влияе и от процеса на превръщането ѝ в единен център за подготовка на офицерски кадри за Българската народна армия. Това поставя все по-големи и отговорни задачи пред партийнополитическата работа, която трябва да се развърне и издигне до равнището на постоянно нарастващите изисквания.

Съществени изменения настъпват още през есента на 1955 г., когато във ВА „Г. С. Раковски“ се включва разформированата Военнополитическа академия, с което личният ѝ състав значително се увеличава. Това довежда до ново разрастване състава на партийните организации и до увеличаване обема на партийнополитическата работа. Така например към

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 181, л. 56—80.

² П а к т а м, оп. 7, а. е. 45, л. 10, 19.

³ П а к т а м, л. 101.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 221, л. 328—330.

² П а к т а м, оп. 1, а. е. 152, л. 17.

³ П а к т а м, а. е. 238, л. 20—25.

31 декември 1955 г. броят на комунистите се увеличава повече от десет пъти в сравнение с май 1948 г. Те са разпределени в 14 първични партийни организации, като 106 души имат партиен стаж от преди 9 септември 1944 г.¹

В академията настъпват чувствителни количествени и качествени промени в преподаването на обществените науки. Създадена е длъжността заместник-началник на обществените науки, на която е назначен дотогавашният началник на катедра „Основи на марксизма-ленинизма“ полковник Ламби Данаилов. Катедрата е разформирана. Вместо нея са създадени самостоятелни катедри по история на КПСС, история на БКП, политическа икономика, философия, ППР в БНА и история на България, общо с 26—27 преподаватели, които имат значителен опит. Това се отразява върху усвояването на обществените науки и засилва идеологическата работа в академията.

Катедрите по обществен науки стават надеждна опора на политотдела в партийнополитическата работа.

Отначало всички преподаватели членуват в една първична партийна организация. Това се оказва неподходящо, защото различните катедри имат свои специфични задачи, които не могат да се решават от една голяма организация. Затова преподавателите от обществените науки се обособяват в отделна първична организация.

На 25 февруари 1956 г. е проведена Седмата общоакадемична партийно-отчетна конференция, която преминава под влиянието на работата и решенията на XX конгрес на КПСС. Тя дава положителна оценка на партийнополитическата дейност в академията, насочена към подпомагане на командването в по-нататъшното подобряване на учебно-възпитателната работа, към сплотяване на комунистите около партийната политика и издигане на марксистко-ленинската им подготовка и др.

В подкрепа на това се посочват примери от живота и дейността на първичните партийни организации. Конференцията изтъква, че слушателските партийни организации подпомагат успешно командването и политотдела в мобилизиране на силите на своите членове за усвояване на преподавания учебен материал и в сплотяването им около партийната политика. Двадесет процента от техните събрания се занимават с въпроси, отнасящи се до преките им задължения — усвояване на преподавания учебен материал, и само десет процента разглеждат организационни и други текущи въпроси. Подобни оценки са дадени и за партийните организации при командно-преподавателския състав. Те също полагат усилия да мобилизират своите членове в решаването на преките им задачи — подобряване на преподаването.

Конференцията оценява положително идеологическата работа в академията, методите, формите и средствата, с които се осъществява.

Става ясно, че партийнополитическата работа във ВА „Г. С. Раковски“ се извършва изцяло под влияние на решенията на Петия конгрес и последвалите го пленуми на ЦК на БКП, което позволява на командването и политотдела да я издигнат на по-високо равнище. В същото развитие тя бележи постоянна тенденция към подобряване. Нейното съдържание, задачи, методи, форми и средства се обогатяват и стават по-

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 17, л. 38.

разнообразни. Тя неотклонно се определя от партийните и правителствените решения, заповедите на министъра на народната отбрана и указанията на ГлПУНА, от задачите, които академията решава.

След Априлския пленум партийнополитическата работа в академията преминава изцяло под знака на неговите решения. Комунистите проявяват голям интерес и изразяват своята солидарност с тях. Особено бурно преминава събранието в първичната партийна организация на командно-преподавателския състав. Доклад за решенията на Априлския пленум изнася министърът на народната отбрана и кандидат-член на Политбюро на ЦК на БКП армейският генерал Петър Панчевски. Интересът на комунистите се изразява в зададените въпроси към докладчика и направените изказвания, 64 души задават 177 въпроса от различен характер. В изказванията си всички комунисти подкрепят решенията на пленума като обективно необходими и крайно полезни за партията, страната и армията. Същевременно искат да си изяснят подробности по неговото протичане. В заключението си докладчикът оценява събранието като много полезно и изтъква, че „изказванията бяха принципни и са единодушни в подкрепа на решенията на ЦК“.

Подобни събрания са проведени и в другите партийни организации. Комунистите от четиринадесетте първични партийни организации приемат решенията на ЦК на БКП. С това партийната организация доказва своето единство. Една част от комунистите подкрепят началника на политотдела генерал-майор Копчев. Тяхната позиция принципно се отличава от общото одобрение. Те не само че изказват съмнение в правилността на решенията на Априлския пленум, но дори се противопоставят на тях.

С оглед отстраняване на комунистите, които не приемат решенията на ЦК на БКП на 6 и 7 юни 1956 г. Политбюро провежда среща с отговорния състав на БНА. На нея е осъдено поведението на офицерите и генералите, противопоставили се на априлската линия. Те са отстранени от академията и БНА, пенсионирани са, а впоследствие са подложени и на репресии. За да се придаде принципен характер на приложените мерки, ЦК на БКП с писмо от 9 юни 1956 г. се обръща към комунистите от армията с призив да осъдят противопоставилите се на априлската линия. Във връзка с това на 20 и 21 юни с. г. в академията се провежда партиен актив, на който началникът и генерал-майор Славчо Тръвски изнася доклад. В него той обяснява основните положения на априлските решения, подлага на критика отстранените офицери и призовава всички комунисти да се сплотят около ЦК на БКП.

Командването и политотделът успяват да насочат вниманието на партийната организация, на всички комунисти и безпартийни към подчиняване на учебно-възпитателната и научноизследователската работа в духа на пленума и заповедта на министъра на народната отбрана, в която се изисква „да се повиши теоретичният и методическият уровень на преподаването и обучението“.

Партийнополитическата работа става по-целенасочена от гледна точка на основното й предназначение. Това се вижда от оценките и решенията на Общоакадемичната партийна конференция, проведена на 20 февруари 1957 г. Темата на доклада е „Работата на партийната организация и комунистите в академията за издигане на по-високо равнище

учебно-възпитателната и научноизследователската работа, дисциплината и предстоящите задачи". Поставянето на тези проблеми в подобен вид на общоакадемично партийно обсъждане е завоевание на партийнополитическата работа. Това потвърждава и успехът на слушателите. Отличниците в курсовете през учебната година се увеличават средно с 32—33 %. Една трета от випускниците завършват с отличен успех.¹

Конференцията оценява правилно научноизследователската работа и определя мястото и ролята на партийнополитическата работа за нейното развитие. Оценките са положителни, но са посочени и редица слабости.

Тази конференция е първата след Априлския пленум на ЦК на БКП и тя дава оценка на отношението на партийната общественост към неговите решения. В резолюцията ѝ се отбелязва със задоволство, че всички партийни организации посрещат с разбиране решенията на Априлския пленум на ЦК на БКП и в този дух провеждат събранията си. В изпратената телеграма до ЦК на БКП конференцията подчертава предаността на комунистите и на целия личен състав на академията към априлската линия на партията.

През есента на 1958 г. в академията се влива бившата Военотехническа академия. Макар че са извършени някои съкращения, академията се разширява и задачите ѝ се усложняват. Увеличава се чувствително броят на слушателите, командно-преподавателският състав, катедрите, учебните дисциплини, материално-техническата база и т. н. В съответствие с това се разраства и партийната организация. Партийнополитическата работа трябва да подпомага подготовката на инженерно-технически офицерски кадри. В такава обстановка академията започва новата учебна година, през която трябва да осъществяват решенията на Октомврийския пленум на ЦК на БКП от 1958 г.

На 2, 3 и 4 октомври 1958 г. се провежда пленум на ЦК на БКП, който задълбочено оценява партийнополитическата работа в Българската народна армия и набелязва мерки за нейното подобряване в духа на изискванията на априлската линия на партията. Неговите решения, както е известно, се отразяват противоречиво върху развитието на армията. Пленумът посочва, че в живота и дейността ѝ се допускат сериозни слабости, които водят до принижаване на мястото и ролята на партийнополитическата работа, неправилно се разбира принципът за единоначалието, не е решен въпросът за критиката от долу на горе и др. За да подпомогне партията при отстраняване на тези слабости, пленумът приема два документа: „Инструкция за организационната структура и задачите на организациите на Българската комунистическа партия в народната армия“ и „Положение на военните съвети“. Те са насочени за пълно възстановяване на ленинските принципи и норми в строителството на народната армия.

Оценката и решенията на Октомврийския пленум се отнасят и за академията, макар че в нея и дотогава не са отбелязани особени отклонения. Независимо от това командването, политотделът и партийната организация се заемат с изучаване на решенията му и с внедряването им в живота. Те работят упорито, за да издигат партийнополитическата работа в академията в съответствие с неговите изисквания. Успоредно с

това са внесени изменения в преподаването на обществените науки и особено на партийнополитическата работа в БНА. Това се отразява върху идейно-теоретичното възпитание на слушателите като утрешни командири и политработници.

Проведената през декември 1959 г. Общоакадемична партийна конференция констатира, че решенията на Октомврийския пленум на ЦК на БКП от 1958 г. успешно се осъществяват и водят до по-нататъшното подобряване на партийнополитическата работа, вниманието на която все повече се насочва към подпомагане на учебно-възпитателната и научноизследователската работа, комунистическото възпитание на офицерския състав, към повишаване на дисциплината и т. н.

Партийната конференция избира партийен комитет с право на районен комитет в състав от 25 членове и 5 кандидат-членове. За негов секретар е избран полковник Христо Каламов. Висшият партийен орган в академията изменя своя характер — политотделът става избран.¹ Със своята работа и решенията конференцията поставя началото на нов период в партийнополитическата работа.

¹ ЦВА, ф. 1517, а. е. 50, л. 4, 172.

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 7, а. е. 18, л. 152.

ОБНОВЕН И АВТОРИТЕТЕН УЧЕБНО-НАУЧЕН КОМПЛЕКС

1. НОВИТЕ ИЗИСКВАНИЯ В УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАТА И ВЪЗПИТАТЕЛНАТА РАБОТА

В началото на шестдесетте години процесът на коренните преобразувания в Българската народна армия се засилва. Най-съществено влияние оказва ядреното оръжие, което по поразяваща мощ неизмеримо превъзхожда всички известни преди това средства за водене на въоръжената борба. При това в страните, които разполагат с ядрено оръжие, постепенно се натрупват такива запаси, които позволяват за кратък срок да се решат основните задачи в операцията и войната.

Към средата на шестдесетте години наред с внедряването на ядреното оръжие във войските започва да се подменя и обикновеното въоръжение. Постъпват нови образци танкове, бронетранспортъри, артилерия, противотанкови управляеми реактивни снаряди, стрелково оръжие, средства за управление. Частите и съединенията получават основните модификации бронетанкова техника: Т-55, БТР-60П, БТР-60ПА, БТР-60ПБ, БРДМ, Стрелковото оръжие е унифицирано на основата на системата „Калашников“.

Във войските на ПВО и ВВС последователно навлизат модерни свръхзвукови самолети и различни типове зенитно-ракетни комплекси.

Важно направление в превъоръжаването на БНА е попълването ѝ със средства за осигуряване на бойните действия. Постъпват нови автоматизирани системи за управление. Във всички видове и родове войски навлиза нов транспортен парк. Превъоръжаването на БНА се превърна в един непрекъснат процес, зависещ от постиженията на научно-техническия прогрес, и в отговор на постоянно нарастващата империалистическа опасност.

Революционните преобразувания в материално-техническата база пораждат нови схващания за характера, принципите и способите за водене на боя, операцията и войната. Тези изменения предявяват все по-високи изисквания към подготовката на войските, командирите и щабовете. И това е напълно естествено, защото успехът във въоръжената борба в крайна сметка зависи от хората, от техните умения да използват постиженията на научно-техническия прогрес. Затова през този период пред ВА „Г. С. Раковски“ непрекъснато изникват за решаване нови и сложни задачи както в учебно-методическата, така и в научноизследователската и възпитателната работа.

Съществено влияние върху развитието и работата на военната академия оказват партийните конгреси и особено пленумите на ЦК на БКП, посветени на образованието в НР България. Чертаейки насоките за раз-

витието на образователното дело в нашата страна, те предявяват известни изисквания и към обучението на военните кадри.

В структурно отношение в академията се извършват налагащите се от времето преобразувания. Така през 1963 г. освен слушатели академията започва да обучава и курсанти с висше инженерно образование, Затова е формиран курсантски батальон¹, през който преминават два випуска. Освен това към батальона са включени и част от курсантите на закритото ВНИСУ „Г. Дамянов“ — гр. Силистра, които завършват тук обучението си. Последователно академията се освобождава от функциите си за подготовка на инженерни кадри. Това е обусловено от решението на Министерството на народната отбрана — подготовката на офицерите с висше инженерно образование да се съсредоточи във висшите военни училища. Последните слушателски класни отделения с четиригодишен курс на обучение в академията са приети през 1969 г.

Промените в срока на обучение продължават и по-нататък. Те са свързани главно с факта, че през седемдесетте години в академията започват да постъпват масово на обучение офицери, завършили висшите курсове на военните училища. Затова от 1973 г. експериментално няколко профила, а от 1978 г. всички слушатели преминават към двегодишен курс на обучение. Това дава възможност да се подготвят в по-кратки срокове нужните на БНА кадри. В същото време се засилва отговорността на командно-преподавателския състав по отношение на обучението и възпитанието на слушателите.

Извършващите се промени в продължителността на курса на обучение и изменящите се изисквания оказват съществено влияние върху количественото и качествено състояние на катедрите и броя на преподаваните от тях дисциплини. В годините, когато се подготвят инженерни кадри, в академията има най-много катедри. Тогава съществуват известен брой общообразователни катедри и такива с определена инженерно-техническа насоченост като: „Математика“, „Двигатели и автомобили“, „Технология на металите и ремонт на БТ и АТ“, „Радиоелектроника“, „Инженерно-строителна“, „Свързочна техника“ и др. Те осигуряват инженерното образование на слушателите и курсантите.

Бурното развитие на оръжието и бойната техника налага да се търсят качествено нови форми и способности за управление на войските, основани на точни математически методи и средства за автоматизация на управлението. Познания в това отношение трябва да имат всички офицери от БНА и особено тези, които заемат командно-щабни длъжности. Затова през 1966 г. е създадена катедра „Управление на войските“.

Новите средства за водене на въоръжената борба поставят човека в нова обстановка, а войсковите колективи в сложни ситуации. Това изисква от офицерите задълбочени познания по проблемите на психологията и педагогиката. Увеличават се учебните часове в това отношение, а през 1971 г. в академията е създадена катедра „Военна педагогика и военна психология“.

През втората половина на седемдесетте години постепенно се оформят в най-подходящ вариант броят на катедрите и преподаваните дисциплини. Някои катедри поради липса на необходимост от тях са премахнати, а

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 5, а. е. 23, л. 136—137.

други, които са сродни по задачи и направления, са обединени. Формират се нужните по брой и състав катедри, които да осигурят изучаваните от слушателите учебни дисциплини.

Промени настъпват и във факултетите на академията. Тяхното делене по видове въоръжени сили и родове войски е премахнато в общи линии. Оформят се няколко факултета, които обединяват подготовката на командно-щабните, политическите и техническите офицери и задочниците слушатели. Освен това катедрите излизат от подчинение на факултетите и преминават към непосредствено ръководство от съответния заместник-началник на академията.

Едновременно с увеличаване на контингента на слушателския състав и организационно-структурните промени на академията тя в пълна сила проявява интернационалния характер на БНА. Освен на български тя се превръща в ковачница на командни, щабни, политически, технически и тилови кадри за братски армии. От началото на 70-те години във Военната академия „Г. С. Раковски“ започват да се обучават военни специалисти на палестинската съпротива, НДР Йемен, Куба, Съветския съюз и Виетнам. Поради необходимостта от военни знания за ръководителите от народното стопанство и органите на държавната власт през 1981 г. започва да функционира специален курс за ръководни кадри. Чрез него те получават необходимия минимум военна подготовка и по-цялостна представа за функциите на икономиката и гражданските учреждения при военна или кризисна обстановка.

В условията на научно-техническия прогрес се налага да се усъвършенствуват учебните планове и тематичните програми, които трябва да предоставят възможност на слушателите по-задълбочено да изучават новите средства и способи за водене на бойните действия, тенденциите в развитието на науката и творчески да прилагат теорията в бъдещата си практическа дейност. Те са постоянна грижа на командването, политотдела и катедрите. Почти ежегодно Академичният съвет на свои заседания приема мерки за усъвършенстването им. Появява се необходимостта от въвеждане на нови дисциплини. Така подготовката на противника за водене на радиоелектронна война налага още към средата на шестдесетте години да започне изучаването на радиопротиводействие. То е въведено за всички специалности в обем до 58 часа.¹ Появата на зенитно-ракетните системи налага към края на шестдесетте години да се въведе за някои профили дисциплина за тяхното изучаване.

Проблемите на военното дело не могат да съществуват отделно, изолирано. Те са част от обществения процес и се решават в условията на непрекъснатата борба за мир на социалистическата общност. От началото на седемдесетте години слушателите започват да изучават философските проблеми на войната, въоръжената борба и военното дело, а също така етика, естетика и социология. Командирите от БНА не трябва да се изграждат само като тесни военни специалисти.

Важен етап в усъвършенстването на учебните планове и тематичните програми е началото на осемдесетте години. Те са изчистени от темите и занятията, повтарящи изучаваното във всенните училища. Особено внимание се обръща на оперативно-тактическата и тактико-специалната

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 5, а. е. 5, л. 22—24.

подготовка, а също и на видовете осигуряване на бойните действия. По този начин академията се превръща наистина в следваща степен от единния процес на обучението. Утвърждава се по-устойчива и по-съвършена структура на учебните планове и програми. В тях въпреки увеличението брой на учебните дисциплини най-много време (над 50 процента) се заделя за специалната профилираща подготовка. Така слушателите се подготвят за това, което най-много ще им трябва в практиката.

Съществени промени настъпват и в обществените дисциплини. На преден план са изведени актуалните проблеми на марксистко-ленинската философия, политическата икономия и научния комунизъм. Така в тематичните програми е намерено най-добро съотношение между фундаменталната теория и най-актуалните проблеми на времето, в което живеем.

Новите задачи, повишените изисквания на партията налагат по-нататъшно усъвършенстване на учебните планове и програми, така че те напълно да отговарят на научно-техническия прогрес.

Командуването и политотделът на академията съвместно с управленията от МНО полагат постоянни грижи за подбора и подготовката на преподавателския състав. Въвежда се конкурсното начало. Промените още в началото на шестдесетте години спомагат в академията да се формира здраво преподавателско ядро. В следващия период то определя облика на преподавателския състав и очертава успеха на учебно-възпитателния процес. Бавно и последователно навлизат нови кадри. Към началото на учебната 1974/1975 г. всички преподаватели са с висше военно или специално образование, 40 процента имат научни степени и звания, а 25 процента — над 15 години стаж.

Към края на седемдесетте години процесът на обновяване на преподавателския състав се засилва. На смяна на старите опитни преподаватели, достигнали пенсионна възраст, идват по-млади офицери. За кратко време около 60 процента от преподавателския състав е подменен. Младите офицери имат добра теоретична подготовка и известен стаж във войските, но малък преподавателски опит. Затова в академията се обръща все по-голямо внимание на методическата работа. Тя се организира и провежда в катедрите и в общоакадемичен мащаб, в съответствие с годишните и месечните планове.

Постепенно се утвърждават основните форми на методическата работа: научно-методически конференции, методически семинари и съвещания, методически сборове, методически занятия (инструкторско-методически, показни, открити и пробни).

Учебно-методическите сборове се провеждат главно в академията към началото на всяка учебна година. Те обикновено включват следните мероприятия: отчет за учебната, възпитателната и методическата работа и предстоящите задачи; определяне на пътищата за усъвършенстване на учебници, учебни пособия и методически материали с отчитане на последните постижения на военната наука и техника; показни занятия, изслушване на лекции по проблеми на педагогиката и психологията; обсъждане на отделни методически въпроси; изучаване на ръководни документи по методическата дейност; демонстрация на учебни филми и др.

На учебно-методическите сборове през последните години са поставени на обсъждане такива важни проблеми като интензификацията на учебния процес, проблемността в обучението, техническите средства в

учебно-възпитателната работа, издигането на учебния процес до равнището на учебноизследователски и т. н. Те са в помощ не само за младите преподаватели, но внасят единство в разбиранията и работата на командно-преподавателския състав.

Като основен център за организиране и провеждане на методическата работа в академията се утвърждават отделните катедри. Главна форма на методическата работа на катедрата са нейните съвещания. На тях се обсъждат учебните планове и програми; резултатите от учебно-възпитателната работа; въпроси от частната и общата методика; методическите материали за всички видове занятия; методиката на преподаването на различните дисциплини и конкретните теми; учебниците, лекциите и учебните пособия; резултатите от изпитите, зачетите и контрола на занятията; състоянието на учебно-материалната база и нейното усъвършенстване и доразвитие и други въпроси, засягащи преподавателите и тяхната методическа дейност.

Катедрите провеждат също методически семинари, инструкторско-методически, показни, открити и пробни занятия. За да се приложат най-рационалните форми и методи на обучение и възпитание на слушателите по отделните дисциплини, да се постигне единство във възгледите по тяхната структура, съдържание и методика и за приемственост в усъвършенстването им, във всички катедри са разработени и утвърдени частни методики.

Като правило новоназначените преподаватели се обучават през първия семестър. Те преминават специален курс, организиран от командването на академията, а в останалото време се подготвят в катедрите. Новоназначените преподаватели се допускат да провеждат занятия със слушателите по решение на началника на академията след цялостно изпълнение на плана за въвеждането им в преподавателската дейност. С това обучението им не спира, а продължава и през следващите години.

Квалификацията на командно-преподавателския състав е постоянна грижа на академичното и на катедреното ръководство. Тя се постига с откъсване и без откъсване на работа.

Повишаването на квалификацията с откъсване от работа се осъществява чрез курсове, провеждани във ВА „Г. С. Раковски“, военните академии в социалистическите страни и в граждански учебни заведения у нас и в чужбина; редовна аспирантура; стаж във войските и практика в промишлени и ремонтни предприятия; участие в командно-щабни учения и учения с войски и др. Преподавателите, освободени от учебно-възпитателния процес в академията, имат възможност да обогатяват както своите теоретични познания, така и практическия си опит.

Повишаването на квалификацията без откъсване от работа се постига в системата на командирската подготовка; чрез свободна и задочна аспирантура и докторатура; при извършване на военна научна работа и чрез участие в разработване и обсъждане на лекции, учебници и учебни пособия; чрез изнасяне на научни доклади и съобщения, обсъждане на реферати и участие в методическата работа на академията и катедрите; чрез самостоятелна работа и т. н. Цялата дейност се организира и планира от учебния отдел и от катедрите. Мероприятия се предвиждат в плановете за методическата дейност, командирската подготовка, военно-

научната работа и в индивидуалните планове на командно-преподавателския състав.

През последните години особено внимание се обръща за изучаване и използване от преподавателите в учебния процес на технически средства. Научно-техническият прогрес все повече навлиза в учебно-възпитателната работа. Голяма част от преподавателите завършва успешно организирания от командването на академията курс за работа с микрокомпютър „Правец-82“ и основите на програмирането. Много усилия се полагат за разработване на програми, които да се използват в различните занятия със слушателите.

За повишаване на квалификацията на преподавателите значителен принос имат различните курсове в съветски военни академии. Ярък пример в това отношение е курсът по автоматизация на управлението на войските, който завършват група преподаватели през 1968 г. и 1983 г. В продължение на десет месеца те получават солидни знания по най-новите въпроси на тази важна за войските дейност и изучават електронноизчислителната техника, а след завръщането си използват знанията за обучение не само на слушателите, но и на част от преподавателите. На курсове в различни съветски академии ежегодно отиват преподаватели от различни катедри. Придобитите знания и опит веднага се внедряват в учебния процес. След 1985 г. започва изпълнението на специална програма за повишаване на управленската култура на ръководния състав на академията.

Командването на академията, политотделът и катедрите обръщат все по-голямо внимание на учебно-материалната база, без която не може да се провежда високоефективен учебен процес. В началото на седемдесетте години е извършен основен ремонт на учебния корпус и слушателите получават много добри класни стаи, отговарящи на съвременните изисквания. В началото на осемдесетте години е завършен корпусът за преподавателите. Това позволява повече катедри да бъдат събрани на едно място в удобни за работа помещения.

Внедряването на ядреното оръжие и пълната моторизация на армията изискват да се изучават още по-задълбочено експлоатацията и ремонтът на техниката, особено на танковете, артилерийските и зенитните системи и свързочните средства. Това налага в академията да се оборудват редица кабинети и лаборатории с помощта и на съответните катедри. В последно време голямо внимание се отделя за обзавеждане на клас-кабинетите, аудиторните и поточните зали с технически средства за онагледяване на учебния процес. Създават се и кабинети по микрокомпютри и терминален кабинет. Усилено се работи за цялостното изграждане на дидактически комплекс като елемент на автоматизираната обучаваща система в академията. На първия етап е завършена дидактическа лаборатория. В нея може да се изготвят видеоматериали за учебния процес, които да се излъчват до основните клас-кабинети, а също и да се използва локална информационна мрежа за подготовка, обмен и обработка на информация.

Ръководството на академията оценява необходимостта от поддържане и усъвършенстване на практическите навици у обучаемите. Още през 1961 г. е изграден закрит артилерийски полигон за тренировки по управление на артилерийския огън.¹ По-късно се оборудва учебен команден пункт

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 1, а. е. 239, л. 32.

с макети на машините и средствата за свързка. Изграден е и съвременен учебен команден пункт за ПВО. Така една част от занятията могат да се провеждат в условия, съвсем близко до бойните. Изграждането на учебно-материалната база е поставено на планова основа чрез разработваните перспективни и годишни планове, в които електронизацията и автоматизацията са заложили като главни направления.

Все по-голямо внимание се обръща за разработването на лекционния фонд, тактическите задачи и летучки. Командно-преподавателският състав се стреми те да съответствуват на най-новите постижения на нашата и съветската военна наука. Бързите изменения в средствата и способите за водене на въоръжената борба налагат непрекъснати грижи за осъвременяване на лекциите и тактическите задачи. Всички катедри осигуряват необходимите учебници и учебни пособия, за да могат слушателите самостоятелно да усвояват изучаваните дисциплини.

Учебният процес в академията се организира от командването, факултетите, учебния отдел и катедрите въз основа на учебните планове, програми и семестриалните разписания за занятията.

Като основни методи и форми на обучението се налагат лекциите, семинарите, груповите занятия в клас и на местността, практическите занятия, летучките, командно-щабните учения по карта и на местността, полевите поездки, практическите занятия, лабораторни, курсови и дипломни работи, войсковият стаж, контролните работи, консултациите, самостоятелната работа, научните конференции и др. Някои от слушателите от родовете войски водят практическите си занятия по полигоните на части и съединения от БНА, като използват тяхната материална база. Катедрите по обществените дисциплини все повече прилагат индивидуалните събеседвания при обучението на слушателите от политическия профил.

Професорско-преподавателският състав се стреми да използва максимално старите и да търси нови форми и методи на обучение и възпитание. Създаването на всеки учебен материал се обсъжда старателно на методически съвещания в катедрите, всеотришно се дискутира методиката за провеждане на всяко занятие.

Особено внимание се отделя за решаването на комплексните тактически и оперативни задачи и на организирането на командно-щабните учения, чиято роля при подготовката на командирите и щабовете нараства.

Командно-щабните учения се провеждат в учебния команден пункт и на местността по време на поездките в продължение на няколко дни. Това дава възможност на слушателите по-реално да отчитат размаха на бойните действия, на практика да прилагат знанията си при оценяване на изменящата се бойна обстановка и да вземат обосновано решение по нея.

Съществено влияние за развитието на академията през този период оказват връзките ѝ със съветските военни академии и тези на другите братски социалистически страни. Особено полезни са периодичните двустранни посещения от представителни делегации и работни групи на нашата и съветските академии. Обикновено те отиват на визита и обмяна на опит, когато предстоят важни промени в учебно-възпитателната работа, срока на обучение и усвояване на нови възгледи, обучаваща техника и широко строителство.

Всички представителни делегации имат за цел да установят по-тесни

връзки за обмяна на опит по организиране и планиране на учебния процес, по учебно-методическата и научноизследователската работа и по развитието на УМБ, да съдействуват за непрекъснато повишаване на теоретичните знания на командно-преподавателския състав и за изучаване на новостите и проблемите във военното дело и техниката, да подобрят цялостната учебно-възпитателна работа. Делегациите изучават подробно организационната структура на братските академии, правят сравнение с нашата и набелязват пътища за подобряването ѝ. Запознават се с организирането, планирането и провеждането на учебно-методическата работа в другите академии и на тази основа търсят положителните страни и недостатъците в дейността на нашите планиращи органи и катедри. С особен интерес изучават организацията на научноизследователската работа и връзката ѝ с учебния процес, практическата дейност на войските, военните бази и заводи, учебно-материалната база и използването на техническите средства за механизизиране и автоматизиране на учебния процес. Това дава широко отражение върху отчетите на делегациите, в които са направени конкретно обосновани предложения пред Генералния щаб на БНА за подобряване планирането на учебния процес в катедрите и в учебния отдел, определяне на насоките на военнаучните изследвания и за подобряването на учебно-материалната база. Освен тези въпроси делегациите изучават още организацията на библиотечното дело и издателската дейност, кадровата работа при подбиране на преподавателския и слушателския състав, мероприятията за повишаване на научно-методическата квалификация на командно-преподавателския състав, организацията на аспирантурата и др. Това има огромно значение за още по-правилното развитие на нашата академия и за по-задълбоченото и целенасочено обучение на слушателския състав.

Военна академия „Г. С. Раковски“ поддържа тесни връзки с военните академии на ГДР „Фр. Енгелс“ и на УНР „Миклош Зрини“. Осъществени са посещения на делегации на кубинската военна академия „Кампило Сиенфуегос“ през 1972 г., на Чехословакия през 1967 г., на Полша през 1969 г. и на Румъния през 1979 г. Особено плодотворна е работата на нашата група за обмяна на опит през 1980 г., водена от генерал-лейтенант Митев, в академия „Фр. Енгелс“ и през 1985 г., водена от генерал-лейтенант Недялков, в академия „Миклош Зрини“. На тези срещи е споделян челният опит и се разменят мнения за подобряване на учебно-възпитателния процес.

Взаимната информация между академите дава възможност на колективите да следят постиженията както в учебния процес, така и в научноизследователската работа и учебно-материалната база. Освен това позволява на военнаучните работници да разработват на по-високо равнище трудовете и дисертациите си по такъв начин да дават своя дял в развитието на военната теория. Като изхожда от тези съображения, ръководството на академията с всички сили и възможности съдействува за разширяване на контактите с академите на другите социалистически страни.

Сътрудничеството с военните академии на братските армии става постоянна форма за оказване на помощ и внедряване на техния опит у нас. То продължава да се развива, да става все по-тясно и ползотворно, защото нашите цели и задачи са напълно еднакви, защото БНА и Съветската армия заедно с армиите на страните от социалистическата общност решават с общи усилия повелята на епохата — защитата на мира.

Връзките на нашата академия с тези на братските армии се поддържат и чрез индивидуалните командировки на изтъкнати преподаватели за усвояване на различни новости от възгледите за водене на въоръжената борба или участия в научни симпозиуми, конференции и изнасяне на доклади по повод на бележити годишнини. Всички тези прояви позволяват още повече да се уеднаквят вижданията по издигане на качеството на учебно-възпитателния процес.

Големите проблеми, поставени за решаване от ВА „Г. С. Раковски“ в годините на научно-техническия прогрес, изискват постоянни усилия от командването и политотдела, от факултетните ръководства и професорско-преподавателския състав. Началници на академията през този период са генерал-майор Велко Палин, генерал-лейтенант доц. Гено Генев, генерал-лейтенант доц. Тако Кръстев, генерал-лейтенант доц. Александър Митев, генерал-лейтенант Никола Недялков и генерал-лейтенант Иван Стефанов.

Първи техни помощници, отговарящи за работата на отделни групи катедри и сектори са заместник-началниците от ВА „Г. С. Раковски“ генерал-майор Д. И. Пчелински, генерал-майор доц. Н. В. Нешев, генерал-майор П. Колчевски, генерал-майор проф. С. В. Мичев, генерал-майор М. Христов, генерал-майор К. Т. Кръстанов, генерал-майор М. М. Мермерски, генерал-майор доц. С. Г. Котев, генерал-майор Г. П. Найденов, генерал-майор Т. М. Танев, полковник доц. С. Гочев, полковник Л. Данаилов, генерал-майор Ц. Колев, генерал-майор доц. Д. М. Найденов, полковник Цветан Цокков, генерал-майор М. Н. Маринов, генерал-майор Г. К. Стоянов, генерал-майор С. П. Сейменов, генерал-майор доц. П. Г. Войнов. Те влагат много усилия за издигане на равнището на учебно-възпитателната работа, реда и дисциплината в академията.

Постоянна и непосредствена работа със слушателския състав провеждат факултетните ръководства. Начело на факултетите са генерал-майор К. П. Патев, генерал-майор К. Т. Кръстанов, генерал-майор Й. Й. Стефанов, генерал-майор доц. К. К. Граменов, генерал-майор доц. П. Г. Войнов, генерал-майор К. Т. Стоименов, полковник Х. М. Плачков, полковник В. К. Турийски, капитан I ранг П. В. Кювлиев, полковник С. М. Ризов, полковник П. Л. Мишев. Техни непосредствени помощници са полковник доц. М. Д. Арнаудов, полковник П. И. Иванов, полковник доц. В. Т. Акманов, полковник Георги Сланчев, полковник К. К. Костадинов, полковник М. П. Димитров, полковник Й. А. Георгиев, полковник Манол Димитров, полковник И. С. Киров, полковник Х. Г. Димитров, полковник Ц. Цанков, полковник доц. К. Г. Стоянов, полковник Г. Н. Минков и др. Усилията на всички са насочени към създаване на строг уставен ред, позволяващ пълна изява на възможностите на слушателите.

Големите изменения в съдържанието и методите на обучение повишават неимоверно организаторската роля на Учебния отдел на академията. Той се превръща в своеобразен щаб за организиране и провеждане на основните учебно-възпитателни мероприятия. В най-трудните години началник на отдела е генерал-майор Д. И. Пчелински. Начело на отдела стоят също полковник Г. Камбуров, полковник М. Д. Генев, полковник П. Л. Мишев, полковник С. Хр. Ковачев, дългогодишни работници в учебния

отдел са полковниците В. Рангелов, Т. Танчев, М. Боевски, С. Симеонов, Б. Спасов, К. Калчев, М. Минчев, Бл. Илиев, П. Богданов, Т. Траянов, Т. Михов, П. Владинов, Д. Стефанов, В. Лалов, Й. Котлярков, Б. Пешев, И. Хлебаров, Л. Георгиев, Г. Димитров, И. Тошев, М. Маринов и др.

Водеща в катедрените колективи на академията е катедра „Оперативно изкуство“. Освен при обучението на слушателите тя участва най-активно при подготовката и провеждането на редица общоакадемични мероприятия — сборове, командно-щабни учения, научни конференции и др. Дейността ѝ е умело направлявана от началниците на катедрата: полковник доц. И. Демерджиев, полковник К. Винаров, полковник доц. Е. Антонов, полковник проф. А. Г. Димитров, полковник Х. Г. Христов, полковник Б. С. Марков. Дългогодишни заместник-началници на катедрата, началници на звена и старши преподаватели са офицерите — полк. проф. Б. Ас. Николов, полк. доц. М. М. Тошев, полк. доц. Б. Н. Илиев, полк. доц. Г. Х. Петров, полк. Л. Тасков, полк. доц. Ст. Чавдаров, полк. И. В. Иванов, полк. К. С. Гаджев, кап. I ранг Б. Шарков, кап. I ранг доц. Д. Д. Иванов, полк. К. С. Костов и др.

Катедра „Обща тактика“ е основна, най-голяма по състав и от нейната дейност, от качеството на учебния материал и от умението той да се поднесе, зависи до голяма степен подготовката на слушателите. Тя е оглавявана от полк. Д. Братанов, полк. Т. Г. Рошавелов, полк. Л. С. Савов, полк. И. Демерджиев, генерал-майор доц. С. Д. Стоинов, генерал-лейтенант Д. Н. Попов, полк. И. Г. Иванов, генерал-майор доц. П. Г. Войнов, полк. доц. Д. Стойков. Дълги години работят в катедрата и преминават през различни длъжности полковниците Г. С. Ковачки, К. Г. Апостолов, Г. В. Стефанов, П. Т. Петров, Р. Т. Бонев, С. С. Папанов, В. Г. Костов, С. Г. Николов, Г. Конджагюлов, полк. доц. В. Т. Акманов, полк. доц. Г. Златков, полк. доц. Н. Д. Боджаков, полк. доц. Т. И. Баръмов, полк. доц. В. Каменов, подп. доц. Р. Х. Дойнов, подп. доц. Х. С. Борисов, полк. доц. П. П. Плачков и др.

С течение на годините все повече нараства ролята на средствата за ядрено и огнево поразяване на противниковата жива сила и огневи средства. Това много добре разбира колективът под ръководството на полк. П. Ц. Илиев, полк. Д. Ж. Тодоров, полк. доц. Я. Й. Молхов, полк. Хр. Ас. Камбуров, полк. доц. В. А. Какарадов, полк. доц. С. Н. Тенев и полк. М. И. Манолов. Активно участваха в учебния процес дългогодишните преподаватели полк. доц. Х. И. Илиев, полк. доц. Д. П. Цветков, полк. доц. М. С. Бойчинов, полк. И. В. Пеньовски, полк. доц. Т. Ц. Томов, полк. доц. П. Д. Богданов, полк. Т. П. Тодоров и др.

Внедряването на електронно-изчислителни машини и други средства за автоматизиране на управлението постави нови изисквания. Необходимо е те да се изучават и използват от слушателския състав. Тези въпроси се решиха успешно за кратко време под ръководството на полк. доц. Д. В. Григоров, полк. доц. В. И. Калоянов и с прякото участие на полк. доц. П. И. Янев, полк. доц. Х. В. Каламов, полк. доц. Т. Д. Аладжов, полк. Ил. Д. Пенков, полк. Л. Ал. Тончев, полк. А. С. Стефанов, полк. Д. М. Йорданов, подп. доц. Н. Б. Василев, полк. К. Абаджиев, доц. Л. Д. Панов, Г. А. Джапунов, Б. Д. Митов, Т. П. Тодоров и др.

Новите средства за водене на въоръжената борба и все повече нараст-

ващите възможности за внезапно започване на войната налагат задълбочено и всестранно да се изучават вероятните противници и да се организира и води непрекъснато разузнаване. Голям дял за подготовката на слушателите в това отношение има колективът, ръководен последователно от полк. Ц. К. Караджов, полк. И. К. Карагонов, полк. И. Г. Иванов, полк. И. К. Иванов, полк. проф. Д. И. Добрев, д. в. н., полк. доц. М. П. Манев, к. в. н. Дълги години в него работят полк. Г. В. Братоев, полк. доц. М. М. Митев, полк. П. С. Кавгаджийски, полк. доц. В. А. Йорданов, полк. Д. Марков, полк. В. Й. Мартинов, полк. доц. В. Праматаров, подп. М. Г. Манолев, к. в. н. и др.

Важна роля за повишаване на професионалната оперативна подготовка на слушателите има изучаването на историята на военното изкуство. Това винаги е било главна задача на съответната катедра, която последователно се ръководи от генерал-майор В. Кецкаров, майор П. Н. Пенков, полк. доц. Н. Н. Гацов, к. и. н., генерал-майор доц. К. К. Граменов, полк. проф. А. Г. Пейчев, д. и. н. Последният за 35 години преподавателска практика разработи около 200 публикации. Той е първият индивидуален носител на голямата награда „Г. С. Раковски“, като преди това е премиран с трите поощрения на този приз за военна научна работа. В нея са преподавали генерал-майор Ат. Христов, генерал-лейтенант Ив. Маринов, генерал-майор Ал. Карастоянов, полк. доц. Ст. Д. Пенков, к. и. н., полк. доц. И. А. Криворов, к. и. н., полк. доц. Д. И. Зафиров, к. и. н., подп. П. П. Йотов, к. в. н.

Усложнената въоръжена борба повишава изискванията към материално-техническото осигуряване на войските. Тези проблеми пред слушателите разкриват катедрите с началници полк. доц. П. Г. Костов, полк. А. Н. Атанасов, полк. В. И. Угърчински, полк. проф. И. Златанов, полк. доц. Ц. К. Козарски, полк. С. Ц. Хитров. Дългогодишни преподаватели в тази катедра са полк. Б. В. Палуков, полк. доц. Д. П. Ангелов, полк. С. Н. Горанов, полк. Ц. П. Найденов, полк. проф. Д. А. Михайлов, полк. В. Ценов, полк. проф. Ф. А. Йонов, д. т. н., полк. И. Х. Кравайков, полк. доц. Н. И. Андреев, полк. проф. Т. П. Гурлев, д. т. н., полк. доц. К. П. Ячовски, полк. доц. Т. С. Котупов, полк. доц. А. И. Черкезов и др.

Непрекъснато се увеличава по обем и разнообразява по задачи осигуряването на бойните действия и защитата на войските. Това поставя нови задачи пред катедрите, ръководени от полк. доц. Т. Ц. Киров, полк. доц. Г. П. Ханъмов, генерал-майор И. Калоянов, полк. проф. Ф. С. Казанджиев, полк. инж. В. М. Василев, генерал-майор Р. Я. Томов, полк. доц. М. А. Гранитов, полк. доц. С. С. Иванов, полк. Я. С. Янкулов, полк. доц. П. Г. Стойков, полк. доц. Е. Д. Мановски, полк. В. В. Момиров. Дълги години преподават в тези катедри полк. Ж. К. Саръмов, полк. инж. И. С. Маринов, полк. инж. В. Ц. Рангелов, полк. Ф. Й. Шивачев, полк. Н. Д. Дуковски, полк. инж. А. Р. Йорданов, полк. доц. В. Г. Мисайлов, полк. Ц. Б. Тошев, полк. доц. С. Костов, полк. Г. С. Славчев, полк. А. И. Атанасов, полк. А. Л. Мутишев, полк. доц. М. Д. Пенков, доц. К. Г. Колев и др.

Бързото развитие на средствата за ПВО и радиолокация ВВС усложняват непрекъснато обучаването на слушателите от тези профили. Успешно се справят с тази задача колективите начело с полк. М. Паунов, полк.

К. Динев, генерал-майор С. Шиндаров, полк. доц. А. К. Дончев, полк. доц. М. Узунев, полк. Е. Г. Луканов, полк. К. М. Апостолов, полк. Ц. Г. Младенов, полк. проф. Кузманов. Дълги години техни помощници и много добри преподаватели са офицерите полк. В. Г. Патарински, полк. проф. Д. Г. Намлатанов, полк. доц. Х. М. Георгиев, полк. Г. М. Тодоров, полк. доц. Г. Н. Георгиев, полк. И. Пехливански, полк. проф. С. С. Спасов, полк. доц. А. Г. Андонов, полк. Н. И. Христов, полк. доц. Д. И. Гергев, полк. доц. С. Н. Алтаванов и др.

Във ВА „Г. С. Раковски“ винаги се отдава нужното внимание на изучаването на чужди езици. С право се смята, че не може да бъде пълноценен офицер този, който не умее да ползува руски език. Началници на катедра „Чужди езици“ са С. А. Бернатович, Е. Ламбрева, В. Методиева, М. Б. Стефанова. Най-много години в катедрата са преподавали Х. Д. Йончев, М. Дряновска, Т. Николова, В. Й. Байчева, Г. Класов и др.

Трудни и отговорни задачи изпълняват катедрите по обществените дисциплини. Те въоръжават слушателите с марксистко-ленински мироглед, подготвят ги за съзнателни и достойни защитници на нашата родина. Начело на обществените катедри през различните години са полк. доц. Д. Р. Йосифов, полк. Д. М. Дянков, полк. доц. Т. П. Лилков, полк. проф. Г. М. Бонин, полк. Д. Й. Мъжлеков, полк. И. П. Долопчиев, полк. доц. Б. Г. Петров, полк. проф. Й. Н. Косашки, полк. Б. С. Вълксов, полк. проф. И. Филчев, полк. проф. Ф. Х. Делчев, полк. проф. К. Куков, полк. доц. В. Янчев, полк. проф. Д. Й. Тодоров, полк. доц. В. Д. Василев, полк. проф. Р. Я. Иванов, полк. доц. Р. С. Бобчев, полк. доц. Р. Райков. Дългогодишни преподаватели в обществените катедри са полк. доц. Д. Р. Йосифов, полк. доц. Й. Д. Влахов, полк. доц. А. Н. Ставрев, полк. доц. Д. П. Бантутов, полк. доц. С. С. Недин, подп. доц. И. Ж. Арнаудов, полк. П. Й. Петров, полк. доц. В. П. Василев, полк. доц. Г. М. Генов, полк. проф. Д. И. Трифонов, полк. доц. Н. П. Димитров, полк. доц. Л. В. Златков, полк. доц. С. Г. Грудев, полк. доц. Н. К. Косашки, полк. доц. Г. Равелов, полк. доц. С. Г. Цандев, полк. Н. А. Цеков и др.

Непрекъснатото усложняване на управлението и изследването на процесите във военното дело налагат внедряването в живота на академията постиженията на ИТР в областта на електронноизчислителната техника. Затова през 1972 г. е разкрит като самостоятелна организационна единица Учебен изчислителен център (УИЦ). Той е един от основните органи на командването за внедряването и използването на електронноизчислителна техника в учебния процес, научноизследователската дейност и в цялостния живот на академията.

През годините на своето съществуване УИЦ непрекъснато обновява своята материална база с по-нови ЕИМ. Напоследък той се обогатява и с различни микропроцесорни системи. Очертава се тенденция за превръщането на УИЦ от производствено в научно-производствено звено.

Началници на УИЦ последователно са полковниците Т. Д. Аладжов, Х. С. Христов и М. Б. Стоилов. От основаването му и досега в него работят подп. инж. С. И. Чочков, К. М. Велинова, Д. П. Стефанова, Й. К. Христов и К. И. Камбурова.

Огромна работа по осигуряване на академията с всички необходими материални средства извършва тилът, възглавяван продължително време

от офицерите А. Аврамов, Ат. Запрев, Х. Христосков и А. Н. Атанасов, а сега от полк. С. Н. Горанов. Дълги години в различните служби на тила като старшини и военни служители работят Б. К. Макариев, Й. Х. Добрев, А. А. Атанасов, С. В. Златков, В. И. Павлов, П. М. Иванов, Л. М. Цонева, К. И. Дешев, С. Л. Спасова, М. З. Павлов, В. К. Славова, Хр. П. Цолов, Д. Тричков, К. Миленков, П. Йорданов и др. Задачите на тила непрекъснато се увеличават и усложняват. За по-добро обслужване на личния състав през последните години в района на академията са разкрити магазини за хранителни стоки и пункт за химическо чистене.

Винаги в образец ред е финансовата служба, оглавявана от П. С. Димитров, Г. П. Иванов и дългогодишните служителки Н. Хр. Кафеджиева, М. Такева, П. М. Гиорова, И. Б. Петрова, Г. З. Георгиева, Т. Тодоров и др. Културното и внимателно обслужване на личния състав е закон за финансовите работници. Многократно службата е обявявана за първенец на финансово-ревизионното управление на МНО.

Нарастват непрекъснато грижите за опазване здравето на личния състав. От 1973 г. е създаден медицински пункт. Към съществуващия дотогава кабинет по вътрешни болести се формират неврологичен, хирургичен и очен кабинет и физиотерапия. Особено се разраства медицинската служба от началото на осемдесетте години под ръководството на полк. Д. Н. Нинов. Значително е подобрена и разширена лечебнодиагностичната и профилактичната работа чрез създаване на съвременна материално-техническа база и чрез повишаване на професионалната квалификация на специалистите. Подобрена е диагностиката и лечението на заболяванията. Разширява се стоматологичното звено, нараства обемът на медицинската помощ, увеличават се възможностите за параклинични изследвания. Физиотерапията се обогатява с нова, съвременна електромедицинска апаратура. Значително се разширяват възможностите на аптеката, която осигурява личния състав със съвременни лекарства. Създадена е стройна организация на регистрацията и отчетността на старшата сестра С. А. Лозанова, която изпълнява функциите и на манипулационна сестра и ръководи цялостната дейност на сестринския състав.

Осъществяваните промени позволяват към академията да се създаде ГВЛ и ЛКК за решаване на здравословното състояние на личния състав.

Началници на медицинската служба са полковниците Недялко Дафинов, Иван Иванов, Здравко Христов и Николай Петров. Като лекари, сестри и фелдшери работят Р. Тодоров, М. Г. Димитрова, С. Г. Андонова, Р. Г. Христов, Т. Д. Попеленков, С. А. Лозанова, Ц. Е. Василева, М. Г. Попова, В. М. Стоева, Л. Георгиев, Ст. Петров и др.

Непрекъснато нарастват задачите за осигуряване на учебния процес както с транспортни средства, така и с лаборантски и обслужващ състав. Затова в началото на седемдесетте години пръснатите към катедрите отделни подразделения са обединени в едно. Тази концентрация увеличава възможностите на новата организационна единица и позволява централизираното ѝ управление от ръководството на академията. Дълги години командири са старшина В. И. Сантурджиев и подп. Г. Ил. Георгиев. Над 20 години неуморно работят за осигуряване на учебния процес като военнослужещи Вл. П. Соколов, Н. Н. Соколов, Д. К. Дочев, А. Т. Антонов, Г. Вл. Манолов, Н. М. Ников, Ил. С. Димитров, И. М. Стоимчев, П. Д. Гърдаков, В. Т. Димитров, Кр. Г. Зорбалиев и др.

Спохвалноусърдие и винаги при голямо напрежение се трудят работниците в машинописно и чертожно бюро. Над 25 години началник на чертожно бюро е запасният офицер Б. Т. Стоянов. Продължително време работят в него военните служители М. Д. Георгиева, Т. Й. Давидова, Х. П. Антонова, Т. А. Пешева, К. Х. Лакерова, Ц. Василева и др. Десетилетия наред ръководят машинописно бюро Х. Г. Георгиев и Ал. В. Бойчев. С най-продължителен стаж са машинописките М. П. Жабарова, И. М. Петрова, Е. Б. Самарджиева, Д. А. Иванова, Д. И. Дунчева, А. И. Ненчева, Л. П. Петкова, П. Д. Шентова, С. Манолова и др. Някои от тях служат в академията над тридесет години.

В периода след 1960 г. все по-голямо внимание в академията се обръща на физическата подготовка. Със слушателите тя се провежда под различни форми както по класни отделения в редовните занятия, така и по курсове и факултети като седми час. Обогатява се непрекъснато материалната база за физическа подготовка на личния състав. Сега академията разполага с 11 волейболни и 3 баскетболни игрища, 4 площадки за тенис на корт, зала за СРБ, гимнастическа площадка и др. Паркът нък създава добри условия за кросови бягания. Дълги години инструктори по физическа подготовка в академията са подп. Г. Русев, подп. И. Иванов, подп. Й. Харланов, полк. Н. Мавров, а преподаватели — военните служители Н. Чупаров, Н. Александров, Т. Караденизов.

Активна работа развърща и физкултурният колектив „Раковски“. Неговите отбори участвуват всяка година с успех в мероприятията на гарнизонния спортен комитет. За 36 години колективът е бил над 20 пъти комплексен гарнизонен първенец. Активно работят като негови председатели полк. М. Арnaudов, генерал-майор Д. П. Пчелински, генерал-майор доц. Н. Нешев, к. в. н., генерал-майор С. Котев, к. в. п.

Правителството на нашата страна оценява високо упоритата работа на целия академичен колектив и големия принос на ВА „Г. С. Раковски“. С Указ № 445/22. 09. 1959 г. Президиумът на Народното събрание постановява: „Награждава Воснната академия „Г. С. Раковски“ с орден „Народна република България — I степен“ по случай 15-годишнината от победата на социалистическата революция у нас.

Още по-високо отличие — орден „Г. Димитров“ академията получи за своя тридесетгодишен юбилей. В поздравителното писмо е отбелязано, че то е „признание за нейния влог за издигане и укрепване боеспособността на нашите въоръжени сили“. По-нататък се подчертават увереността на ЦК на БКП, че командно-преподавателският състав ще свързва и за-напред „... още по-тясно работата на академията с потребностите на всички видове и родове войски“.

2. РАЗГРЪЩАНЕ НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА РАБОТА

Началото на 60-те години от живота на академията се характеризират с издигане на научноизследователската работа на по-високо равнище. То е в най-тясна връзка с конкретните нужди на войските, щабовете, управленията на МНО и учебния процес, както и с повишаване квалификацията на преподавателския състав.

Разработени са първите колективни трудове както в катедрите, така и от сборни авторски колективи. Един от първите в това отношение е научният труд „Оперативно-тактически разчети при различните видове бойна дейност“, чийто автор е колектив на оперативно-тактическите катедри с ръководител полковник (сега професор) Анастас Димитров. С него се задоволява една от належащите нужди за обособяване на основните норми, залегнали в уставите и наставленията.

Голяма активност проявяват катедрните колективи при съставянето на учебници, учебни пособия, справочници и др. за нуждите на учебния процес. Много полезен за обучението на слушателите е учебникът по обща тактика в три части, написан под ръководството на заместник-началника на академията по оперативно-тактическата подготовка генерал-майор проф. Ст. Мичев и колектив от катедра „Обща тактика“. При разработването му умело е използван съветският опит, отразен в учебниците по тактика, и в редица трудове на съветски военни академици, главно на академия „Фрунзе“. До голяма степен този учебник задоволява напълнените нужди на академията и войските от цялостна теория по общовойсковия бой.

Подготвени са учебници и от други катедри, по-характерни от които са: „История на военното изкуство“ в 4 тома; „Военна география“; „Оперативно изкуство“; „Защита от ОМП“; „Инженерно осигуряване“; „Артилерия“; „Авиация“; „ПВО“; „Управление“ и др.

Индивидуалните научни разработки се публикуват във всеобщия периодичен печат и в трудове на академията. До 1963 г. те излизат със смесена тематика: оперативно-тактическа, инженерно-техническа и обществено-политическа. През 1963 г. за пръв път е издадена отделна серия III на трудове на академията — инженерно-технически дисциплини, а през 1965 г. и серия II — обществено-политически дисциплини. Освен това командно-преподавателският състав участва активно със статии във военния периодичен печат: сп. „Военна мисъл“, „Армейски комунист“, „Армейски преглед“ и др., където всяка година се публикуват над 30 заглавия.

Научноизследователската работа в академията се разгръща из широк фронт след 1965 г.

За подобряване качеството на ВНР и приваждането ѝ в съответствие с постоянно нарастващите партийни изисквания непрекъснато се води борба против многотемното и дребнотемното в плановете за НИР. Усилията на научно-педагогическите кадри се насочват към разработване на комплексни теми от научни колективи със специалисти от различни профили, в които се разглеждат въпроси с практическо значение за цялата БНА. Разработват се основните проблеми на стратегията, оперативното изкуство и тактиката, като се отчитат условията на ТВД. Особено внимание се отделя на въпросите за усъвършенствуване управлението на войските.

При разработване на значителна част от трудовете се използва опитът на войските и щабовете, като академията поддържа най-тесна връзка с тях и същевременно им съдейства за повишаване ефективността на учебно-бойната им дейност.

През 1971 г. за пръв път бе приложена нова форма за изследване на важни въпроси, наложени от практиката на войските и средствата за воюване: Проведено бе КЩУ с изследователска цел с участието на целия командно-преподавателски състав за обсъждане, проверка и обобщаване

на въпроси по настъпването на войските. То завършва с научна конференция, материалите от която са отпечатани за ползуване от войските. Тази полезна практика продължава и сега, но по други въпроси, свързани преди всичко с нуждите на учебния процес и по проблеми от общоармейски характер.

През 70-те и 80-те години под ръководството на началниците на академията ген.-лейт. доц. Г. Генев, ген.-лейт. доц. Т. Кръстев, ген.-лейт. доц. Ал. Митев, ген.-лейт. Н. Недялков и техните заместници ген.-майор проф. Ст. Мичев, ген.-майор Т. Танев, ген.-майор доц. Н. Нешев, ген.-майор доц. Ст. Котев, ген.-майор доц. П. Войнов, с участието на преподавателския състав са разработени 122 научни разработки и 103 учебника и учебни пособия. Те обхващат проблемите на стратегията, оперативното изкуство, тактиката и управлението на войските. В тях са отразени реалните условия на всички родове и специални войски при една евентуална съвременна война. Наред с това са издадени и сборници от научни и юбилейни конференции с участието на научни работници от братските армии на страните от Варшавския договор, с което е внесен принос във военната историография на България.

Издадени са и трудове на отделни автори: на полк. проф. Ал. Димитров „Разгромяване на превъзхождащи сили на противника“, „Настъпателни и отбранителни действия на войските по отделни направления“; на полк. проф. Б. Николов „Средиземно море — неговите врати и ключове“; на полк. проф. М. Кузманов „Бомбометане“; на проф. Сп. Спасов „Военнотранспортна авиация“ и др.

По обществените науки се изследват и разработват въпросите за дейността на БКП във военната област, мероприятията на военната теория и практика, военната икономика и пр. Полк. доц. Р. Бобчев разработи темата: „ППР в бойни условия“, полк. доц. И. Митов „Ръководство на ППО от политотдела на съединението“; полк. проф. Г. Бонин „Научно-техническата революция и някои тенденции в развитието на воинската личност“; полк. доц. Б. Петров „Международното социалистическо разделение на труда на съвременния етап“; полк. проф. Й. Косачки „Военната икономика на България 1939—1945 г.“; „Икономически проблеми на съвременната коалиционна война“; „Политическа икономия на съвременния империализъм“; полк. доц. В. Василев „Всенната икономия като теория и практика“; полк. доц. Л. Златков „Военната психология в помощ на НОТ и управлението в БНА“; полк. В. Василев „Кратка история на военната педагогика“; полк. проф. Р. Янчев „Г. Димитров — човек с голямо сърце“; полк. проф. И. Филчев „Г. Димитров за войната, армията и защитата на отечеството“; полк. проф. Ф. Христов „Военно-революционната работа на БКП 1912—1944 г.“; полк. проф. К. Куков „Разгром на буржоазната опозиция“; полк. проф. Д. Трифонов „Ковачница на твърди характери“ и „Фердинанд Козовски — живот и дейност“; полк. доц. И. Влахов „Геронизъм“; полк. доц. В. Янчев „Боян България — живот и дейност“ и др.

Инженерно-техническите катедри извършват голяма научноизследователска, изобретателска и рационализаторска дейност. Отпечатват се трудове като: „Логически синтез на схеми“ от полк. доц. Дешо Младенов и майор Н. Покровнички; „Елементи на автоматиката“ от подп. доц. Д. Ганев; „Автоматизирани системи за управление“ от полк. доц. Ст.

Димитров и подп. Ил. Илиев; „Техническа експлоатация на свързочните средства“ от полк. инж. Ат. Райков; „Военнотеоретически основи на свързочната техника“ от полк. доц. инж. Д. Демиров; „Стрелба със ЗУР“ от полк. доц. Хр. Маринов; „Лазерна техника“ от полк. доц. Ст. Димитров; „Системи за самонасочване“ от полк. проф. Д. Наплатанов; „Ремонт на РАВ“ от полк. доц. К. Ячовски; „Охрана на труда и техника на безопасност при експлоатация и ремонт на РАВ“ от полк. доц. К. Ячовски и полк. доц. Т. Гурлев; „Конструкция и изчисление на автомобила“ от полк. доц. Ц. Козарски; „Техническо осигуряване“ от полк. В. Ценов; „Теоретични основи на ремонта“ от полк. инж. В. Младенов и др.

Във връзка с развитието на ЕИТ колектив от преподаватели: полк. доц. Д. Григоров, полк. доц. В. Калоянов, подп. доц. Н. Василев, доц. Л. Цанов, Б. Митов и др. издават трудовете „Изследване на операциите“, „Приложна математика“, „Логико-математически методи в управлението на сухопътните войски“ и „Бейсик“.

Изобретателската и рационализаторската работа и движението за ТНТМ заемат важно място в живота и развитието на академията. Те са насочени най-вече към постоянното усъвършенстване на УМБ, към създаване на нови технически средства за обучение (електрифицирани табла, стендове, макети, тренажори и др.), както и към широко използване през последните години на компютърна и други видове електронна техника в учебно-възпитателния процес.

В Института за изобретения и рационализации са признати над 20 изобретения и около 800 рационализации от ВА „Г. С. Раковски“. Най-изявени рационализатори са полк. доц. Г. Станев, полк. инж. И. Тошев, полк. доц. Ф. Йоцов, полк. инж. Ст. Симеонов, полк. инж. Г. Стойков, полк. доц. К. Ячовски, полк. доц. Т. Гурлев, полк. доц. И. Шипков, подп. инж. Хр. Цацов, полк. доц. Т. Котупов, доц. Г. Колев и др.

Съществена роля за популяризиране на постиженията в областта на изобретателската и рационализаторската работа и движението за ТНТМ имат организирани ежегодни военнаучни изложби, посветени на ВНР, на които се показват както постигнатите резултати, така и участието на катедрите в отделните направления на ВНР.

Голям е приносът за развитието на НИР в академията на ежегодните военнаучни конференции и юбилейни научни сесии. При подготовката и провеждането им се изследват и обсъждат актуални проблеми с голямо значение за развитието на теорията и практиката и класово-партийното, патриотичното и интернационалното възпитание на личния състав на БНА. Изводите и предложенията от тях свосременно се внедряват в подготовката на щабовете и войските и в учебно-възпитателния процес. Трябва да отбележим, че при обосноваване на изводите и предложенията все по-широко се застъпват математическите методи за изследване с използване на ЕИМ.

Специално внимание заслужава въпросът за създаването, дейността и ролята на научните съвети в академията. През 1967 г. се формират три научни съвета с право да приемат защити на дисертации и да провеждат избори за доценти и старши научни сътрудници. Техните решения се утвърждават от Академичния съвет. Председатели на тези съвети са генерал-майор проф. Стоян Мичев, генерал-майор Д. Пчелински и полк.

Цветан Цоков, а секретари — полковниците Т. Н. Радев, С. Симеонов и Ив. Филчев.

Тази организация функционира до 1972 г., когато научните интереси подчертано се засилват, а броят на хабилитираните преподаватели по всички дисциплини се увеличава чувствително. Това дава основание на ръководството на академията да направи предложение за създаване на тясно специализирани съвети. С решение на Президиума на ВАК въз основа на чл. 34 от Закона за научните степени и научни звания и т. 15 от Правилника за приложение на закона от 30 октомври 1972 г. се определят правата на пет специализирани научни съвета при академията; по военните науки с председател генерал-майор проф. Ст. Мичев, заменен по-късно от генерал-лейтенант доц. Тако Кръстев и секретар полк. доц. Вълко Вълков; по военнотехническите науки с председател генерал-майор Д. Пчелински, заменен от генерал-майор доц. Н. Нешев и секретар полк. доц. С. Симеонов, заменен от полк. доц. Ц. Козарски, и три съвета по обществените науки: философски, икономически и исторически под общото председателство на полк. доц. Георги Костов. Всеки един от тях има отделен подпредседател и секретар съответно — на философските науки — полк. доц. (по-късно професор) Ганчо Бонин и секретар — полк. доц. Любен Златков, на икономическите науки — полк. доц. Борис Петров, заменен от полк. доц. (по-късно професор) Йордан Косашки, и секретар полк. доц. П. Каменов, на историческите науки — полк. проф. Филю Христов Делчев, заменен от полк. доц. Иван Филчев, и секретар полк. доц. Върбан Янчев. От началото на ноември 1974 г. научните съвети се попълват със специалисти от всички клонове на съответните науки. От 1979 г. към академията остават и сега продължават да функционират три специализирани научни съвета: по военните науки с председател генерал-майор доц. Н. Нешев и секретар полк. доц. Г. Овчаров, по философските науки с председател полк. проф. И. Филчев и секретар — полк. доц. Л. Златков и по икономическите науки с председател проф. Порязов и секретар полк. доц. Г. Генов. Създадените научни съвети подпомагат командването на академията за по-правилно решаване на проблемите в учебната, методическата, изследователската и кадровата работа. Те развиват огромна дейност по приемане на защити на дисертации и провеждане на избори за хабилитиране. За времето от 1981 г. до 1986 г. са защитени 6 докторски и 65 кандидатски дисертации.

Ръководството на академията проявява правилно отношение към развитието и квалификацията на научните работници и необходимостта от хабилитирани командно-преподавателски кадри. Особено интензивна е подготовката на научни кадри за академията през годините 1966—1968, 1973—1974 и 1980—1981 г.

Първите докторски дисертации са защитени пред Научния съвет на военнотехническите науки през 1974 г. от полк. доц. Александър Симеонов и през януари 1975 г. от полк. доц. Дешо Младенов, а пред Научния съвет по военните науки през април 1978 г. от полк. Б. Николов.

Състоянието на военнаучния кадрови потенциал на академията на границите на последното десетилетие е както следва:

Време	Научни степени		Научни звания	
	кандидати на науките	доктори на науките	доценти	професори
Към 1 март 1985	60	2	50	3
Към 1 март 1986	107	5	68	7

Високото равнище на военнаучната работа в академията е признато и оценено от някои братски социалистически страни. Под умелото ръководство в редица катедри успешно разработват и защитават кандидатски и докторски дисертации военнаучни работници от Социалистическа република Виетнам. Правителството на СРВ високо оценява заслугите и награждава полк. проф. Д. Г. Наплатанов, полк. доц. Т. С. Котупов и полк. доц. Т. П. Гурлев с орден „Дружба“.

През 60-те и 70-те години значително развитие бележи и участието на слушателите във военнаучната работа. От 1961 г. се създават слушателски военнаучни дружества към всеки факултет, в който са изградени военнаучни секции. Ежегодно те провеждат мероприятия с научно, научно-техническо и практико-приложно значение. Основна форма за изява на научното творчество на слушателите са подготовката и провеждането на годишните военнаучни конференции по актуални и значими теми. Тази форма постоянно се развива и усъвършенствува, непрекъснато се повишава нейната ефективност. От няколко години например конференциите се провеждат освен с пленарни заседания, където се изнасят основният доклад и съдокладите, а също така със заседания на отделните научни секции. Това внася много по-голяма конкретност, целенасоченост и действеност в работата, създава благоприятни възможности за изява на повече слушатели.

По правило основните доклади и някои от съдокладите прерастват в дипломни работи на слушателите, като най-добре разработените се отпечатват в трудове на академията. Всичко това допринася за издигане на учебния процес до равнището на учебно-изследователски, дава простор за изява на слушателските научни интереси и прави техните плодове достойни на армейската общественост. В това отношение голяма е ролята на преподавателите, назначавани за научни ръководители на военнаучните дружества към факултетите и на военнаучните секции към отделните катедри.

Непрекъснатото увеличаване на обема и сложността на задачите по военнаучните изследвания, както и неотслабващата нужда от повече и по-добре подготвени научни кадри за академията и за цялата БНА, обуславят постоянно растящата роля и значение на Научния отдел на академията. Задачите му са свързани преди всичко с планиране, организация, контрол и отчетност на цялостната военнаучна и научноизследователска работа в академията, с усъвършенстване на подготовката на военнаучните кадри, дейността на военнаучните дружества, с издателската и научноинформационната дейност, с организиране и провеждане на научни конференции, юбилейни научни сесии. В това отношение отделът

все повече се утвърждава като надеждна опора на командването и цялостния научнотеоретически живот на академията.

Последователно началници на отдела са полковниците Крум Янев, Иван Дренски, полк. доц. Иван Демержнев, полк. доц. Емил Антонов, полк. доц. Дешо Младенов, полк. доц. Милко Тошев и настоящем полк. доц. Димитър Цветков. Продължително време в отдела е работил като заместник-началник и временно изпълняващ длъжността началник на отдела полк. доц. Вълко Вълков. Дълго време в отдела са работили и работят полк. доц. Александър Симеонов, полк. Никола Радев, полк. доц. Н. Христов, полк. Иван Маринов, полк. Иван Стоянов, полк. доц. В. Костов, Тинка Бокова, Елисавета Иванова и офицерите Г. Овчаров, Гр. Първанов, Ат. Илиев, М. Бранков и Кр. Крумов.

Главно условие и предпоставка за успеха в работата на отдела винаги са били задълбоченото познаване на високите партийни и държавни изисквания към научната работа, на законите и всички регламентиращи документи в това отношение, както и поддържането на тесни и действени връзки с катедрите и факултетите, все по-доброто съгласуване с другите отдели на академията. Изключително ползотворна, но често незабелязана остава работата на редакторското отделение, оглавявана преди от И. Ст. Венков, а сега от Христина Ручовска.

Непрекъснато се усъвършенствува и издателската дейност като една от най-ефективните форми на внедряване на резултатите от научните изследвания и от методическата дейност на катедрите във войсковата практика и в учебно-възпитателния процес на ВВУЗ. Само през последните пет години академията издава на висок печат над 60 научни разработки и учебници, а командно-преподавателският ѝ състав публикува над 300 статии в Трудове на академията и 140 в сп. „Военна мисъл“. Голям брой статии са публикувани и в специализираните военни списания, както и в тези по обществените науки.

От 1984 г. към отдела се оформя щатно и специално информационно бюро с основна задача да издирва и анотира характерни заглавия, да издава библиографски справки по темите за ВНР по плана на академията. Бюрото издава на всеки два месеца информационен бюлетен с кратки анотации за най-актуалните заглавия от периодичния военен печат и новопостъпилата научна литература.

За успеха на учебно-методическата и военнаучната работа в академията големи са делът и значението на богатия фонд на библиотеката, учебно-секретната секция и кабинета по марксизъм-ленинизъм. Библиотечният фонд на 9 септември 1944 г. е бил около 3600 тома на български, руски, френски и немски език, и то изключително военна литература. Основен дял за бързия прираст на библиотечния фонд след това заема общественно-политическата литература. Военната литература започва да се набавя активно от 1960 г. — главно българска и съветска. През 1955 г. в библиотеката на академията се влива книжният фонд на Военнополитическата, а три години по-късно и този на Военнотехническата академия. От 1962 г. се прибавя и литературата от библиотеката на НВУ „Г. Дамянов“ — Силистра. Към 1 януари 1975 г. книжният фонд вече е над 250 000 тома. От тях основен фонд са 111 970 тома. Останалите около 140 000 тома са учебни, военен и брошурен фонд, издания и академията, дипломни и

дисертационни разработки. Средногодишното постъпление на литературата през последните години е 7000—8000 тома.

Към 1 януари 1985 година библиотечният фонд достига над 280 000 тома.

В библиотеката има изработен азбучен и предметен каталог и каталог по заглавия за художествената литература. Всеки месец се издава бюлетин за новопостъпилата литература. Значително се активизира и подобрява справочно-библиографската дейност. Обзаведените две читални към библиотеката с дежурство предоставят добри условия за работа над книгата.

Ежедневно библиотеката се посещава не по-малко от сто читатели, а годишно се раздават от 25 000 до 31 000 книги, което свидетелствува за полезната, непрекъсната и голяма дейност на колектива, ръководен умело от Иван Керезов, Кина Братанова, Венета Димитрова, а сега от Катерина Велкова. Дълги години в библиотеката работят Т. Ташев, Г. Христов, Е. Пенева, Е. Иванова, Е. Димитрова, Р. Балева, Сн. Пейчева и др. С богатия книжен фонд и добре организираното обслужване библиотеката заема важно място в подготовката на офицерите, в разгръщането на широка военна научна работа и в повишаването на квалификацията на командно-преподавателския състав.

Не по-малко труд и енергия влагат и тези, които работят в учебно-секретната част на библиотеката. Първоначално тя съществуваше отделно, но към края на седемдесетте години за по-добро централизирано ръководство е обединена с библиотеката. Дълги години в нея се трудят М. С. Мичкова, А. Димова, Е. Л. Димитрова, М. Петрова, Р. Симова и др. Отговорната работа на тези жени предизвиква уважение.

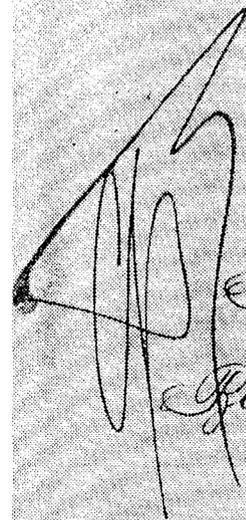
Наред с разрастването на военна научната работа в академията непрекъснато се повишава и качеството на научните трудове. Показателен в това отношение е фактът, че през последните години все повече разработки се удостояват с наградата на МНО на името на Г. С. Раковски. Носители на различни степени от тази награда стават трудовете, издадени под научното ръководство на генерал-лейтенант Н. Недялков, генерал-майор доц. Н. В. Нешев, генерал-майор доц. С. Котев, генерал-майор доц. П. Г. Войнов, генерал-майор проф. С. В. Мичев, генерал-майор Попов, полк. проф. Ф. Христов, полк. проф. Й. Н. Косашки, полк. проф. С. Спасов, полк. проф. Ат. Г. Пейчев, полк. доц. В. П. Василев, полк. доц. Г. М. Генов, полк. доц. Т. Ц. Томов, полк. доц. В. Янчев и др.

3. ПАРТИЙНОПОЛИТИЧЕСКАТА РАБОТА В СЪОТВЕТСТВИЕ С НОВИТЕ ЗАДАЧИ

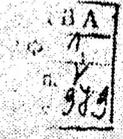
Периодът след шестдесетте години преминава под знака на решенията на партийните конгреси, което доведе до нови промени в социалното, икономическото, политическото и културното строителство.

Както в цялото обществено развитие, така и в партийнополитическата работа в академията се отбелязва подем, характеризиращ се с развитие и усъвършенстване на нейните методи, форми и средства, с повишаването на научността в ръководенето ѝ.

Клещ указат № 80 91
911

Законопроект за Военната академия

с.т. Въз основа на Закон за
законите от сериите на Военната академия
се преработва Военната академия
с.т. Преработката на Законите на
Военната академия се
осъществява по своето право на
инициатива и отговорност.

Министър на Военната
Академия Генерал-лейтенант Димитров

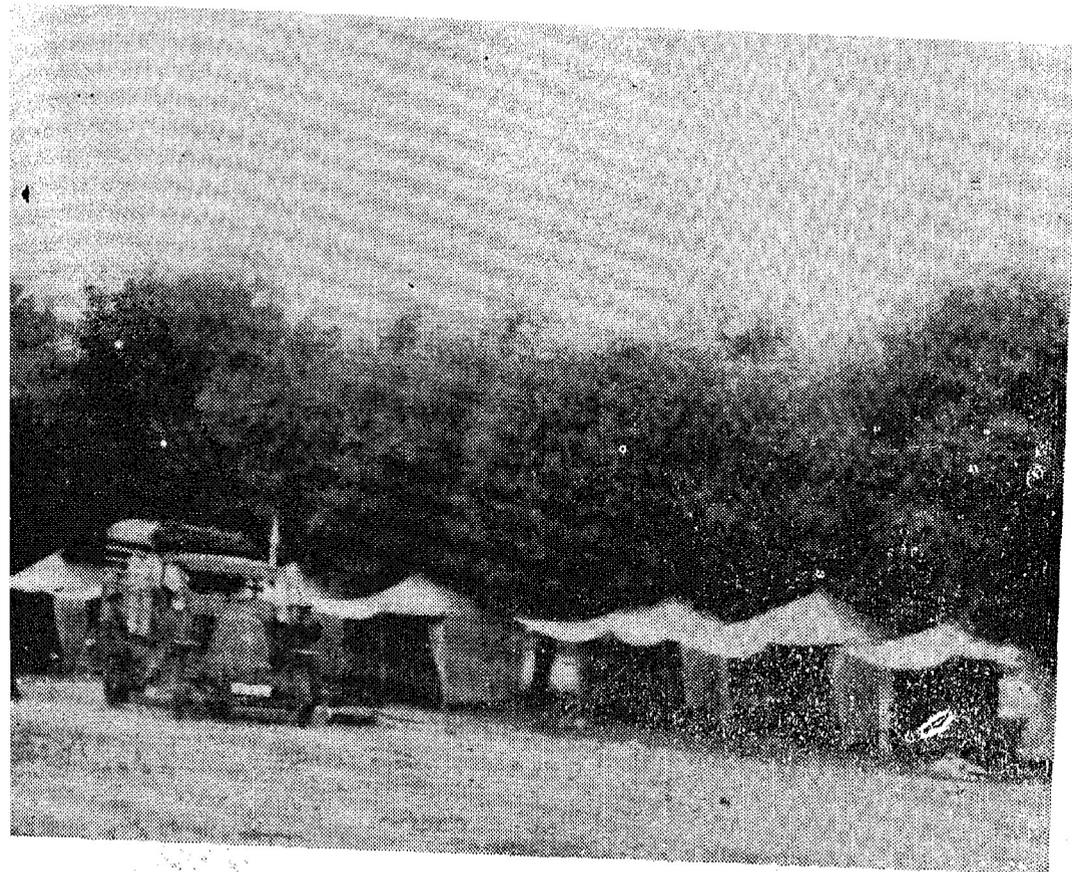
Личният състав на ГЩА при нейното откриване на 4 януари 1915 г.

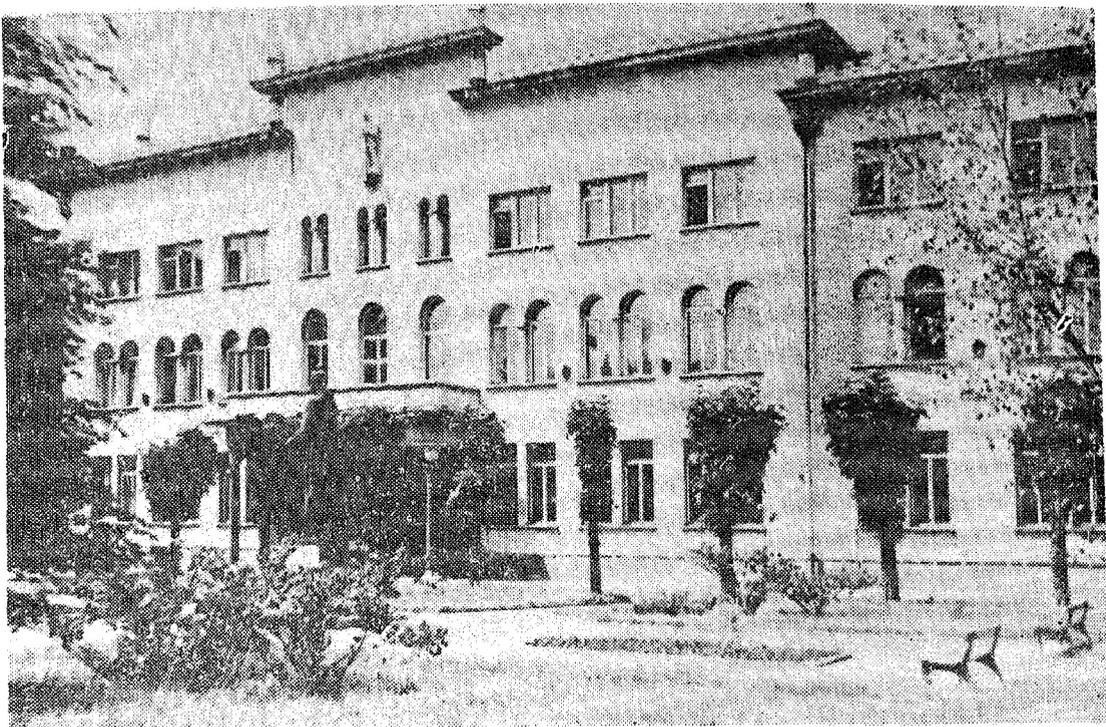
Офицери от випуск 1928 г., между които са бъдещите генерали от Отечествена война Иван Маринов (вторият отдясно, главнокомандуващ БНА) и Тодор Тошев командир на III корпус).

Първият випуск на военната академия 1915 г.

Ерът на военната академия при с. Рила.

Сградата на военната академия

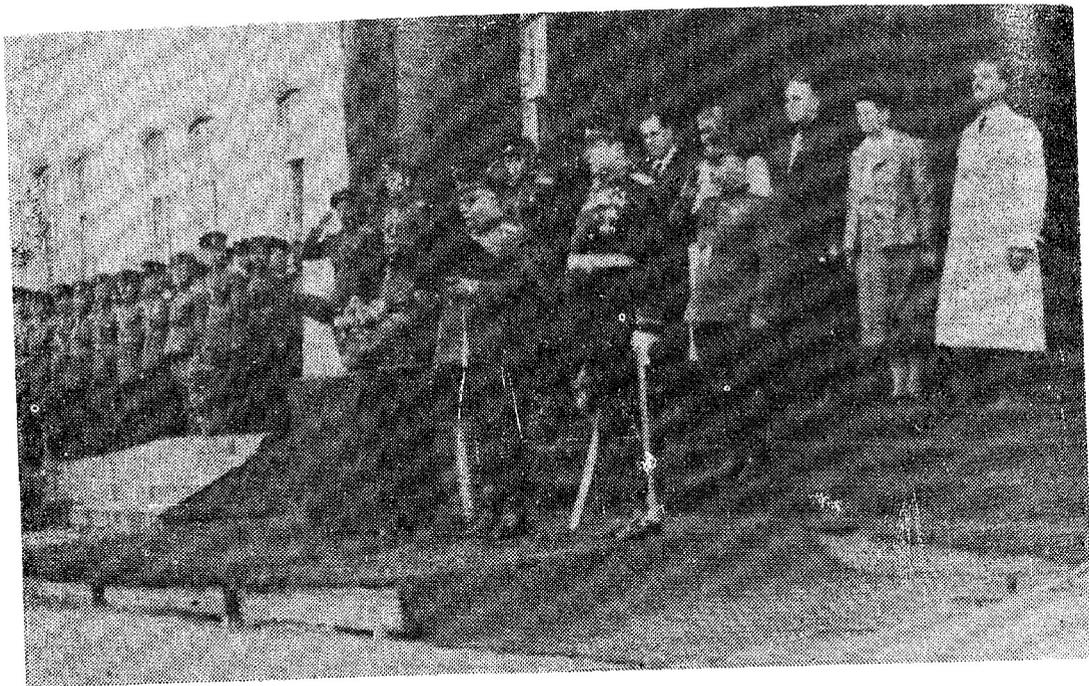
Петър Хадживанов, началник на академията

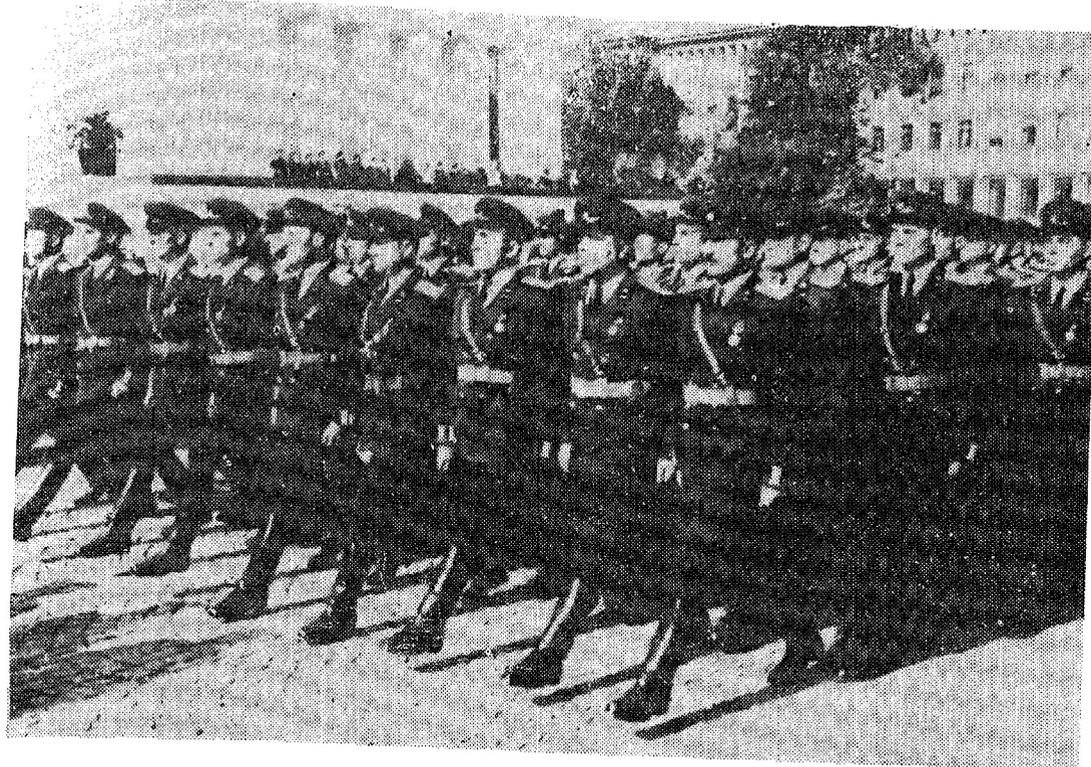
Асен Кръстев, началник на академията

Иван Кинов, началник на академията

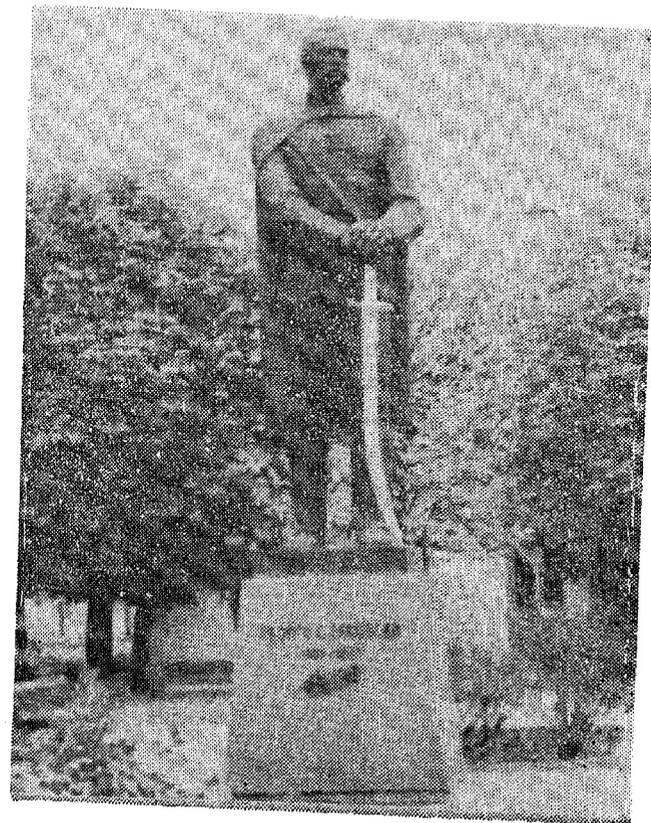
Връчване знамето на академията

Участие в парада на 9 септември 1955 г.

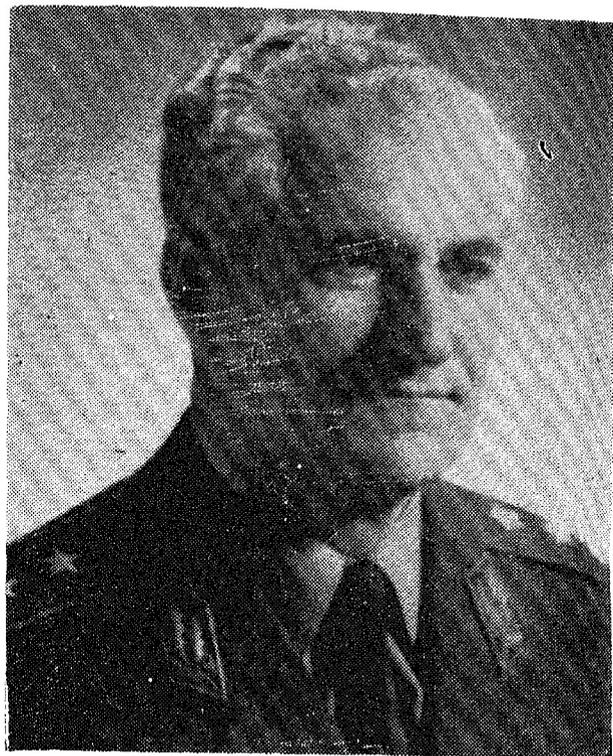

Випуск 1955 г.

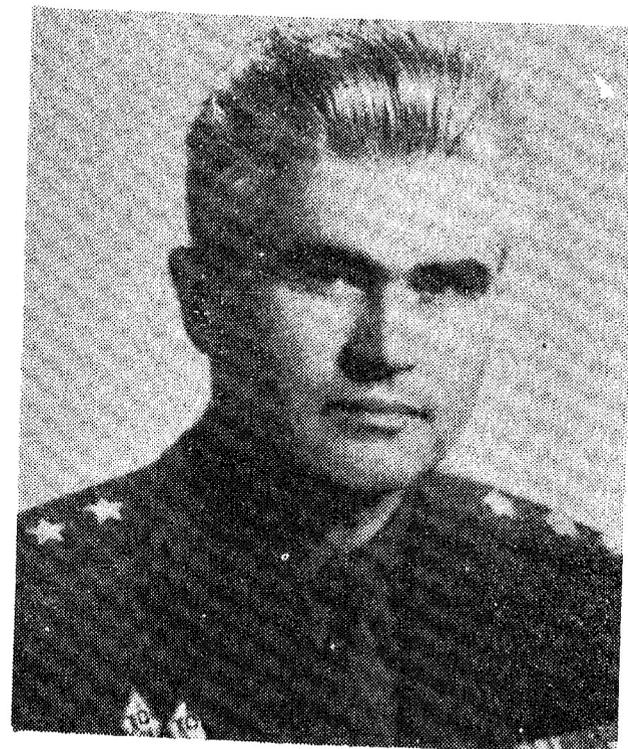

Метникът на Г. С. Раков-

Славчо Трънски, началник на академията

Веско Палин, началник на академията

Командно-преподавателският състав на академията при връчване на дипломите на випуск 1960 г.

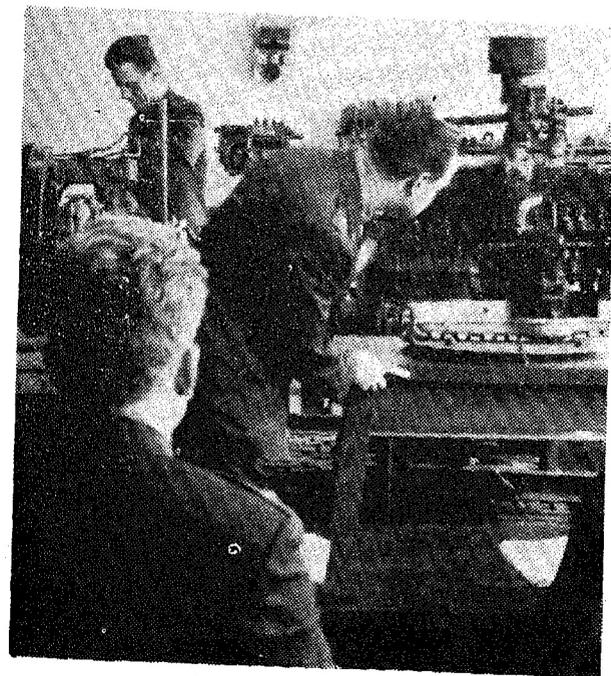
Гено Генов, началник на академията

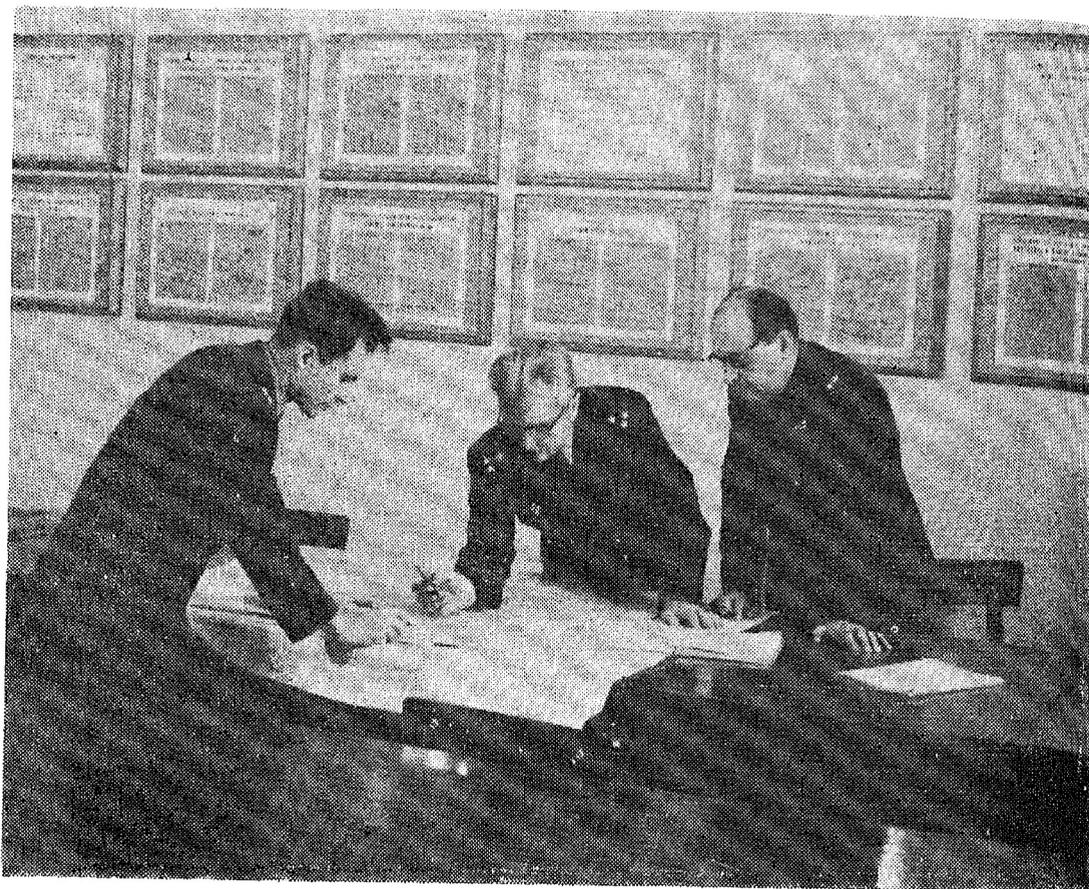

Голян Българанов, Добри Джурев, Славчо Трънски и Иван Врачев сред отличници на випуск 1963 г.

Първият космонавт Юрий Гагарин на среща с личния състав на академията

няние в кабинет по двигатели с вътрешно горене

Подготовка на преподаватели за занятие

*градени преподаватели по
вод 25-годишнината на ака-
мията*

*Кръстев, началник на
емията*

Александър Митев, началник на академията

Билейна научна сесия, посветена на 7-годишнината от ждението на Г. С. Ковски, 14 април '71 г.

Г. а. ждаване на змията с орден "св. Кирил и Методий", 14 април '71 г.

Никола Недялков, началник на академията

През този период академията се разраства още повече, особено след включването на бившето инженерно-свързочно училище като курсантски батальон в състава ѝ. В съответствие с това броят на комунистите през 1965/1966 г. се увеличава 18 пъти в сравнение с 1948/1949 г.¹ Задачите, които академията решава, стават все по-сложни и по-разнообразни, а обемът на работата — все по-голям. Независимо от това тя завоюва първите си успехи. Това се вижда най-вече от броя на завършилите слушатели и от постигнатия успех на държавните изпити. Средният успех на випускниците през шестдесетте години се движи между 5,20—5,30. В актовете на държавните изпитни комисии високо се оценява работата на академията по подготовката на офицерските кадри.

Важен дял в това отношение има и партийнополитическата работа. Нейните насоки и задачи, методи, форми и средства са почти същите, както и по-рано. През този период е подобрен и усъвършенствуван стилът ѝ. Издигнато е научното равнище на нейното ръководство. Това важи особено за годините след Юлския пленум на ЦК на БКП от 1968 г., когато бе поставена задачата за ролята на науката в социалното и държавното управление.

Партийнополитическата работа продължава да подпомага учебно-възпитателната дейност. Установява се като положителна традиция партийните организации при катедрите всяка година да обсъждат проблемите на преподаването — повишаването на идейното, научното и методическото равнище на лекциите и семинарните занятия, своевременното внасяне на промени в учебните програми в съответствие с постиженията на науката, свързване на преподаването с войсковата практика и др. Въпросите за профилираността, проблемността и научността на преподаването не отбягват от вниманието на нито една партийна преподавателска организация. На последната общоакадемична партийна конференция е отчетено, че 70 процента от събранията на катедрените първични партийни организации са посветени на решаването на най-важната и неотменна задача — повишаване на качеството на учебния процес.

Партийните организации насочват преподавателите към разобличаване на левия и десния ревизионизъм, към разкриване на реакционната същност на буржоазната идеология, агресивната политика на империализма и т. н.

Партийните организации и комунистите отделят специално внимание на комунистическото и родолюбиво възпитание на слушателите. Този въпрос е решаван най-успешно от катедрите по обществените науки.

Партийният комитет, а след това и политотделът и партийните организации полагат много грижи за идейно-научното и методическото израстване на преподавателите, особено по обществените науки. Част от тях са изпратени на специализация в Съветския съюз, провеждат се семинари по актуални теоретични проблеми и др. В академията се организират лекции от наши изтъкнати учени.

Втора насока в партийнополитическата работа е подпомагането на научноизследователската дейност. Този въпрос фактически започва да се азглежда на по-високо равнище едва от шестдесетте години насам. И гук се установява практиката партийните организации при катедрите да

¹ ЦВА, ф. 1517, оп. 3, а. е. 21, л. 131, 153

обсъждат състоянието на научноизследователската работа и да набелязват мерки за подобряването ѝ. В резултат на това тя заема подобащото ѝ се място наред с учебно-възпитателната работа. Може да се посочат редица примери и данни за публикувани трудове и хабилитиране на преподавателите. Определен успех завоюват и катедрите по обществените науки, макар че при тях все още не всичко е наред, особено с хабилитирането. От около 30—35 преподавателя към началото на 1970 г. има 1 професор, 6 доценти и 15 кандидати на науките. Това е недостатъчно, като се вземат предвид преподавателският стаж и възрастовият състав. За това командването, политотделът и партийните организации продължават да насочват преподавателите по обществените науки към научноизследователска работа. В трудовете на академията и различните издания са публикувани нови разработки. Ускорява се процесът на хабилитирането на преподавателите. В настоящия момент в катедрите по обществени науки процентът на преподавателите, носители на научни степени и звания, е значително по-голям. За това допринасят създадените през последните години специализирани научни съвети. Те спомогнаха за повишаване на качеството на защитените дисертации и хабилитирани трудове.

Трета насока на партийнополитическата работа е комунистическото възпитание на целия личен състав, сплотяването му около партийната политика. За това съдейства преди всичко идеологическата работа. Тя се провежда по много направления. На първо място, чрез преподаването, особено на обществените науки. На второ място чрез масово-политическата работа, която се изразява в изнасянето на доклади и лекции от видни държавни, партийни и военни дейци като Т. Павлов, Б. Българанов, министрите на народната отбрана армейски генерал П. Панчевски, армейски генерал И. Михайлов, армейски генерал Добри Джуров и др. Голяма роля изиграват марксистко-ленинската подготовка на офицерите и политическите занятия със старшините и волнонаемните служители. На възпитанието на личния състав е подчинена и културномасовата работа. Важни моменти в идеологическата работа са изучаването на решенията на конгресите, на националните партийни конференции и по-важните пленуми на ЦК на БКП, чествването на забележителни годишнини. С това партийнополитическата работа съдейства за формирането на марксистко-ленинския мироглед и комунистическа нравственост, за трудово и естетическо възпитание на личния състав.

Най-голям успех за идеологическата работа през тези години е сплотяването на целия личен състав на академията около ЦК на БКП. Идеологическата работа е обсъждана на партийни събрания, партийни активни и партийни конференции. Така например още през 1962 г. е свикан партийен актив, който обсъжда цялостно състоянието на идеологическата работа в академията и набелязва мерки за по-нататъшното ѝ усъвършенствование. След това са проведени още два актива, специално посветени на този проблем.

По-нататъшен успех и усъвършенствование отбелязва и организационно-партийната работа, която се издига на равнището на политическите изисквания. Партийните организации водят редовен организационен живот, подобряват се стилът и методът на работа на партийните бюра, укрепват се връзките на преподавателските партийни организации със слушателите и т. н. Най-важни в това отношение са общоакадемичните

партийни отчетни конференции, които правят анализ на цялостната партийнополитическа работа и набелязват мерки за подобряването ѝ, избират съответните ръководни органи — партнен комитет до 1968 г., партийна комисия и др. Обикновено в работата на тези конференции вземат участие отговорни работници от ЦК на БКП, МНО и ГлПУНА, които с изказвания и препоръки подпомагат по-нататъшното усъвършенствование на партийнополитическата работа. Така например на конференцията през 1961 г. армейски генерал Иван Михайлов, след като дава положителна оценка на партийнополитическата работа, прави препоръки за по-нататъшното ѝ издигане. На конференцията през 1963 г. генерал-полковник Атанас Семерджиев се изказва положително за партийнополитическата работа и препоръчва занапред да се обръща особено голямо внимание на повишаването на революционната бдителност и опазването на държавната и военната тайна като най-сигурно средство против настойчивите опити на империалистическите разузнавания да се доберат до секретни материали.

Представителите на висшите инстанции положително оценяват партийнополитическата работа на всички академични партийни конференции. Това дава основание да се изтъкне, че те са се провеждали в съответствие с изискванията на ЦК на БКП, МНО и ГлПУНА.

Преподавателите по обществените науки спечелват обществено признание не само в академията, но и вън от нея. Преобладаващата част от тях участвуват в разработването на теоретични програми за сборове и конференции, организирани от ГлПУНА, от обединенията и съединенията, от д-во „Г. Кирков“, от ЦК на БКП, Националния съвет на Отечествения фронт и др.

Още отначало партийнополитическата работа отделя необходимото внимание на интернационализма като теория и практика. Изследването на този въпрос е застъпено във всички лекции по обществените науки. Разобличаването на национализма във всичките му проявления, изясняването на мястото и ролята на българо-съветската дружба в нашето обществено развитие, необходимостта от постоянно укрепване на единството на комунистическото и работническото движение, разширяването на бойното сътрудничество в рамките на Варшавския договор и други преминават като червена нишка в преподаването на обществените науки и на партийнополитическата работа в академията.

Реални прояви на интернационализма са посещенията в академията на редица братски делегации от социалистическите и развиващите се страни. Паметна за академията ще остане срещата на личния състав на 26 май 1961 г. с първия покорител на космоса — героя на Съветския съюз летеца космонавт полковник Юрий Гагарин, а през 1971 г. с прославените съветски космонавти Елисеев и Рукавишников. Академията неведнъж е ставала свидетел на прояви на интернационална дружба с видни представители на братските армии и обединеното командване на Варшавския договор.

Пред командването, политотдела и партийните организации възниква с нова сила задачата да подготвят съвременни командири, политработници и щабни офицери, които да се отличават с безпределна преданост към народа и партията, с висока идейна и политическа зрелост, с

широка обща култура, със задълбочено познаване на военното дело и съвършено професионално майсторство, с високи морално-боеви качества и творческо дръзновение, инициативност, организираност, виска телност и нравствена чистота.

Като отчитат тези високи изисквания, разработени и конкретизирани в заповедите на министъра на народната отбрана и директивите на ГлПУНА, командването, политотделът и партийните организации съсредоточават своите усилия в следните насоки:

— да се провежда още по-широка и настъпателна идеологическа работа в духа решенията на партията за възпитанието на военните кадри в комунистическите идеи, във вяроност към партията и народа;

— да се внесе по-голяма научност в организацията и провеждането на учебния процес в съответствие със съвременните изисквания и тенденции за развитието на военното дело, като заедно с това се въвеждат нови и по-ефективни форми за обучение и възпитание. Ръководно начало за осъществяването на тази насока в обучението е задачата, поставена от министъра на народната отбрана „по подготовката на кадрите и изследването на проблемните въпроси академията в близките години да се издигне до равнището на научен институт в БНА“;

— учебно-възпитателната работа да се обвързва още по-тясно с живота на войските и да се осъществява нов подход в работата. Сърцевината на този подход е усъвършенствването на провереното в живота положение — хората да се учат и възпитават в процеса на труда;

— да се разшири и задълбочи научноизследователската работа и рационализаторската дейност в интерес на учебния процес и задачите на войските;

— да се усъвършенствува и по-нататък да се изгражда учебно-материалната база в съответствие със съвременните изисквания;

— да се работи за всестраниното укрепване на дисциплината;

— да се организира и разгаря социалистическото съревнование в академията.

Командването, политотделът, партийните организации и професорско-преподавателският състав, ръководейки се от тези насоки, обръщат внимание главно на формирането на научен мироглед, комунистическа идейност, класово-партийни, патриотични и интернационални убеждения и високи професионални качества у слушателите. Това се постига преди всичко чрез задълбочено усвояване на марксистко-ленинската теория, на решенията и политиката на партията на идейно-теоретичната основа на обучението и възпитанието.

Овлабяването на теоретичното наследство на марксизма-ленинизма, на революционните традиции и решения на БКП е една от най-важните предпоставки за изграждане у офицерите на деловитост, целеустременост, принципност, идейност, т. е. онези черти, които характеризират ленинския стил на работа.

Главното направление на партийнополитическата работа в академията продължава да бъде непрестанното повишаване на качеството на учебно-възпитателната работа. С партийни средства командването, политотделът и партийните организации насочваха отделите, катедрите и отделните комунисти към подобряване на плановете и тематичните програми, методическата обвързаност между дисциплините и занятията, към качес-

ствено и съдържателно изнасяне на лекциите и провеждане на занятията, към творческо прилагане на нови форми и средства на обучение, към изграждане на съвременна учебно-материална база и др.

Внимателният анализ на резултатите от държавните и годишните изпити показва, че учебно-възпитателната и методическата работа е правилно организирана и постоянно се подобрява.

Комунистите от катедрите по обществените науки обръщат все по-голямо внимание на проблемността, профилирането и актуалността при преподаването.

Командването и политотделът насочват партийните бюра към политическа работа за активизиране на преподавателите, към непрекъснатото повишаване на тяхната квалификация.

Партийните организации спомогат за висококачествен учебен процес, повишават ролята си като политически ръководства и издигат авангардната роля на комунистите.

Политотделът провежда редица събрания на партийния актив, съброве с партийните секретари и началниците на катедри, в които поставя на обсъждане важни проблеми за подобряване на учебния процес, за повишаване личната отговорност на преподавателите в тяхната идейна, методическа и военнотеоретическа подготовка. Подобни мероприятия осъществяват и катедрните организации. Във факултетите партийните активи се спират на важни въпроси от работата на слушателите.

Партийната организация при катедрите по обществените науки обсъжда на събрание въпросите за подобряване методиката за провеждане на семинарните занятия, възпитанието на слушателите в процеса на обучението, задачите на комунистите при изучаване на обществените науки във връзка с решенията на февруарския пленум на ЦК на БКП (1974 г.) по идеологическите въпроси и др.

В резултат на партийнополитическата работа в почти всички катедрни колективи е създадена творческа обстановка за ползотворно решаване на въпросите на учебно-възпитателната и методическата работа. Целенасоочената партийнополитическа работа все по-пълно съответствува на изискванията на научния подход в организирането и провеждането на учебния процес и по-резултатно помага за издигането му на по-високо равнище.

Голям дял за мобилизиране усилията на слушателите и за тяхната активност в учебния процес имат слушателските партийни организации, които с по-голямо умение осигуряват активността на комунистите за творческото овладяване на трайни знания.

В катедрните и слушателските партийни организации се провеждат разнообразни мероприятия за издигане на идейния ръст на комунистите: осветни партийни събрания, теоретични събеседвания, срещи с видни чени, деца на културата и изкуството, посещения на изложби и др. Важно значение за подема на идейно-възпитателната работа имат събранията на партийните активи, които политотделът периодично провежда.

Наред с идейно-възпитателната в академията се провежда и широка класово-политическа работа. Задълбочено се разясняват решенията на ЦК на БКП и правителството, международното и вътрешното положение и задачите, които произтичат за армията. В последните години политотделът полага големи усилия да подпомогне партийните бюра по отношение

на масово-политическата работа. На партийни активни се изясняват задачите, произтичащи от решенията на партията, а на сборове с партийните секретари се обсъждат въпросите за практическото приложение на новия подход във възпитателната работа, за повече инициативност и творчество в масово-политическата работа.

За информирането на личния състав на академията по различни въпроси на вътрешната и външната политика на партията, проблемите на международното комунистическо и работническо движение, по някои идеологически и други въпроси през последните две-три години стана практика пред личния състав да излизат наши видни ръководители.

Устройват се срещи на факултетните и първичните партийни организации с революционни дейци, ветерани на БНА и др., което влияе положително върху политическото възпитание на офицерския състав.

За родолюбивото възпитание допринасят юбилейните научни конференции, посветени на 15, 20, 25 и 30-годишнината на Деветосептемврийската революция, 90 и 100-годишнината от Освобождението, 100-годишнината от Априлското въстание, 70-годишнината от Балканската война 1912—1913 г., 100-годишнината на Георги Димитров, 60-годишнината на Септемврийското въстание. Важен дял за това имат и разработените от генерал-майор доц. Кирил Граменов художественодокументални изложби: „Горноджумайският партизански отряд във въоръжената борба 1941—1944 г.“, „Великавият подвиг на Съветската армия 1941—1945 г.“ и „Българското военно изкуство през вековете“. Със силата на историческите факти десетките прекрасно оформени табла въздействуват неотразимо върху посетителите. Това е оценено високо от ръководството на МНО и по негово указание изложбите са показани в много от гарнизоните в страната. За интернационалното възпитание допринасят кампаниите, посветени на 40-годишнината от победата над хитлеристка Германия, юбилейните и ежегодни чествувания на Великата октомврийска революция и Съветската армия.

Художественото и естетическото възпитание в академията като съставна част от комунистическото възпитание заема все по-важно място в дейността на командването, политотдела и партийните организации. Редица въпроси на марксистко-ленинската естетика се обсъждат на просветни събрания в политическия факултет. В някои катедрени организации се разглеждат въпросите за идеологическата диверсия на империализма в областта на изкуството, литературата, музиката, поезията.

Особено полезна дейност по масово-политическото и естетическото възпитание в академията разви клубът, който провежда редовно висококачествени културни мероприятия, чествувания, концерти, театрални представления, прожекции на кинофилми и др. Специално внимание в това отношение заслужават концертите на ансамбъл „Пирин“, периодичните прояви на Ансамбъла за песни и танци на БНА, симфоничния оркестър на Комитета за телевизия и радио и др. По определен план на политотдела слушателите системно се запознават с историческите и културните паметници в столицата, с важни обекти на социалната икономика под ръководството на екскурзоводи.

Общият подем на партийнополитическата работа в академията, направляван от командването и политотдела, почива на здравата основа на решенията на партийните форуми, насочени към максималното използване на резултатите от научно-техническия прогрес за ускорено развитие на страната ни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дълъг исторически път изминава в своето развитие ВА „Г. С. Раковски“. Назад са останали повече от 75 години, изпълнени с творчески търсения, педагогически усилия и самоотвержен труд на професорско-преподавателския състав, слушателите и военните служители. След победата на социалистическата революция под ръководството на БКП и в изпълнение на преките указания на Г. Димитров академията подготвя хиляди висококвалифицирани, идейно закалени, предани на своята родина офицерски кадри. Каквито и сложни задачи да са поставяни пред нейния личен състав, той се е заемал с тяхното решаване. Много начинания, научни и педагогически дела украсяват името на академията. Голям брой нейни възпитаници понасят на плещите си отговорната задача по подготовката и поддържането на бойната готовност на БНА. Много представители на професорско-преподавателския състав се реализират на попрището на военната наука, военотехническите и военноспециалните науки със своите крупни постижения и трудове.

В съвременни условия необходимостта от укрепване на отбранителната мощ на страната налага най-рационално да се използва икономическият потенциал на страната, да се отчитат научно-техническият прогрес и последните постижения на науката и техниката.

Непрекъснатият процес на насищане на БНА с все по-модерна бойна техника рязко повишава изискванията към оперативно-тактическата, военотехническата и военноспециалната подготовка на командните, политическите и инженерно-техническите кадри, към тяхната способност да организират и осъществяват надеждно и непрекъснато управление на войските и големите системи оръжия в изключително трудните условия на съвременната война.

Всичко това твърде много разширява задачите на ВА „Г. С. Раковски“, повишава нейната отговорност за дълбокото усвояване от слушателите на най-новите постижения на военната наука и военното изкуство и за творческото приложение на придобитите от тях знания в практическата дейност по бойната и оперативната подготовка на войските и щабовете.

Отговорността на академията нараства и от обстоятелството, че вече излязоха от редовете на БНА запалените и с революционен и боен опит кадри и сега е необходимо на младите кадри да се предаде опитът от Великата отечествена война и нашата Отечествена война, да се научат творчески да го прилагат при решаване на оперативни и тактически задачи в академията и войските.

Важна задача за академията продължава да бъде възпитателната работа на слушателите в условията на преустройството. Тя е задължена да даде на слушателите онзи обем от знания и култура, които им позволяват всестранно да осмислят съдържанието на преживяваната от нас епоха и дълбоко да разберат същността на вътрешната и външната политика.

Големи задачи застават пред професорско-преподавателския състав на академията за по-нататъшното обогатяване на военната наука и военното изкуство главно чрез развърщане на научноизследователската работа, свързана с проблемите на отбранителната военна доктрина, постъпващите нови образци въоръжение и бойна техника и оценката на натрупания педагогически опит в обучението.

Особени грижи академията трябва да прояви по отношение подбора, попълването и издигането на професорско-преподавателския състав. Последният е златният фонд на академията и той трябва да се готви и развива непрекъснато при високи критерии, да се осигурява научна организация на неговия труд.

Възприел историческите задачи пред родината, личният състав на ВА „Г. С. Раковски“ изпълнява своя дълг в условията на преустройството и продължава да вписва в своята история нови достойни дела.

ХРОНОЛОГИЯ НА ПО-ВАЖНИТЕ СЪБИТИЯ

- 1891 г. Към военното училище са открити първите двумесечни курсове за строеви офицери.
- 1905 г. — Еднократно към военното училище е открит Висш офицерски курс със срок на обучение три години.
- 1911 г. На 12 декември министърът на войната генерал-майор К. Никифоров внася в сесията на 15-то Обикновено народно събрание „Законопроект за Военната академия“.
- 1912 г. На 1 март е гласуван и приет от Народното събрание „Закон за създаване на Военна академия“.
- 1912 г. Излиза заповед № 223/9 май по военното ведомство, с която се обявяват условията за кандидатстване във Военната академия.
- 1912 г. С Постановление № 61/12 юни на Министерския съвет са утвърдени Правилник, Учебен план на Военната академия и Инструкция за провеждане на конкурсните изпити.
- 1912 г. Със заповед № 335/6 август е обявен списъкът на допуснатите до възпитателния конкурс 21 офицери. Започналата мобилизация за Балканската война наложи изпитите да се отменят.
- 1913 г. Със заповед № 138 за пръв началник на Военната академия е назначен полковникът от ГЩ Асен Пападопов
- 1913 г. На 24 декември е проведен възпитателен конкурс на допуснатите през 1912 г. 21 офицери.
- 1914 г. Със заповед № 6/21 май е обявен списъкът на първите 20 слушатели.
- 1915 г. На 4 януари тържествено се открива първата учебна година.
- 1915 г. Със заповед № 248/4 май е обявен списъкът на допуснатите 37 офицери на предварителен изпит в инспекционните области за следващия курс.
- 1915 г. През есента се прекратява курсът на обучение поради участието на България в Първата световна война.
- 1920 г. С Указ № 96/29 декември Военната академия и другите военноучебни заведения се закриват. Ограничено функционира само военното училище.
- 1923 г. Открит е „Преподавателски курс“ към военното училище, т. е. скрито съществуване на Военната академия.
- 1925 г. Завършва първият випуск от 11 офицери.
- 1925 г. Официално постъпва на обучение първият випуск на „Преподавателския курс“, който завършва през 1928 г.
- 1929 г. С министерска заповед № 126/1 август към преподавателския курс се открива тримесечна висша артилерийска инженерна школа.
- 1930 г. Приема се нов Правилник за Военната академия.
- 1931 г. С министерска заповед № 134 във Военната академия се обособяват два отдела: генералщабен и интендантски.
- 1931 г. Започва да се изучава военна педагогика.
- 1936 г. Открит е специален курс за началник-щабове.
- 1942 г. Приети са за обучение четирима хърватски офицери.
- 1944 г. На 18 септември академията се премества от Ловеч (където е била евакуирана) в София. Временно е преустановено нейното съществуване.
- 1945 г. На 22 февруари занятията са подновени.
- 1946 г. На 1 май е назначен първият офицер, завеждащ политическото възпитание — полковник Боян Българанов.
- 1946 г. С указ № 6/5 март на академията се дава наименованието „Георги Стойков Раковски“.

- 1946 г. Със заповед № 32/18 ноември се поставя въпросът за политическата подготовка на офицерите.
- 1946 г. Въвежда се учебната дисциплина „Морално-политическа дейност“.
- 1946 г. Започва формирането на отделни катедри.
- 1947 г. Постъпват за обучение 24 офицери, участвували в борбата срещу монархофашизма.
- 1947 г. Започва разработването на „Правилник на ВА „Г. С. Раковски““.
- 1948 г. Със заповед № 83/25 ноември се формират четири групи за занятията по политическа подготовка.
- 1948 г. Военната академия е изведена на летен тримесечен полев лагер в района на Елхово.
- 1948 г. Въвежда се секретността в академията. До това време всички материали са се изнасяли по домовете.
- 1948 г. На 21 октомври се провежда първото тържествено чествуване на патронния празник на академията.
- 1949 г. Със заповед № 16/4 март се създава задочен факултет.
- 1949 г. Академията минава на двугодишен курс на обучение.
- 1949 г. Академията участвува за първи път в Първомайския парад.
- 1949 г. Създават се първите партийни организации.
- 1950 г. Изгражда се Висш академичен курс.
- 1950 г. На 6 май идва първата група съветски специалисти, т. н. съветници.
- 1950 г. Започва организирането и провеждането на 10-дневни методически сборове.
- 1950 г. С решение на Политбюро от 17.10 и постановление на МС № П 73/25 януари 1951 г. се формира Военнополитическа академия.
- 1951 г. С МЗ № 114/13 март се въвежда новият Правилник на ВА „Г. С. Раковски“.
- 1951 г. Въвежда се разработването на дипломни работи.
- 1951 г. Със заповед № 158/4 юни се назначава рационализаторска комисия.
- 1951 г. На 3 май е учреден физкултурен комитет.
- 1951 г. Създава се Военотехническата академия.
- 1952 г. С Указ № 215 на Народното събрание на Военната академия се връчва знаме.
- 1952 г. Създава се слушателско военнаучно дружество.
- 1953 г. Формира се първият Академичен съвет.
- 1953 г. Поставя се началото на поезката в Свищов.
- 1953 г. От 6—9 ноември се провеждат първите конкурсни изпити за адюнкти (аспиранти).
- 1954 г. Присъдено е първото научно звание професор — генерал-полковник Иван Кинов и на генерал-майор Щерю Атанасов.
- 1954 г. За преподаватели и аспиранти (адюнкти) в академията се оставят от завършилите през януари слушатели.
- 1955 г. Със заповед № 082/1 февруари се въвежда специален тригодишен партизански курс.
- 1955 г. Провежда се първото оперативно КЩУ.
- 1955 г. Към ВА „Г. С. Раковски“ се включва съставът на разформированата Военнополитическа академия.
- 1956 г. Започват да се обучават кадри за нуждите на МВР.
- 1958 г. Академията започва да подготвя офицери от всички профили.
- 1958 г. Създава се Научноизследователски отдел.
- 1958 г. Есента в академията се влива Военотехническата академия.
- 1958 г. Делегация от академията посещава съветски академици.
- 1959 г. С Указ № 449 на Президиума на Народното събрание ВА „Г. С. Раковски“ се награждава с орден „Народна република България“ — I степен.
- 1959 г. На 25 февруари се провежда първата партийна конференция на обединените академици.
- 1961 г. Създават се военнаучни дружества към факултетите.
- 1963 г. Освен слушатели в академията се обучават и курсанти с висше инженерно образование (до 1969 г.).
- 1966 г. Създава се катедра „Управление на войските“.
- 1967 г. Създават се три научни съвета.
- 1971 г. За първи път е проведено КЩУ с изследователска цел.
- 1972 г. На 30 октомври се създават пет специализирани научни съвета.
- 1974 г. Академията е наградена с орден „Г. Димитров“.
- 1978 г. Преминва се към двегодишен курс на обучение.
- 1979 г. Броят на научните съвети е коригиран на три: по военните, философските и икономическите науки.
- 1984 г. Създадено е информационно бюро към научния отдел.

СПИСЪК НА НАЧАЛНИЦИТЕ НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ ОТ СЪЗДАВАНЕТО И ДО 1989 г.

1. Полковник от ГЩ Асен Пападопов — от 11. 07. 1913 до 14. 09. 1913 г.
2. Полковник от ГЩ Станю Топалов — от 14. 09. 1913 до дек. 1913 г.
3. Полковник от ГЩ Иван Стайков — от 01. 01. 1914 до 30. 10. 1914 г.
4. Полковник от ГЩ Константин Стапчев — от 30. 10. 1914 до септ. 1915 г.
5. Полковник от ГЩ Никола Нягулов — 1925 до 1927 г.
6. Полковник от ГЩ Тодор Радов — от 01. 08. 1927 до дек. 1928 г.
7. Полковник от ГЩ Йордан Пеев — 1929 до 1930 г.
8. Полковник от ГЩ Иван Тодоров — 1930 до 1934 г.
9. Полковник от ГЩ Йордан Пеев — 1934 до 1935 г.
10. Полковник от ГЩ Светослав Попов — 1935 до 1936 г.
11. Полковник от ГЩ Хаджипетков — 1936 до 1938 г.
12. Полковник от ГЩ Асен Краев — 1936 г. и слава отново на Хаджипетков
13. Подполковник от ГЩ Кирил Янчулев — 1938 г.
14. Полковник от ГЩ Иван Попов — 1943 г.
15. Полковник от ГЩ Костов — 1943 до 1944 г.
16. Майор Димитър Савов — от 12. 06. 1944 до 22. 09. 1944 г.
17. Капитан Илия Стаменов — от 22. 09. 1944 до 15. 01. 1945 г.
18. Полковник от ГЩ Петър Тончев — от 15. 01. 1945 до 13. 07. 1946 г.
19. Полковник от ГЩ Боян Боянов — от 13. 07. 1946 до 02. 09. 1946 г.
20. Полковник от ГЩ Петър Хаджишванов — от 02. 09. 1946 до 01. 06. 1948 г.
21. Генерал-майор Асен Кръстев — от 01. 06. 1948 до 1951 г.
22. Генерал-майор Славчо Трънски — 1951 г.
23. Генерал-майор Иван Кинов — от 05. 05. 1951 до 22. 03. 1954 г.
24. Генерал-лейтенант Славчо Трънски — от 22. 03. 1954 до 1962 г.
25. Генерал-лейтенант Велко Палин — от дек. 1962 до 22. 10. 1964 г.
26. Генерал-лейтенант Гено Генов — от 22. 10. 1964 до 22. 10. 1972 г.
27. Генерал-лейтенант Тако Кръстев — от 22. 10. 1972 до окт. 1977 г.
28. Генерал-лейтенант Александър Митев — от окт. 1977 до окт. 1983 г.
29. Генерал-лейтенант Никола Недялков — от окт. 1983 до юли 1987 г.
30. Генерал-лейтенант Иван Стефанов — от юли 1987 г.

СПИСЪК НА ЗАМЕСТНИК-НАЧАЛНИЦИТЕ ПО ПОЛИТИЧЕСКАТА ЧАСТ НА АКАДЕМИЯТА

1. Генерал-майор Боян Българанов (тогава полковник) — офицер, завеждащ политическото възпитание в академията.
2. Полковник Иван Иванов Бъчваров — офицер, завеждащ политическото възпитание в академията.
3. Майор Григор Харалампиев Григоров — офицер, завеждащ политическото възпитание в академията.
4. Полковник Петър Иванов Стапчев — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
5. Подполковник Димитър М. Угринов — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
6. Полковник Асен Василев Станоев — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
7. Подполковник Йосиф Хапанел Аструков — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
8. Полковник Цско Колев — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
9. Полковник Христо Каламов — ЗНПЧ на академията и секретар на ПК.
10. Полковник Денчо Гюров Зисполски — ЗНПЧ на академията и секретар на ПК.
11. Генерал-майор Иван Йорданов Желев — ЗНПЧ на академията и секретар на ПК.
12. Полковник Цветан Цоков — ЗНПЧ и секретар на ПК от 1968 г. началник на ПО.
13. Полковник Георги Костов Стоянов — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
14. Генерал-майор Димитър Миланов Наїденов — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.
15. Генерал-майор Стоян Петков Сейменов — ЗНПЧ на академията и началник на ПО.

**СПИСЪК
НА ГЕРОИ НА НРБ И НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЯ ТРУД
ОТ ВА „Г. С. РАКОВСКИ“**

1. Генерал-полковник Борис Димитров Карамфилов — герой на социалистическия труд — Указ № 2982/81 г.
2. Генерал-лейтенант Борис Диков Копчев — герой на социалистическия труд — Указ № 2453/82 г.
3. Генерал-полковник Велко Иванов Палин — герой на социалистическия труд — Указ № 2026/81 г.
4. Генерал-лейтенант Денчо Гюров Знеполски — герой на социалистическия труд — Указ № 438/80 г.
5. Генерал-майор Димитър Иванов Пчелински — герой на социалистическия труд — Указ № 3278/84 г.
6. Генерал-полковник Иван Атанасов Кинов — герой на социалистическия труд — Указ № 539/64 г.
7. Генерал-майор Кирил Рангелов Видински — герой на социалистическия труд, герой на НРБ — Указ № 2115/70 г. Указ № 199/85 г.
8. Генерал-майор Кръстан Тодоринов Кръстанов — герой на социалистическия труд — Указ № 3829/85 г.
9. Генерал-лейтенант Петър Христов Илиев — герой на социалистическия труд — Указ № 2516/80 г.
10. Генерал-полковник Славчо Стаменов Трънски — герой на НРБ — Указ № 2550/74 г.
11. Генерал-лейтенант Трифон Рангелов Балкански — герой на социалистическия труд — Указ № 539/80 г.

**СПИСЪК
НА ПРОФЕСОРИТЕ И ДОКТОРИТЕ НА НАУКИТЕ
ОТ ВА „Г. С. РАКОВСКИ“**

1. Полк. проф. Анастас Григоров Димитров, к. в. н.
2. Полк. проф. Атанас Георгиев Пейчев, д. н. н.
3. Полк. проф. Борис Асенов Николов, д. в. н.
4. Полк. доц. Върбан Янчев Иванов, д. н. н.
5. Полк. проф. Георги Димитров Георгиев, д. ф. н.
6. Полк. проф. Ганчо Монева Бонин, к. ф. н.
7. Полк. проф. Георги Йолов Тодоров
8. Полк. проф. Димитър Ангелов Михайлов, д. т. н.
9. Полк. проф. Делчо Георгиев Наплатанов, д. т. н.
10. Полк. проф. Денчо Иванов Младенов, д. т. н.
11. Полк. проф. Димитър Иванов Трифонов, к. н. н.
12. Ген.-полк. проф. Иван Атанасов Кинов
13. Полк. проф. Иван Георгиев Филчев, к. н. н.
14. Полк. проф. Илия Делачиев
15. Полк. низ. проф. Иван Тодоров Златанов
16. Полк. проф. Йордан Николов Кесашки, д. н. н.
17. Полк. проф. Кольо Вълев Кунов, к. н. н.
18. Полк. проф. Митко Любенов Кузманов, к. в. н.
19. Полк. проф. Радослав Янчев Иванов, к. н. н.
20. Ген.-майор проф. Стоян Владимиров Мичев
21. Полк. проф. Спас Стоянов Спасов, д. в. н.
22. Полк. проф. Тодор Петков Гурлев, д. т. н.
23. Полк. проф. Тодор Стефанов Котунов, д. т. н.
24. Полк. проф. Христо Кортевски, д. т. н.
25. Полк. проф. Фердинанд Атанасов Йозов, д. т. н.
26. Полк. проф. Филип Трифонов Казанджиев
27. Полк. проф. Фильо Христов Делчев

**СПИСЪК
НА СЛУШАТЕЛИТЕ ЗЛАТНИ МЕДАЛИСТИ И ОТЛИЧНИЦИ,
ЗАВЪРШИЛИ ВА „Г. С. РАКОВСКИ“**

1945 г.

- 1 място — майор Димитър Георгиев Христов — общ отдел
1 място — майор Емануил Иванов Златанов — интендантски отдел

1946 г.

няма

1947 г.

- 1 място — капитан Михаил Матов Табаков — ген. щабен отдел
1 място — майор Борис Иванов Чаушев — интендентски отдел

1948 г.

- 1 място — капитан Стоил Тонев Петров — опер. отдел
1 място — капитан Борис Петков Габровски — интендентски отдел

1949 г.

- 1 място — капитан Борис Стоев Чолпанов — опер. отдел
1 място — капитан Гърди Николов Кировски — интендантски курс
1 място — капитан Гаврил Илиев Стоянов — снабдителен отдел

1950 г.

Завършват с отличен успех и са повишени в по-горен чин:

1. Капитан Петко Райков Петков
2. Капитан Иван Константинов Иванов
3. Капитан Григор Григоров Стефанов
4. Старши-лейтенант Симсон Григоров Георгиев
5. Старши-лейтенант Димитър Любенов Теодосиев
6. Старши-лейтенант Минчо Киров Минчев
7. Старши-лейтенант Либкнехт Ризов Димитров
8. Майор Герасим Георгиев Герасимов
9. Майор Георги Иванов Петров
10. Майор Димитър Богданов Трифонов
11. Капитан Георги Евтимов Генов
12. Капитан Иван Христов Дешлянов
13. Капитан Ангел Иванов Стоянов

1951 г.

Завършили с отличен успех и наградени с една заплата:

- а) Основен факултет
1. Подполковник Георги Стойменов Ковачки
 2. Подполковник Моно Чанов Монева

3. Майор Стефан Димитров Ковачев
4. Майор Александър Лазаров Пашов
5. Капитан Любен Йосифов Тодоров
6. Капитан Йордан Първанов Розов
7. Капитан Иван Петров Гайдаров
8. Капитан Йордан Станев Христов
9. Капитан Иван Димитров Гергов
10. Капитан Тодор Йорданов Абаджиев
11. Старши-лейтенант Дочо Златев Дечев
12. Старши-лейтенант Кирил Тодоров Стоименов
13. Старши-лейтенант Костадин Щерев Костадинов

б) *Завочен факултет*

1. Капитан Михаил Благоев Арабаджиев
2. Капитан Георги Николов Иванчев
3. Капитан Христо Тодоров Иванов
4. Капитан Енчо Атанасов Бахчевански

1952 г.

Отличници:

1. Подполковник Захари Петров Христанков
2. Капитан Станьо Иванов Богославов
3. Майор Милуш Николов Баханов
4. Майор Паисий Станчев Кавгаджийски
5. Капитан Иван Тодоров Иванов
6. Капитан Костадин Иванов Абаджиев
7. Капитан Петър Райчев Петров
8. Капитан Димитър Маринов Кавърчиев
9. Капитан Любен Алексиев Тончев
10. Капитан Георги Велчев Велев
11. Капитан Минчо Георгиев Генковски

1953 г.

няма

1954 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Стоян Дочев Пенков
2. Старши-лейтенант Васил Лазаров Стоянов
3. Капитан Боян Харалампиев Лесев
4. Капитан Йордан Георгиев Дамянов
5. Капитан Иван Кънчев Иванов
6. Капитан Недялко Богданов Недялков

1955 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Иван Тодоров Белов
2. Подполковник Михаил Димитров Килев
3. Капитан Иван Тенев Коровски
4. Старши-лейтенант Павел Иванов Павлов

1956 г.

Завършили с отличен успех:

1. Генерал-майор Ангел Стоянов Ангелов
2. Полковник Дочо Маринов Дочев

126

3. Капитан Димитър Пепев Димитров
4. Подполковник Тодор Дилчев Стойчев
5. Майор Тодор Иванов Стайков
6. Капитан Тодор Христов Бачуров

1957 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Кирил Пенков Бояджиев
2. Майор Васил Георгиев Мавров
3. Майор Марио Дончев Илчев
4. Капитан III ранг Вълчо Динев Желев
5. Полковник Митьо Христов Николов
6. Полковник Пенчо Кръстев Янкулов

1958 г.

Завършили със златен медал:

1. Полковник Иван Иванов Велчев
2. Капитан-лейтенант Кирил Александров Иванов

1959 г.

Завършили със златен медал:

1. Полковник Нешо Видев Нешев
2. Полковник Марин Минков Мермерски
3. Майор Владимир Марицков Насалевски
4. Подполковник Христо Георгиев Христов

1960 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Павел Петров Стоянов
2. Полковник Петър Илчев Петров
3. Майор Тошо Ганчев Рачев
4. Майор Иван Щилянов Христов

1961 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Кирил Станев Биволаров
2. Подполковник Господин Русев Алексиев
3. Майор Георги Йорданов Вълков
4. Майор Тодор Иванов Боровански
5. Майор Христо Игнатов Гроздев
6. Майор Йордан Маринов Антонов

1962 г.

няма

1963 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Костадин Мирчев Прашанов

127

2. Майор Димо Костадинов Илиев
3. Майор Петър Димитров Несторов
4. Майор Йордан Ценов Гергов
5. Майор Хаим Нисим Пилософ
6. Подполковник Коцо Тошев Банов
7. Капитан Христо Тонев Митев

1964 г.

Завършили със златен медал

1. Подполковник Младен Христов Младенов
2. Капитан Стоян Георгиев Стоянов

1965 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Игнат Лазаров Петров
2. Майор Димитър Христов Димитров
3. Подполковник Иван Стефанов Иванов
4. Майор Петко Милушев Петков

1966 г.

Завършили със златен медал:

1. Подполковник Георги Иванов Господинов

1967 г.

Завършили с отличен успех:

1. Майор Петър Бечев Вълчев
2. Майор Димитър Йорданов Димитров
3. Майор Гено Найденов Полов
4. Майор Пъмчо Атанасов Пъмчев
5. Капитан Нестор Антонов Андреев
6. Капитан Никола Костов Иванов
7. Майор Петър Вадинов Георгиев
8. Капитан Богомил Петров Камбуров
9. Майор Вълчо Георгиев Вълчев
10. Майор Димо Найденов Димитров
11. Старши-лейтенант Иван Димитров Рашков
12. Капитан Ганчо Димитров Павлов

1968 г.

Завършил със златен медал:

1. Капитан Георги Димитров Овчаров

1969 г.

Завършил със златен медал:

1. Майор Никола Василев Петров

1970 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Иван Нацолов Александров

128

2. Капитан Ангел Петров Митев
3. Подполковник Геве Ненков Равелов
4. Капитан Светослав Георгиев Карагеоргиев

1971 г.

Завършил със златен медал:

1. Подполковник Васил Проданов Славов

1972 г.

Завършил със златен медал:

1. Капитан Васил Петров Василев

1973 г.

Завършили със златен медал:

1. Старши лейтенант Петър Тодоров Тодоров
2. Капитан Стефан Йоцев Димитров
3. Майор Николай Кузманов Трифонов

1974 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Александър Георгиев Ковачев
2. Капитан Иван Михайлов Мукарев

1975 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан инж. Тодор Петков Петков
2. Капитан инж. Георги Савов Тинев
3. Старши лейтенант Костадин Илиев Илчев

1976 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан инж. Румен Монов Ненков
2. Капитан инж. Динко Георгиев Стефанов
3. Капитан инж. Христо Младенов Христов
4. Майор Георги Стефанов Георгиев
5. Старши лейтенант Иван Дочев Иванов
6. Старши лейтенант Любчо Иванов Стоилов

1977 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Любомир Цветанов Гецов
2. Старши лейтенант Емил Живков Великов
3. Капитан Стойко Иванов Кючуков
4. Старши лейтенант Пеньо Дечков Иванов
5. Капитан инж. Ганчо Христов Каменарски
6. Капитан инж. Тошко Петров Сяров
7. Старши лейтенант Любен Кирилов Живков
8. Майор инж. Митко Иванов Димитров

9. Капитан Асен Емануилов Иванов
10. Майор Димитър Ангелов Бонев
11. Капитан Слави Цветанов Павлов

1978 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан инж. Красмир Христов Ташев
2. Капитан инж. Стефан Минков Русинов
3. Старши лейтенант Захари Славов Славчев
4. Старши лейтенант Иван Русев Кьосев
5. Майор инж. Кирил Александров Бакърджиев
6. Капитан Лазар Колев Цоков
7. Капитан Никола Георгиев Гунчев
8. Капитан инж. Велико Йорданов Киряков
9. Старши лейтенант инж. Тодор Борисов Толннев

1979 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Григор Димов Константинов
2. Капитан Николай Панчев Дниевски
3. Майор Симеон Йорданов Цеков
4. Капитан Стоян Иванов Стоянов
5. Капитан Дочо Ненов Дачев
6. Капитан Петър Атанасов Петров
7. Капитан Йордан Костадинов Спасов
8. Капитан Серги Кирилов Ингиленов
9. Старши лейтенант Райчо Делчев Одинарев
10. Старши лейтенант Сево Делчев Явашчев
11. Старши лейтенант Енчо Белчев Дянков
12. Капитан Никола Стоилов Стоянов
13. Майор Тодор Илиев Маринов
14. Капитан Златко Първанов Корчев
15. Старши лейтенант Петър Иванов Петров
16. Майор Христо Христов Колев
17. Капитан Константин Христов Йорданов

1980 г.

Завършили със златен медал:

1. Старши лейтенант Неделчо Христов Янков
2. Майор Славчо Георгиев Толижев
3. Майор инж. Георги Ангелов Миндарев
4. Капитан инж. Иван Кьосев Атанасов
5. Капитан Димитър Иванов Русев
6. Майор Петър Славчев Тодоров
7. Капитан Михо Димитров Михов

1981 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Пенчо Ненков Савов
2. Старши лейтенант Цветко Николов Пеев
3. Капитан Цветан Ботев Колев
4. Старши лейтенант Спас Йорданов Кошев
5. Капитан Георги Любенов Йовчев
6. Капитан Нено Христов Влайков

130

1982 г.

Завършили със златен медал:

1. Майор Веселин Василев Христов
2. Капитан Димитър Ангелов Димитров
3. Капитан Динко Димитров Димитров
4. Капитан Станимир Пейков Илиев
5. Капитан Алейко Стоянов Алейков
6. Капитан Янко Иванов Ивановски
7. Капитан Иван Калудов Телушев
8. Старши лейтенант Никола Иванов Колев

1983 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Марко Иванов Златев
2. Капитан Емил Найденов Михайлов
3. Капитан Петър Вълчев Петров
4. Капитан Христо Костадинов Иванов
5. Капитан Васил Евтимов Милушев
6. Старши лейтенант Лазар Михайлов Николов
7. Старши лейтенант Йордан Николов Костадинов
8. Капитан Валери Любенов Нигелов
9. Капитан Валентин Георгиев Борисов
10. Подполковник Ангел Цанков Ангелов

1984 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Чавдар Илиев Кирилов
2. Капитан Здравелин Георгиев Велков
3. Капитан Георги Димитров Кузманов
4. Старши лейтенант Румен Николов Цеков

1985 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Иван Василев Байнов
2. Старши лейтенант Евгени Петров Манев
3. Капитан Теньо Асенов Меразчиев

1986 г.

Завършили със златен медал:

1. Старши лейтенант Запрян Георгиев Карапениев
2. Старши лейтенант Йордан Людмилов Величков
3. Капитан Юли Манолов Фердинандов

1987 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Иван Милков Милков
2. Капитан Огнян Петков Кирилов
3. Капитан Михаил Стефанов Христов
4. Капитан Димитър Иванов Манчоров
5. Капитан Георги Стоев Ганев
6. Майор Делчо Йотев Донев
7. Капитан Цаньо Сатиров Цанев
8. Капитан Христо Любенов Петков

131

1988 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Станчо Стойчев Станчев
2. Капитан Любомир Александров Бачуров
3. Капитан Руси Георгиев Данев
4. Капитан Кънчо Станев Кръстев
5. Капитан Лъчезар Атанасов Милепчев
6. Капитан Христо Георгиев Иванов
7. Капитан Иван Георгиев Пейчев
8. Майор Христо Василев Стоянов

1989 г.

Завършили със златен медал:

1. Капитан Борислав Маринов Братанов
2. Капитан Валери Христов Чорбаджиев
3. Капитан Димитър Таков Николов
4. Капитан Стефан Филипов Марков
5. Капитан Иван Петров Папчев
6. Капитан Адриан Христов Станчев
7. Капитан Петър Карамфилов Зарев
8. Капитан Цано Станчев Цанов
9. Капитан Петър Цветанов Петров
10. Капитан Янчо Желязков Янков
11. Капитан Здравко Кирилов Марков
12. Капитан Димитър Иванов Иванов
13. Капитан Георги Найденов Господинов
14. Капитан Тошко Иванов Тропчев
15. Капитан Валентин Георгиев Милев
16. Капитан Владимир Колев Русев

Приложение 7

СПИ СЪК

НА СЪСТАВА НА НАУЧНИТЕ И СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ НАУЧНИ СЪВЕТИ ПРИ ВА „Г. С. РАКОВСКИ“

1967—1971 г.

По военните науки

1. Генерал-майор Стоян Владимиров Мичев — председател
2. Генерал-майор Стоян Владимиров Заимов
3. Доц. полковник Емил Манасиев Антонов
4. Доц. полковник Анастас Григоров Димитров
5. Доц. полковник Недялко Недев Гацов
6. Доц. полковник Трифон Цветанов Киров
7. Доц. полковник Петко Георгиев Костов
8. Полковник Иван Кънчев Иванов, к. в. н.
9. Полковник Иван Господинов Иванов
10. Полковник Димитър Василев Григоров
11. Полковник Кирил Миланов Апостолов
12. Полковник Куни Стоянов Динев
13. Полковник Еленко Димитров Мановски
14. Доц. полковник Вълко Маринов Вълков
15. Доц. полковник Митко Любенов Кузманов
16. Полковник Никола Стоянов Радев — секретар
17. Полковник Стоян Георгиев Гочев — зам.-председател

18. Полковник Павел Илиев Иванов
19. Полковник Митко Александров Гранитов
20. Полковник Владимир Ангелов Какарадов
21. Доц. полковник Петко Георгиев Стойков
22. Подполковник Георги Маринов Калпакчиев
23. Подполковник Атанас Георгиев Пейчев
24. Полковник Пандо Григоров Войнов
25. Полковник Христо Асенов Камбуров

1967—1971 г.

По инженерно-техническите дисциплини

1. Проф. полковник Иван Златанов — председател
2. Доц. подполковник Александър Симеонов — секретар
3. Доц. полковник Филип Казанджиев
4. Доц. полковник Кирил Кирков
5. Доц. полковник Стоян Матеев
6. Доц. полковник Димитър Михайлов
7. Доц. полковник Васил Николов
8. Доц. подполковник Дешо Младенов
9. Доц. Никола Николов
10. Полковник Илия Лилов
11. Полковник Лило Лилов
12. Полковник Ангел Кендев
13. Генерал-майор Димитър Пчелински
14. Доц. полковник Дионисий Панчев
15. Доц. ниж. Маринов

1972—1978 г.

По военните науки

1. Доц. полковник Анастас Григоров Димитров
2. Доц. полковник Димитър Василев Григоров
3. Доц. полковник Митко Александров Гранитов
4. Доц. полковник Петко Георгиев Костов
5. Полковник Пандо Григоров Войнов
6. Полковник Христо Асенов Камбуров
7. Полковник Куни Стоянов Динев
8. Полковник Еленко Димитров Мановски
9. Полковник Кирил Миланов Апостолов
10. Полковник Иван Кънчев Иванов, к. в. н.
11. Полковник Кирил Граменов
12. Доц. полковник Михаил Арнаудов
13. Доц. полковник Милко Тошев
14. Доц. полковник Вълко Маринов Вълков
15. Доц. полковник Трифон Цветанов Киров
16. Доц. полковник Петко Георгиев Стойков
17. Доц. полковник Митко Любенов Кузманов
18. Доц. полковник Спас Стоянов Спасов
19. Доц. полковник Стоян Дочев Пенков
20. Полковник Никола Стоянов Радев — секретар
21. Генерал-майор Стоян Владимиров Мичев — председател
22. Генерал-майор Иван Калоянов
23. Доц. полковник Илия Илиев
24. Доц. полковник Христо Каламов
25. Доц. полковник Никола Христов
26. Доц. полковник Георги Ханъмов
27. Доц. полковник Атанас Георгиев Пейчев
28. Полковник Владимир Ангелов Какарадов

1972—1978 г.

По инженерно-техническите дисциплини

1. Генерал-майор Димитър Пчелински — председател
2. Проф. полковник Иван Златанов
3. Доц. подполковник Дешо Младенов
4. Доц. полковник Филип Казанджиев
5. Доц. полковник Кирил Кирков
6. Доц. полковник Стоян Матеев
7. Доц. полковник Дяонисий Панчев
8. Доц. полковник Димитър Михайлов
9. Доц. полковник Васил Николов
10. Доц. подполковник Александър Симеонов — секретар
11. Полковник Стефан Хитров
12. Полковник Илия Лилев
13. Полковник Димитър Петков
14. Полковник Лило Лилев
15. Доц. Николай Николов

1972—1978 г.

По военноисторическите науки от ВА

1. Полковник доц. Иван Г. Филчев, к. и. н. — председател
2. Полковник проф. Филю Хр. Делчев — зам. председател
3. Полковник доц. Атанас Г. Пейчев
4. Полковник доц. Колю В. Куков
5. Полковник доц. Върбан Янчев Иванов — секретар
6. Полковник доц. Стоян Д. Пенков

1979—1988 г.

По военните науки

1. Генерал-майор проф. Стоян Владимиров Мичев
2. Генерал-майор доц. Георги Маринов Калпакчиев
3. Генерал-майор доц. Яко Йосифов Молхов
4. Полковник проф. Анастас Григоров Димитров — председател
5. Полковник доц. Пенко Георгиев Костов — секретар
6. Полковник доц. Пандо Григоров Войнов
7. Полковник доц. Илия Георгиев Илчев
8. Полковник доц. Спас Стоянов Спасов
9. Полковник доц. Димитър Йорданов
10. Полковник доц. Еленко Димитров Мановски
11. Капитан I ранг Александър Маринов
12. Полковник проф. Борис Асенов Николов, д. в. н.
13. Полковник ст. и. с. II ст. Иван Костов Иванов
14. Капитан I ранг ст. и. с. II ст. Герасимов
15. Полковник проф. Митко Любенов Кузманов
16. Полковник доц. Стоян Стоянов
17. Полковник доц. Христо Вълчев Каламов
18. Полковник доц. Диньо Добрев
19. Полковник доц. Стойко Нейчев Тенев
20. Полковник доц. Тончо Димов Аладжов

1979—1988 г.

По инженерно-техническите дисциплини от ВА

1. Генерал-майор Нешо Видев Нешев — председател
2. Полковник проф. инж. Дешо Младенов, д. т. н.

3. Полковник проф. инж. Атанас Атанасов
4. Полковник доц. инж. Илия Лилев
5. Полковник доц. инж. Шишков
6. Полковник доц. инж. Димитър Михайлов
7. Полковник доц. инж. Атанас Дойчев
8. Подполковник доц. Делчо Навлатанев
9. Полковник доц. Тодор Котунев

1989 г.

Участници от академията в съвета по всеобщите дисциплини

1. Генерал-майор доц. Нешо Видев Нешев — председател
2. Генерал-майор. Пандо Григоров Войнов
3. Полковник доц. Георги Димитров Овчаров — секретар
4. Полковник доц. Стою Тенев Стоев
5. Полковник проф. Митко Любенов Кузманов
6. Генерал-майор доц. Георги Маринов Калпакчиев
7. Полковник доц. Радион Христов Дойнов
8. Полковник проф. Спас Стоянов Спасов, д. в. н.
9. Полковник доц. Марко Иванов Узунов
10. Полковник доц. Геве Ненков Равелов
11. Полковник доц. Манчо Петров Манев
12. Полковник доц. Георги Иванов Златков

Участници от академията в съвета по философските науки

1. Полковник проф. Иван Георгиев Филчев
2. Полковник доц. Любен Владимиров Златков
3. Полковник проф. Радослав Янчев Иванов
4. Подполковник доц. Иван Желязков Арнаудов
5. Полковник проф. Георги Димитров Георгиев, д. ф. н.

Участници от академията в съвета по икономическите науки

1. Полковник проф. Йордан Николов Косачки, д. и. н.
2. Полковник доц. Гено Генев
3. Полковник доц. Стефан Петров

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	5
Глава първа. ОСНОВАВАНЕ НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ И ДЕЙНОСТТА Й ДО ПОБЕДАТА НА ДЕВЕТОСЕПТЕМВРИЙСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ (1912— 1944 г.)	13
1. Предпоставки за създаване на Военната академия	13
2. Дейността на академията в условията на ограниченията, наложени от Ньой- ския договор	21
3. Военната академия в условията на разрастващата се армия и настъплението на фашизма (1935—1944 г.)	28
Глава втора. ПОДГОТОВКА НА КОМАНДНО-ЩАБНИ И ТИЛОВИ КАД- РИ ЗА БНА (1944—1955 г.)	34
1. Първи стъпки на Военна академия „Г. С. Раковски“	34
2. Превъоръжаването на БНА и задачите на Военната академия	43
3. Съветската военна наука — основа на обучението и възпитанието в акаде- мията	57
4. Полагане на основите на партийнополитическата работа	66
Глава трета. ЦЕНТЪР ЗА УЧЕБНА И НАУЧНА РАБОТА (1955—1960 г.)	75
1. Период на диференцирана подготовка на висококвалифицирани кадри за въоръжените сили	75
2. Превръщане на ВА „Г. С. Раковски“ в единен център за изграждане на кад- ри с академично образование за БНА	79
3. Разгръщане на партийнополитическата работа	87
Глава четвърта. ОБНОВЕН И АВТОРИТЕТЕН УЧЕБНО-НАУЧЕН КОМ- ПЛЕКС	92
1. Новите изисквания в учебно-методическата и възпитателната работа	92
2. Разгръщане на научноизследователската работа	105
3. Партийнополитическата работа в съответствие с новите задачи	112
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	119
Приложения	

Редактор Кръстан Юруков

Художник Данаил Донков

Художествен редактор Гичо Гичев

Технически редактор Цветанка Николова

Коректор Леа Давидова

Формат 70×100/16. ЛГ—1/9. Дадена за печат на 26. II. 1990 г. Подписана за печат
на 25. VI. 1990 г. Печатни коли 8,50+1 прил. Издателски коли 12,312. Издателска поръч-
ка № 256. Техническа поръчка № 1039. Код 00182.

Печатница на Военното издателство